משנה · אחרונים · מלאכת שלמה · סדר קדשים

מלאכת שלמה על משנה תמיד

רבי שלמה עדני

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מלאכת שלמה על משנה תמיד

רבי שלמה עדני

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלאכת-שלמה-על-משנה-תמיד/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 9
משנה ג 10
משנה ד 11
פרק ב 14
משנה א 14
משנה ב 15
משנה ג 16
משנה ד 17
משנה ה 17
פרק ג 20
משנה א 20
משנה ב 20
משנה ג 20
משנה ד 23
משנה ה 23
משנה ו 25
משנה ז 27
משנה ח 27
משנה ט 29
פרק ד 32
משנה א 32
משנה ב 37
משנה ג 42
פרק ה 49
משנה א 49
משנה ב 51
משנה ג 52
משנה ד 52
משנה ה 53
משנה ו 57
פרק ו 59
משנה א 59
משנה ב 61
משנה ג 62
פרק ז 63
משנה א 63
משנה ב 64
משנה ג 68
משנה ד 71

פרק א

משנה א

בעזה"י אשר בזרוע העולם מעמיד. והדביק את עמו ישראל אליו פתיל צמיד. נתחיל מסכת תמיד:

כתב הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לסדר זרעים והביא אחר מעילה מסכת תמיד והניח אותה באחרונה בשביל שאין בה דבור לא על חכמה ולא על איסור והיתר אלא ספור שהוא אומר היאך היו מקריבין התמיד כדי לעשות כן תמיד ע"כ:

בשלשה מקומות משום דבעי לאורויי במעשה דתמיד עבודת כהנים נקט תחלה שמירתם ומקום שכיבתם עד שהוא מסדר כל הסדר שתחלה טובלין וכו' כאשר הוא מסודר במשנה. ובגמרא פרכינן נהי נמי דילפינן דבעינן שימור מקרא דכתיב שומרי משמרת למשמרת מיהו קא קשיא לן דמתניתין קתני כהנים שומרים ואלו בהאי קרא כהנים ולוים כתיבי בהדי הדדי דהכי כתיב קרא והחונים לפני המשכן קדמה לפני וגומ' משה ואהרן ובניו ומשה לוי היה לגבי אהרן לכל הפחות לענין מראות נגעים ומשני ה"ק קרא והחונים לפני המשכן וגו' משה והדר אהרן ובניו שומרי משמרת למשמרת אהרן בחד מקום ובניו בשני מקומות ואע"ג דכתיב חונים לשון רבים ולא ראי אלא אמשה לבדו י"ל דאין מקרא יוצא מידי פשוטו דוהחונים נמי קאי אאהרן ובניו אלא דגלי לן בסיפיה דקרא דכתב ביה לשון שמירה דחניית אהרן ובניו היתה יותר במקום הקדש. והדר פריך ואימא כולהו כהנים בחד מקום לחודיה ומשני לא ס"ד כמשה מה משה בחד מקום לחודיה אף אהרן ובניו כל חד וחד בחד מקום לחודיה. רב אשי אמר מסיפיה דקרא אתה יכול להבין דבעינן שלש מקומות בכהנים דכתיב שומרי משמרת למשמרת הרבה שמירות ואי בחד מקום הוו כולהו א"כ לא הוי אלא שמירה אחת ע"כ מעורב עם פירוש מהראב"ד ז"ל ומן המפרש שבדפוס בקיצור מופלג:

בבית אבטינס ובבית הניצוץ ובבית המוקד כך צ"ל:

בבית אבטינס ובבית הניצוץ היו עליות עליות ממש שהן במקום גבוה כדרך השומרים ומשמע מפירוש המפרש שבדפוס דגרסינן בבית אבטינס ובבית הניצוץ היו עליות ע"כ. ונראה קצת שר"ל שלא היו בית אנטינס ובית הניצוץ הם עצמן עליות אלא על גביהן היו עליות וכן אשמע ג"כ קצת מדתנן בפ"ק דמסכת מדות ושבצפון שער הניצוץ וכמין אכסדרא היה ועליה בנויה על גביו. וכתב הראב"ד ז"ל דמקודשין היו ומה שעשו אותם עליות מפני שכך היו אותם מרומות עומדין שאם לא היו עליות היה מקום צר ביותר ולא היה כ"כ נוי לעזרה כמו עכשיו כשעשו עליות ולישיבה בעזרה ריין לחוש כי כללא

דמילתא נראה שכך הוא בכל מקום שאי אפשר לעשות בעזרה שום דבר שהצריך הכתוב לעשות בעזרה כי אם בישיבה זו יכול לעשות בין כהן בין מי שיהיה כגון קדוש ידים ורגלים מן הכיור אי לא כתיב קרא אחרינא לעמוד לשרת וכגון שמירת המקדש שאי אפשר בלא שמירה כדילפינן בגמרא וצריך לשמור הכהנים במקום הקדש ממש כדכתיב אתה ובניך אתך לפני אהל מועד:

בית הניצוץ כתוב בתוספות צרפת שכן כתוב בשם הר"ר יצחק ב"ר ברוך דעל שם האורה נקראת הניצוץ שהיתה עשויה כמין אכסדרא כדתנן בפ"ק דמסכת מדות ואכסדרא היא פרוצה מרוח אחת כדמשמע בפ' לא יחפור דעולם לאכסדרא הוא דומה וניצוץ לשון ניצוצות חמה וספר הערוך כמו כן יסדו בשער ניצוצות:

בית המוקד כתוב בתוספות צרפת דשני בית המוקד הי' אחד גדול ואחד קטן. נראה לי דבשביל כן לא היה בית המוקד עשוי עליה מפני שבית המוקד היו מדליקין בו האש לצורך מדורה והיה צריך לחוש פן תבער בית המוקד עוד יש לחוש שלא יעלה עשן דרך הסדקים שבתקרה לעליה ויצטערו אחיהם הכהנים שלמעלה ועוד שבית המוקד היה צריך להיות למטה ולא למעלה משום טרחא דכהני ואנן בעינן שהכהנים יהיו למעלה והלוים למטה לפיכך אי אפשר בית המוקד לעשות עליה על גביו דא"כ היו צריכין לוים להיות למעלה ולכך לא היה באותם שני בתים אלא כהנים לבדם דלמעלה ועוד י"ל לפי הנראה שכפה ע"ג הכפה לא היו יכולין לעשות ואע"פ שהכהנים למעלה והלוים למטה משום דבעינן וילוו עליך (הגה"ה פירוש שטפלים לך בשמירתם שאינם שומרים בגובה כמותך ע"כ). וש"מ דהיינו שהיו כמו ביחד כמו בעליה ובית שתחתיה ותקרה שמפסקת ביניהם לא חשיבא כולי האי הפסק אבל אם היתה כיפה של אבנים בנתים אז י"ל דילמא חשיב הפסק שאל"כ למה לא עשו בית אבטינס וניצוץ כיפה ע"ג כיפה כיון דאין עניות במקום עשירות והאי דקתני בפ"ק דמסכת מדות דבן לוי ישן לו מבחוץ ואע"ג דנעילת השער מפסיק בין לוי לכהן י"ל דנעילה לא חשיב כמו כיפה שמפסקת בין בית שלמטה לבית שלמעלה מיהו טעם גמור אינו משום דאיכא למימר דהוה סגי בבנין של עץ והיו יותר ברצון בונין בנין של עץ מפני שבבנין אבנים מתמעט רוחב הר הבית והעזרה ע"י כותלים שצריכין לעשות רחבים משל עץ כל זה מהראב"ד ז"ל:

והרובים שומרים שם רובים קרי כהנים שלא הגיעו עדיין לעשות עבודה כגון פחותים מי"ג כמו ויגדל הנער [ומתורגם] ורבא רביא ולפי שעדיין לא הגיעו לעשות עבודה ואין יכולים לעשותה עבדינן להו שומרים שאותם שיכולין לעבוד אינם רוצים לשמור ועוד הואיל ויכולין לעבוד אין אנו מניחין אותם לשמור:

בית המוקד בפה וכו' בית המוקד פר"ח ז"ל בפ"ק דיומא על שם שלא היה האש כבה משם לעולם ומפני שהיו נוטלין האש לצורך המזבח דאמרינן בתורת כהנים שמצוה להביא מן ההדיוט שנאמר ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח אע"פ שהאש יורד מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט ובמסכת שבת תנן ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד ע"ש עם חשיכה דכהנים זריזין הם ולא אתו להבעיר ופירש רש"י ז"ל להתחמם שם כהנים שהיו הולכים יחפים ע"ג רצפת העזרה דאמרינן בזבחים הואיל וכלי שרת מקדשין ועזרה מקדשת מה מצינו בכלי שרת שלא יהא דבר חוצץ בין ידו לכלי והתם נפקא לן מקרא אף עזרה לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הרצפה מן המפ' שבדפוס. בית המוקד כיפה וכו' בגמ' פריך וחד שומר הוא דהוה לבית המוקד והתנן בפ"ק דמדות שנים שערים היו לבית המוקד ומדקרי להו שערים אלמא גדולים הוו וצריך כל חד שימור בפני עצמו ועוד מדקתני התם בסיפא א"ר יהודה זה שהיה פתוח לעזרה פשפש קטן היה לו משמע דשער גדול היה מדהיה פתח קטן בצדו והיה צריך שומר ומשני אמר אביי כיון דגבי הדדי היו קיימי זה כנגד זה אחד פתוח להר הבית ואחד פתוח לעזרה בחד שומר סגי להו מביט ורואה כאן וכאן וי"מ גבי הדדי הוו קיימי אותו הפתוח לעזרה היה עומד אצל קרן מזרחית צפונית ואותו שפתוח להר הבית היה בחציו של כותל מזרחי מיד שמתחיל החול והיו סמוכין זה לזה ע"כ עם פירוש הרא"ש ז"ל:

מוקף רובדין של אבן בגמרא פריך ומי הוי מיפלגי אבנים והא כתיב והבית בהבנותו אבן שלמה וכו' ותירץ אביי דמיתקני ומייתו מעיקרא אבני זוטרתי ואבני רברבי כדכתיב אבני עשר אמות ואבני שמנה אמות אותן שתי אמות שבולטות לצורך איצטוואות הן בולטות וחוץ לעזרה מותר לחותכן ולהשוותם בברזל אבל משבאו לעזרה אסור להניף עליהם ברזל וכן כתיב כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו בבית אינו נשמע אבל בחוץ נשמע:

וזקני בית אב ישנים שם ע"ג אותם רובדים דלאו אורח ארעא לעיולי מטות לבית המקדש:

פרחי כהונה.. דמטו למעבד עבודה רובין דלא מטו למעבד עבודה:

איש כסתו תוס' פ' בתרא דע"ז דף ס"ה:

לא היו ישנים בבגדי קדש מפרש בגמרא דהה"נ דאפילו הילוך אסור להלך בהן שלא בשעת עבודה אלא משום דבעי למיתני סיפא פושטין ומקפלין [הגה"ה הר"ר יהוסף כתב דברוב ספרים ל"ג] וכו' דאיירי באסורי שינה קתני רישא נמי לא היו ישנים. ואיתא ביומא ר"פ בא לו ובתוספות דפ' כל הבשר (חולין דף ק"י.) [הגה"ה לשון הר"ס ז"ל לא היו ישנים

בבגדי קדש וכו' משמע שהיו ישנים בלילה וכו' וקשה דתנן בפ"א דמדות כל משמר שאינו עומד ואומר לו איש הר הבית שלום עליך ניכר שהוא ישן חובטו במקלו וכו' והר"מ מקוצי מפרש הא דקתני לא היו ישנים וכו' קאי אזקני בית אב דקתני וזקני בית אב ישנים שם ומדברי הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות בית הבחירה נראה שהוא מפרש דקאי נמי על פרחי כהונה שהם שומרים ולדעתו צ"ל שלא היה ישן כל המשמר אלא עושין משמרות משמרות אלו שומרין ואלו ישנים וכן עושין כל הלילה ואותם שהיו שומרים באתו העת שיבא הממונה אם ימצאום ישנים חובטן במקלו ע"כ]. וכתב הראב"ד ז"ל פרחי כהונה הן היו שומרים בית המוקד והרובים היו שומרים בית אבטינס ובית הניצוץ והטעם נראה לומר מפני שבבית המוקד היה צריך יותר בני דעת לשמור מפני שמקום חשוב וקדוש היה יותר מפני שהיה מקצת בית המוקד בעזרה ואע"פ שלא היה קדוש קדושת עזרה מ"מ כיון שהיה בנוי בתוך העזרה החמירו בו יותר משאר מקומות וא"נ משום דשני שערים לבית המוקד כדאמרינן בגמרא ואפ"ה לא הוה אלא חד שומר היה צריך בן דעת דהיינו גדולים שהיו ראויין לעבודה ועל כן נראה שלא היו ישנים על הכסתות אלא אם היה צריך לישב אחד מהם כשהיה חלש היה יושב עליה על כסתו וא"ת מ"ש דלרובים לא היה כסתות ולפרחי כהונה היו כסתות וי"ל מפני שפרחי כהונה כיון שהגיעו לעבודה היו מסייעין את זקני בית אב בעבודות והיו צריכין חזוק יותר מן הרובין. וזקני בית אב עצמן היו ישנים כדי שיוכלו לסבול הטורח בעבודה ביום ואע"פ דאין ישיבה בעזרה כ"ש שינה הא אמרן היכא דלא אפשר שפיר דמי ע"כ. ומתוך פירושו נראה דגריס הוא ז"ל כסתו וכן גריס הרא"ש ז"ל אבל המפרש שבדפוס שבתלמוד נראה דגריס כסותו:

לא היו ישנים בבגדי קדש אזקני בית אב קאי כלומר דילמא ס"ד שהיו ישנים בבגדי קדש כדי שיהיו מזומנים בלי איחור לעבודה קמ"ל:

אירע קרי באחד מהם נראה דאכולהו קאי בין לאותם ששומרים בבית אבטינס ובבית הניצוץ ובין לאותם ששומרים בבית המוקד. ואיתא בתוס' ר"פ כל הפסולין:

ומדורה היתה שם פ' הרואה (ברכות דף ס"ד) ונראה שפירש שם רש"י ז"ל דמדקתני ובית הכסא של כבוד משמע נמי דאין מספרין בבית הכסא שצריך להיות צנוע. ואיתא בירושלמי פ' כיצד צולין:

היתה שם בבית המוקד:

ובית כסא של כבוד בתוך המחילה ובשביל כך משמיענו שהיה שם בית הכסא משום דקיימא לן בעל קרי שטבל ולא הטיל את המים כשיטיל את המים טמא לפיכך היה

צריך לבית הכסא כדי שיטיל מים לשם ואח"כ יטהר ומירושלמי דפ' כיצד צולין יש לפרש דבשביל כך הוצרך להשמיענו מבית הכסא כדי לאשמועינן דאע"ג דאין בצואה טומאה אלא נקיות אעפ"כ לא רצו להעמידו תחת הבירה ואע"ג דקיי"ל דמחילות לא נתקדשו הראב"ד ז"ל:

במסבה י"מ שמסבה הוא עמוד של בנין שעולין ויורדין בו על ידי גלגל:

ירד וטבל וכו' והא דתנן בפ' שני דמגילה לא מזין ולא טובלין אלא ביום היינו בחייבי טבילה שצריכין ספירה כמו טמא מת או זב או מצורע וכשיגיע יום שביעי וספר מקצתו יטבול דסד"א הואיל ולילה אחר היום מתחלת הלילה הוי שביעי קמ"ל דלענין טבילה עד דהוי יום דכתיב וספרה לה שבעת ימים ימים ולא לילה ונדה ויולדת טבילתם בלילה שהרי כל ז' שלהם הם טמאים הלכך ליל שמיני הם טובלין:

בא וישב לו אצל אחיו הכהנים דאע"ג דעדיין אינו טהור עד שיעריב שמשו דהא טבול יום הוא י"ל דחכמים לא הטריחוהו ללכת ולצאת משם הואיל ולילה הוא דהא דאמרינן ט"י אל יכנס במחנה לויה היינו מדרבנן מן המפרש שבדפוס שבתלמוד. וז"ל הראב"ד ז"ל בא וישב לו אצל אחיו הכהנים וא"ת כיון דטבול יום אסור במחנה לויה א"כ היאך היה חוזר ויושב אצל אחיו הכהנים תריץ דלא נאסר ט"י ליכנס כי אם בעזרת נשים בלבד אבל בחיל היה מותר כ"ש בשאר הר הבית ובית המוקד בצפון קאי ובצפונית מערבית בל בית המוקד בחציו הבנוי חוץ לעזרה בחול היתה לשכת הטבילה ובאותה לשכה של הטבילה היה יושב והם הכהנים היו יושבים בבית המוקד ואין מפסיק ביניהם כי אם פתח הלשכה וכיון שהיה פתח פתוח הרי הוא כיושב אצלם בבית המוקד עצמו אלא שקשה דבמסכת מדות מוסיף במקצת בבנין בית המוקד היאך היה עשוי כמו שתעיין ותמצא קצת גורע יותר מבכאן כי לשם סיים בנרות דולקים מכאן ומכאן עד שהיה מגיע לבית הטבילה ובכאן מסיים שהוא בא ויושב אצל אחיו הכהנים עד שהשערים נפתחין וכו' וגם ר"א בן יעקב אמר לשם במסכת מדות שבמסבה ההולכת תחת החיל יוצא והולך לו בטדי והכא במתניתין לא פליג ר"א בן יעקב וי"ל דהכא במתניתין לא איצטריך לאשמועינן אלא מילי דמקדש היאך היו נוהגין בו בלילה עד זמן הקרבת התמיד ובשביל כך בכאן כמו כן לא נקיט למיתני מקום שהלוים שומרים משום דהכא לא נקיט אלא מילי דמקדש ומש"ה הכא מפרש לכולה מילתא דעניינא היאך היו עושין וגם אם היו יושבים וישנים בבגדיהם וגם אם אירע קרי לאחד מהם היאך היו עושים וגם שהיתה מדורה לשם ובית כסא לכבוד אבל לשם במסכת מדות קתני מילי דבנין בית המקדש היאך היה וקא נקיט ואזיל ממקדש גופיה כמה מקומות מיוחדים היו לשמור בבית

המקדש היינו שלש מקומות של כהנים בית אבטינס ובית הניצוץ ובית המוקד ולאלתר הל"ל התם היאך עשוי בית המוקד אלא משום דסדר המקומות קא נקיט ואזיל הר הבית והעזרה היאך היה רגיל איש הר הבית לעשות ואח"כ מתחיל בבנין הר הבית ונפישי מילי דמוקד בבניינו טפי משאר מקומות לפיכך קמסיים בה ומפרש ואזיל בתחלה ענין הלשכות משום שהם כמו מילי דאבראי כמו השערים מפני ששתי הלשכות של בית המוקד היו כלפי חוץ בולטין יותר מבית המוקד עצמו ואח"כ נקט בית המוקד גופיה ומפרש ואזיל דמוקף רובדין היה כדי שלשם זקני בית אב היו ישנים ואיידי דנקט זקני בית אב נקט נמי פרחי כהונה. ומקום היה שם אמה על אמה כל אותה בבא אינה צריכה כאן במתניתין כי לשם מגיד בניינו והכא לא צריכי לבניינו וגם לשם לא היה צריך להגיד אי אירע קרי וכו' אלא מילתא אגב אורחיה קמ"ל שמסבה היתה בנויה תחת הבירה והיה הולך תחת המסבה ולא היו שם חלונות אלא על [ידי] הנרות היה הולך עד שמגיע לבית הטבילה ומדורה לא שייך לבנין לפיכך לא תני לה התם וגם בית הכסא של כבוד לא הוה אלא מבנינא של אבראי ועוד לאו אורח ארעא לכוללו עם בנין בית המקדש ועוד דמחלות לא נתקדשו ובניינא דחול הוא ועוד כי לא חשיב בנין. ומכאן ואילך כל מה שמסיים בכאן במסכת תמיד אין צריך לשם משום דלאו מעניינא דבנין הוא ור' אליעזר נמי מילתא אגב אורחיה קמ"ל שמסבה היתה בנויה תחת החיל ות"ק נמי איכא למימר דמודה שהיתה מסבה תחת החיל וכו' הראב"ד ז"ל. והאריך עוד לפרש דאי פליגי במאי פליגי. וביד בפ"ה דהלכות בית הבחירה סימן י"א ובפ"ח איכא נמי מתניתין וקצת מסימן ב' וכל סימן ג':

משנה ב

מי שהוא רוצה לתרום את המזבח בגמרא פריך מדקתני מי שהוא רוצה אלמא לאו בפייס תליא מילתא דאי בעי פייס מה לו למהר לטבול ימתין עד שיפול עליו הגורל והדר תני יבא ויפיס ומסיק רבא דה"ק מי שהוא רוצה לבא ולפייס משכים וטובל וכו':

ודופק פירש הרמב"ם ז"ל לשון דופק מורה על המקיש בפתח בנחת כמו קול דודי דופק ע"כ. וביד ר"פ ששי דהל' תמידין ומוספין. והילך פירוש תוי"ט יבא ויפיס וכו' עד אבל הכא כיון דהוו בבית המוקד שעדיין לא ירדו לעזרה ואיכא נמי בבית המוקד מקום מקודש הוו מפייסי ובעזרה אי אפשר לפייס וכו' משום דאין נכון לעמוד בעזרה בלא מצנפת כדאמרינן הממונה בא ונוטל מצנפת של אחד ויודעים כולם שממנו פייס מתחיל א"נ משום דהוו קיימי ככולייאר מסביב אי אפשר דהוו אחורים לבית ולקמן שלאחר שפייס את סדר תרומת הדשן והגיע זמן עבודה יום שחיטה קתני וירדו להם ללשכת

הגזית וטעמא כאשר פירשתי שאותו מקום קרוב להם יותר להפיס כ"כ המפרש אבל הרמב"ם ז"ל בפרק ששי מה"ת כתב יבואו ויעמדו בלשכת הגזית ויפייסו פייס ראשון ושני ע"כ אלא שהוספתי בהעתקת לשון המפרש שבדפוס ז"ל:

משנה ג

בפירוש רעז"ל פשפש פתח קטן שבתוך גופו של פתח גדול כתב עליו הר"ר יהוסף ז"ל פירוש זה קשה טובא כי מה ענין בית המוקד שהיה בצפון ופתח הגדול שהיה במזרח ויותר נראה לפרש דהיינו הפשפש שהוא בבית המוקד עצמו כדתנן במסכת מדות פ"א ע"כ:

נטל את המפתח מתחת הטבלא של שיש ולא היה פותח שערי עזרה עד שיעלה עמוד השחר אלא נטל את המפתח ופתח את הפשפש והך סתמא ר' יהודה דמדות היא דאמר התם פ"ק פתח קטן היה לו שבו נכנסין לבלוש את העזרה:

ושתי אבוקות של אור בידם כתב הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות בית הבחירה כסדר הזה עושין בכל לילה ולילה חוץ מלילי שבת שאין בידם אור אלא בודקין בנרות הדלוקין שם מע"ש ע"כ. וכתב שם הכ"מ דאע"ג דאינו אלא שבות שאני הכא דאפשר בנרות הדולקים מע"ש:

אלו הולכין באכסדרא דרך המזרח ואלו וכו' באכסדרא של בנין מוקי לה בגמרא דשל עץ אסור לעשות בעזרה ויליף לה בברייתא בגמרא מקרא דכתיב לא תטע לך אשרה כל עץ יתירה הוא לדרשה לא תטע לך אשרה ולא תטע לך כל עץ אצל מזבח וגו'. אלו הולכין תחת אכסדראות של העזרה כגון מזרח ואלו הולכין דרך מערב עד שהגיעו למזרח אצל חבריהם למקום עושי חביתין דלשכת עושי חביתין הי' בעזרה כדאמרינן במנחות דלישתן ועריכתן צריך לעשות בפנים ובמזרח היתה כדתנן בפ"ק דמסכת מדות עכ"ל המפרש שבדפוס ז"ל. וז"ל הראב"ד ז"ל נטל את המפתח פי' נטל הממונה את המפתח ופתח את הפשפש פתח קטון הי' עשוי בבית המוקד כדי שיהו יכולין ליכנס מתוכו לעזרה לפשפש את כל העזרה כדרך השרים שעושין פתח קטן בתוך פתח גדול או אצלו פתח מן הצד מפני שקשה היה להם לפתוח פתח גדול בלילה ועל שם שהיו מפשפשין את העזרה נקרא פשפש דהכי תנן במסכת מדות שני שערים היו לו לבית המוקד אחד פתוח לחיל ואחד פתוח לעזרה זה שהיה פתוח לעזרה פשפש קטן היה לו שבו נכנסין לבלוש את העזרה לפי שכל העזרה בנויה באכסדראות ע"ג עמודים ומקורה אבל באמצע העזרה מקום המזבח והכבש ומקום שחיטה לא היה מקורה ומש"ה נקט טפי אלו שני רוחות מזרח ומערב משום דבהני פגעי ברישא דבמסכת מדות אמרינן

דבית המוקד בצפון קאי כיון שמבית המוקד היו נכנסין לעזרה נמצא דהך כת אחת דקא קיימי לצד מזרח קפגעא במזרח ברישא והך דקיימא לצד מערב קפגעא במערב ברישא וזו הכת שהלכה לצד מערב צריכה לסבב מערב ודרום שהרי לא היו מגיעין אלו לאלו אלא במקום עושי חביתין ואותה הלשכה היתה במזרח העזרה כדאיתא במסכת מדות ואח"כ כשפגעו זה בזה אמרו שלום הכל שלום כפל לשון כלומר הכל מצאנו בשלום כל הכלים במקומן ולא חסר דבר:

הגיעו אלו לאלו כך מצאתי מוגה:

העמידו עושי חביתין והקיצום. כדי שיעשו חביתין עכ"ל [הראב"ד] ז"ל:

העמידו מאותם כהנים עושי חביתין לעשות חביתין ולהחם חמין לרביכה מן המפרש שבדפוס. ובספר כ"י מצאתי לעשות חביתיו וכתב הר"ר יהוסף ז"ל עד שהן מגיעין למקום עושי חביתין נ"ל דלאו היינו לשכת עושי חביתין כי היא היתה בצד מזרח בצד השער סמוך למקום הכניסה כדתנן במסכת מדות פ"א אלא מקום מיוחד היה בעזרה שבו היו עושין את החביתין ולשכת עושי חביתין היתה לשכה מיוחדת לכליו עכ"ל ז"ל. ובגמרא פריך למימרא דחביתין הוי קדמי דמדקתני לעשות חביתין מכלל דהשתא הוו מקטרו ליה ע"ג המזבח והתניא וערך עליה העולה העולה ללמד שתהא עולה ראשונה ותירץ ר' ירמיה לתקן הרבוכה במחבת להחם חמין ולא שיהא מקטירה קודם עבודת התמיד וכדפרישנא. וכן תרצוה ג"כ בירושלמי דשקלים פ"ז ודס"פ שני דמגלה. וביד שם ר"פ ששי:

משנה ד

מי שזכה לתרום את המזבח וכו' ביד שם פ' שני סימן י"ב:

והן אומרים הזהר שמא תגע בכלי עד שתקדש ידיך ורגליך וכו' לר"א בר"ש דס"ל אין לינה מועלת לקדוש ידים ורגלים מתניתין דהכא ודריש פירקין דלקמן לא מיירי בכהני עתיקי פירוש באותן שעסקו עד הנה באברים ופדרים אלא בכהני חדתי הכי מוקמינן לה בזבחים פ' שני וכתבתיו יותר מבואר לקמן ר"פ שני:

והרי המחתה כל זה היה אומר לו הרי המחתה נתונה בזוית בין הכבש ולמזבח כן פירש המפרש שבדפוס ולא משמע כן מפירוש הראב"ד ז"ל. וכתב עוד הראב"ד ז"ל מה שמקשים היאך היה נכנס לקדש ידיו ורגליו מן הכיור והרי הכיור תנן בפ"ג דמסכת מדות שהיה בין האולם ולמזבח ותון בפ"ק דתוספתא דכלים דשלא רחוץ ידים ורגלים אסור ליכנס בין האולם ולמזבח וי"ל דלאו פרכא היא דדוקא שלא רחוץ ידים ורגלים לא הוה נכנס וכגון שהטיל מים אבל מי שהיה ט"י כגון זה התורם את המזבח יכול בטוב

ליכנס כיון שלא הטיל מים לאחר טבילה ועוד י"ל דההוא דשלא רחוץ דקתני בתוספתא רחיצה בעלמא קאמר דאין צריך קדוש ידים ורגלים אלא לעבודה ומטיל מים עכ"ל ז"ל:

ולא נר בידו לפי (פירוש אפילו שהולך יחידי) שהולך יחידי אלא מהלך לאור המערכה ולא היו רואין אותו לפי שהיו מצד אחד של כבש במזרחו דהוא גובה הכבש שהוא גובה ד' אמות היה מפסיק כן פירש המפרש שבתלמוד ומובן הענין אע"פ שהלשון שלא כסדרו אבל הראב"ד ז"ל פירש אין אדם נכנס עמו כלומר אינו צורך לשום כהן להיות נכנס עמו לעשות תרומת הדשן מפני שאין שם שום עבודה שלא היה הוא לבדו יכול לעשותה:

ולא נר בידו כלומר ולא נר היה בידו אלא היה מהלך לאור המערכה ועל כן אינו צריך לכהן להוליך נר בידו ולא כהן אחר היה צריך ללכת עמו כדי שיתפוס לו הנר כשיוצא מן הכיור וגם כשיקדש ידיו ורגליו מפני שלא היה צריך לאורה שהרי [מהלך] לאור המערכה אבל ודאי אם היה צריך לנר אז יהיה ודאי צריך כהן לזכות עמו בהולכת הנר כי זו היא עבודה נכרת בפני עצמה ומי שיהיה זוכה בה שוב לא הוה רשאי כהן אחר להתעסק בה כמו במחתה עכ"ל ז"ל:

לא היו רואין אותו וכו' פ' קבלה דף כ"א:

מוכני לכיור הגיה הר"ר יהוסף ז"ל מִכְנֶה ונקד חירק במם וסגול בנון וכתב כן מצאתי. וכתב עוד על הפירוש שפירש רעז"ל בשם רמב"ם ז"ל שהמוכני וכו' עד שלא יתקדשו ויפסל בלינה כתב פירוש זה כמה הוא רחוק מן האמת כי המים שכבר קדשו בכלי דהיינו בכיור מה יועילו להם מה שיתקדש לכלי של חול כלל ע"כ:

ולא שומעין את קולו מפני שר"ל עד שהיו שומעין את קול העץ שעשה בן קטין שכשמעלהו נשמע קולו של העץ קתני הכי:

והן אומרים הגיע כלומר שאר אחיו הכהנים שהיה להם לעבוד באותו יום אומרים הגיע התורם לכיור והיו גם הם מזמנים עצמן לצורך עבודה כדקתני לקמן פ' שני הראב"ד ז"ל. ומשמע מפירושו ז"ל דמלת עת לא גרסינן. וכן בפירוש המפרש שבדפוס אינו כתוב אלא והם אומרים הגיע לקדש ע"כ. גם הרב ר' בצלאל אשכנזי ז"ל מחקה מן המשנה שבתלמוד:

נטל מחתת הכסף וכו' פ' קדשי קדשים (זבחים דף ס"ד:)

ופינה את הגחלים אילך ואילך כצ"ל:

וחתה מן המאוכלות הפנימיות זהו תרומת הדשן שהיו מערבין הדשן והגחלים. ומצאתי בת"כ פרשת צו פרק שני דמדכתיב אשר תאכל האש את העולה שמעינן שאין לו להרים אלא מדשן העולה ולא מדשן העצים. ועיין במה שכתבתי בפ' טרף בקלפי סימן ג':

הגיע לרצפה של עזרה כשירד מן הכבש שהוא בדרום והפך פניו לצפון העזרה אז הוא הולך במזרחו של כבש:
צבר את הגחלים היינו מאוכלות שתרם עם הדשן:
מקום שנותנגין וכו' והיינו ושמו אצל המזבח:
רחוק מן הכבש שלשה טפחים כלומר רחוק מן הכבש שלשה טפחים היה שם מקום עשוי לצורך מוראת העוף ודישון וכו' שקבלה היא למשה מסיני שכך צריך הראב"ד ז"ל. והוא עצמו ז"ל נתן טעם אחר לקמן רפ"ק דקנים. ושם בזבחים דף ס"ד מפרש רש"י ז"ל הגיע לרצפה וכו' לסוף הכבש הפך פניו כלפי צפון כי בירידתו מן הכבש פניו הם לדרום וכשהוא ברצפה מתזיר פניו לצפון כלפי המזבח והולך במזרחו של כבש ומתקרב למזבח עשר אמות ממקום שכלה דהיינו רחוק מראש המזבח כ"ב אמה ע"כ. ועיין בספר קרבן אהרן פ' שני דפרשת צו. תו גרסינן התם בגמרא עלה דמתניתין דקתני מקום שנותנין מוראת העוף וכו' א"ר יוחנן בוא וראה כמה כחן של כהנים גדול שאין לך בעופות יותר קל ממוראה ונוצה ופעמים שהכהן זורקה יותר משלשים אמה כשהיא עושה עולת העוף בקרן מערבית דרומית אם היתה רבה במזרח צריך לזורקה למוראה ונוצה כל אלכסון של עשרים ושתים על עשרים ושתים שהרי ממקום שהוא עומד עד מזרחו של כבש אין פחות מכ"ב ששה מן הקרן לכבש ורוחב הכבש ט"ז אמה הרי כ"ב וכל אמתא ברבוע אמתא ותרי חומשא באלכסונא נמצא תוספת שמנה אמות וד' חומשים הרי שלשים אמה וד' טפחים [הגה"ה פירוש הם הד' חומשים של השנים הנותרים אלא מפני שהאמה היא ששה טפחים וחמשה חומשים יש באמה לבד הוצרך לקרותם גדולים והיא היא] גדולים ובית הדשן היה משוך ממזרחו של כבש ג' טפחים הרי שלשים ואחת וטפח ע"כ. ופירש המפרש שבדפוס צבר את הגחלים ע"ג הרצפה רחוק מן הכבש שלשה טפחים צבר דכתיב ושמו ואמרינן ושמו שלא יפזר וא"ת והא בעינן ושמו אצל המזבח ונהי דכבש כמזבח לכל מילי מכל מקום היה לנו לקרבו אצל המזבח ועדיין הוא רחוק מן המזבח עשרים אמות אמר לי רבי דמוהשליך דכתיב במוראה ונוצה דייקינן דכתיב במוראה ונוצה והשליך אותה אצל המזבח קדמה וקים להו לרבנן דלא מיקרי השלכה פחות מד' אמות ושיעור שמנה אמות דעולת העוף היא נעשית על קרן דרומית מזרחית הלכך מניח את הדשן רחוק מן המזבח עשרים אמות מקום שנותנין שם מוראה ונוצה ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה וכל אלו נבלעין במקומן אבל תרומת הדשן נ"ל דלא היתה נבלעת מדאמרינן ביומא עשרה נסים נעשו לאבותינו וכו' ופרכינן ותו ליכא והא אמר אביי מוראת העוף ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה נבלעים במקומן ואם איתא

דתרומת הדשן נמי כן נבלעת ה"ל לאחשובה ואמרינן בכריתות ושמו מלמד שטעונין גניזה דאסור ליהנות מתרומת הדשן ע"כ. ואני בעניי בינותי בראיה אשר הביא מההיא דבפ"ק דיומא דף כ"א דקחשיב דברים הנבלעים במקומן מוראה ונוצה ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה ולא קחשיב תרומת הדשן וכתבו שם התוספות בשם הר"ר פורת ז"ל דה"ה דישון מזבח החיצון ואין נראה לר"ת דמנא ליה האי סברא כיון דלא חשיב ליה בהדי הנך ועוד הא אמרינן בפ' כל שעה ובשלהי תמורה ואפר הקדש לעולם אסור באותם שטעונין גניזה כדתניא ושמו בנחת ושמו שלא יפזר אלמא דלא הוי נבלע במקומן מדטעון גניזה. מיהו י"ל דקרא לאו אניסא סמוך וה"ק אי לא הוה ניסא שיהא נבלע במקומן טעון גניזה. א"נ נראה לי אם חפר שם והוציא אותו קאמר דאפר הקדש לעולם אסור וכן פירש רש"י ז"ל בסוף תמורה עכ"ל יז"ל. ותוס' דזבחים פ' קדשי קדשים (זבחים דף ס"ד) כתבו דאין ראיה מדלא חשיב תרומת הדשן דה"נ אשכחן בת"כ וכו'. ועוד כתבו שם וז"ל כיון דתרומת הדשן ודישון מזבח הפנימי והמנורה נבלעין במקומן אמאי מועלין בזה יותר מזה דבתרומת הדשן מועלין כדאיתא ס"פ ב"ש דזבחים ובדישון מזבח הפנימי והמנורה תנן במעילה לא נהנין ולא מועלין וי"ל דשאני תרומת הדשן דגלי קרא ושמו וכי תימא כיון דנבלעין היכי משכחת בהו מעילה ושמא דלא היו נבלעין מיד ע"כ:

פרק ב

משנה א

דאוהו אחיו. לאותו שתרם את המזבח ואסדרא דלעיל קאי. ואיתה פ' קבלה דף כ' ואמרינן התם אליבא דרבא דמתניתין דקתני מיהרו וקדשו ידיהם ורגליהם ואין נפסל קדוש זה בלינה דהא אכתי לא עלה עמוד השחר ור' אלעזר בר"ש היא ואע"ג דלר"א בר"ש ס"ל דכיון שקידש בתחלת עבודה יכול לעבוד אפילו מכאן ועד עשרה ימים ואינו צריך לקדש עוד. הכא מיירי בכהני חדתי פירוש שלא שמשו בלילה ולא היו רחוצים ידים ורגלים. אבל רבי אליבא דרבא דאמר דס"ל דלינה פסלה אף בקדוש זה אע"פ שלא היה מתחלת הלילה אלא מקרות הגבר מתניתין דמכשר האי קדוש בקריאת הגבר דלא כרבי אלא כר"א בר"ש כדכתבינן:

נטלו את המגריפות וכו' תוס' פ' המזבח מקדש (זבחים דף פ"ו.) בפירוש רעז"ל סונקים וכן בגדי מסנקן בריש גמרת פסחים ופירש גדי שהוא עיף ע"י נענוע ונגיחות שמתנגחין זה בזה. והכי איתא נמי בס"פ במה אשה האומר גַּד גַּדִי וסינוק לא פרש"י ז"ל התמזל מזלי. וסנוק לא עיף אל תהי ע"כ. והרא"ש ז"ל פירש סונקים נון ולמד מתחלפים אל

פשטתם כמו אן פשטתם נשכה כמו לשכה וחברו במסכת מקואות המסנק את הטיט ע"כ וז"ל הראב"ד ז"ל סונקים מפ' בערוך כל דבר שהוא מרובה וגדול יותר מן האחר קרי סינוק כדתנן בפ' שני דמקואות המסנק את הטיט לצדדין פירוש כמו הממלא כלומר שמריק אותו מצד אחד וממלא אותי לצד אחר הר נמצא שאותו מקום יהיה גדול ומרובה יותר מן האחר וכן פירוש גדי מסנקן דבריש גמרת פסחים שהיה ממולא בצים ותבלים ואוכל ממנו אכילה גסה כמן כן בכאן יש לפרש סונקים כלומר מניחין אותם לצד אחד במזבח והרי יהיה אותו הצד יותר מלא מן האחר ע"כ והרמב"ם ז"ל לא פירש רק סונקים עושין אותו כרי ע"כ דומה שמסכים לפירוש הערוך ז"ל:

לצדדין לצדי המזבח אצל המערכה ועל גג הסובב אם אין הכבש מחזיקן הרא"ש ז"ל. ואיתה בתוספות פ"ק דיומא דף כ':

בסובב ע"ג הכבש נ"א בסובב או על הכבש וכן הוא בת"כ פרשת צו פרק שני. נ"א בכבש ע"ג הסובב. ופירש הראב"ד ז"ל פירוש או על הכבש שאם לא יחזיק הסובב יסדר גם על הכבש. וביד פ' שני דהלכות תמידין ומוספין כולה מתניתין עד סוף סימן ב' בסימן י"ג י"ד ושם כתוב סודרין אותם בכבש כנגד היסוד:

משנה ב

החלו מעלין וכו' חולין פ' גיד הנשה (חולין דף צ') ובירושלמי פ' בתרא דשקלים:

פעמים שיש עליו כשלש מאות כור יש מוחקין הכאף של כשלש. וגם הר"ר יהוסף ז"ל מחקה. ועל מה שפירש רעז"ל צבור ועשוי כתפוח כתב לפירוש זה קשה לשון פעמים עליו וצ"ע ע"כ. והגיה מפני שהוא נוֹאִי וכתב כן מצאתי. וכתב עוד לא נתעצל הכהן פירוש אע"פ שאינה עבודה חשובה דכתיב ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן לא נתעצל שום כהן מלהוציאה כי לא היו מפיסין עליה כי כהנים רבים היו צריכין להוציאה ע"כ. אבל מתוך פירוש הראב"ד ז"ל בהשגות פ' שני דהלכות תמידין נראה דגריס כשלש בכאף וע"ש שדקדק דמדקתני שיש עליו כשלש מאות כור ולא קתני שיש בו כשלש מאות כור משמע שהיה שם טבלא מרובעת גבוה אמה והיא כ"ב אמה על כ"ב אמה ואותה אמה היתה השלמת עשר אמות לגובה המזבח והיא נקראת תפוח ע"ש שהיתה גבוהה על כל סביביו ואפשר שהיתה אותה הטבלא קצוצת קרנות כעין עגולה כדי להרחיב מקום המערכה וכן מדקתני החלו מעלין באפר ע"ג התפוח משמע כפירוש הזה דאי כפירושו מאחר שכהן מוציא את כל האפר מהיכן היה שם תפוח ע"כ בקיצור. ופירש הרמב"ם ז"ל ואח"כ גורפין מן הכרי ההוא ומוציאין אל שפך הדשן עד שמבערין האפר מן המזבח והוא פירוש הנקרא דישון המזבח על האמת זולתי במועדים וכו' ע"כ:

וּבְרַגְלַיִם לא היו מדשנין אותו שלא היו מאספים האפר ברגלים מפני שהוא גנאי למזבח לדשנו ברגלים וה"ק מפני שהוא נוי למזבח שידשנוהו בידם במגריפות אבל ברגלים לא היה נוי כי אם בזיון ויש תמהין על זאת הגרסא דמאי קמ"ל שלא היו עושין ברגלים דפשיטא לן שלא היו עושין שאפילו אם לא היה איסורא לא היו יכולין ברגלים מפני שהאפר חם ורותח והיו רגליהם נכוין והם גורסין בָּרַגְלַיִם ומפרשין ברגלים שברגל לא היו מורידין את הדשן מפני שהוא נוי למזבח שיראו אותו וניטלו רגליהם ואינו כלל כשתדקדק ומה שהה תמיהין שהיו רגליהם נכוין אין לתמוה על זה דהא דקתני וברגלים לא היו מדשנין לא בדישון של כל יום ויום מיירי אלא לאחר שהיו עושין ממנו תפוח ומקבצין הרבה שכבר היה תופס מקום גדול במזבח ומעכב את המזבח אז היו מדשנין אותו ומוציאין את הדשן אל מחוץ למחנה ואז כבר היה הדשן מצונן שאם תאמר שבכל יום ויום היה מוציא את הדשן אל מחוץ למחנה א"כ מה צורך לעשות התפוח תחלה ואח"כ להוציאו לאלתר משם הראב"ד ז"ל:

משנה ג

החלו מעלין בגיזרין וכו' בס"פ שני דיומא תניא מי שזכה בתרומת הדשן הוא יזכה בסידור המערכה ובסידור שני גזירי עצים כמו שאכתוב בסמוך בסימן ד' בס"ד בשם המפרש שבדפוס ז"ל:

כל העצים כשרין חוץ משל זית וכו' כך הגיה הררי"א ז"ל ומחק מלת המערכה:

חוץ משל זית ושל גפן במדרש רבה ראש פ' צו משמע דמפרש טעמא דמתניתין משום שהיו מנסכין ביין ושמן. ובגמרא בברייתא ר' אליעזר מוסיף לפסול אף של מייש ושל אלון ושל דקל ושל חרוב ושל שקמה ובגמרא מפרש טעמיא למ"ד משום דקטמי בהא פליגי דמ"ס אע"ג דלא קטמי מגואי כיון דקטמו מאבראי לא מייתינן ומ"ס כיון דלא קטמי מגואי אע"ג דמבראי קטמי מייתינן ולמ"ד דטעמא דמתניתין נמי משום ישוב ארץ ישראל דמשמע דס"ל לתנא דמתניתין דמביאין ממנו עצים מיירי בדלא עביד פירי דומיא דתאנה דקתני במתניתין דרגילין להביא ממנה דמיירי בדלא עבדא פירי ופירש המפרש דליכא טעמא דאיסור משום ישוב א"י נמי אלא דוקא במנויין בקרא בשבח א"י אבל בשאר פירות ליכא איסור משום א"י נמי:

מורביות חריות וענפים דקים לפי ששורפים יותר ואין מעלין עשן אבל אילנות זקנים אינם נוחין לשרוף כמו אילנות בחורים א"נ לית בהו קשרים בבחורים כמו בזקנים. בפירוש רעז"ל אית דאמרי טעמא לפי שהן נעשין דשן מיד. אמר המלקט ולפי הגרסא דגרסינן בגמרא דקטרי פירוש שיש בהן קשרים ומוציאין מים ואין מתייבשין יפה וגם

אינם חלקים. ל"א קטרי מעלין עשן הרבה ואית דגרסי דקטמא וכו' וכדפירש רעז"ל ולהאי גירסא ר' אליעזר מוסיף להתירא דאף בשל חרוב וכו' היו רגילין כיון דלא קטמי מגואי עיין בספר קרבן אהרן פ' ויקרא פרק ששי. וביד פ"ז דהלכות איסורי מזבח סימו ג' ובפ' שני דהלכות תמידים ומוספין סימן ב':

משנה ד

סידר את המערכה גדולה מזרחה וַחֲזָיְתָה מזרחה. איכא מאן דמפרש בגמרא טעמא כדי שתהא הרוח מנשבת בהן ותמהר להדליק ולמזרח משום דרוח מזרחית חזק וקשה וגם כל שערי המזרח מכוונים זה כנגד זה ונכנס בהן הרוח הרא"ש ז"ל. וז"ל הראב"ד ז"ל כדי שתהא הרוח מנשבת כלומר כדי שיבעיר יותר בטוב ומה שהיו עושין החזית כלפי מזרח יותר משאר מקומות משום דכל ענייני עסיקת התמיד כלפי מזרח אנו עוסקין לעשות כדבעי למימר קמן שנים ליום כנגד היום ע"כ. ופירש המפרש סידר המערכה גדולה אותו שזכה בתרומת הדשן כדמוכח ביומא דתנן התם מי שזכה בתרומת הדשן יזכה בסידור המערכה ובשני גזירין והא דקתני לעיל החלו מעלין בגיזרין הם מסייעין לו שהיו מעלין את העצים והוא היה מסדרן ע"כ:

וחזיתה פירש רש"י ז"ל בפ"ק דב"ב דף ד' כל חזית לשון קצה הוא וכן שנינו בתמיד גבי מערכה וחזיתה מזרחה ראשי הגיזרין וכן מחזה מול מחזה דמלכים ראשי הנסרים מוסבין זה מול זה ע"כ. אבל הרא"ש ז"ל פירש וחזיתה מזרחה עושה במערכה כמין חלון לצד המזרח כתרגום וירא וחזא לכך קורא את החלון חזית וי"מ גבולה כמז מחזה מול מחזה. והרמב"ם ז"ל פירש וחזיתה אות שיורה שמצד המזרח מתחילין לסדר את המערכה ע"כ:

וריוח היה בין הגיזרין וכו' בין סדרי העצים היו מניחין ריוח שהיו מציתין את האליתא פירוש עצים דקים משם דרך אותו ריוח ונדלקים הגדולים ע"י הקטנים. וביד פ' שני דהלכות תמידין ומוספין סי' ז' וברי"פ ששי ושם בהשגות פ' שני פירש הראב"ד ז"ל דחזיתה מזרחה ר"ל שלא יהיו הגיזרין הולכים צפון ודרום אלא מזרח ומערב והיינו ראשי הגיזרין הפנימיים נוגעין בתפוח שלא ידחקו מהלך רגלי הכהנים שהיה אמה שלא יקרעו ולא ישרפו בגדיהם ע"כ:

משנה ה

בררו משם עצי תאנה יפים כך צ"ל. ואיתה בפרק טרף בקלפי (יומא דף מ"ה) בתוספות. ובגמרא בזבחים ר"פ קדשי קדשים. והתם פליגי אמוראי איכא מאן דמוקי למתניתין דקתני משוך מן הקרן כלפי צפון ד' אמות כר' יוסי דבעי לפני הפתח וקסבר כוליה מזבח

בצפון עזרה קאי כמו שמכריח שם וצפון עזרה מתחיל באמצע פתח ההיכל שהיה רוחב הפתח עשר אמות והיו חמש אמותיו של המזבח כנגד הפתח ואחת מהן יסוד דרומי ואשתכח דכי נפק מן הפתח רואה יסוד דרומי לפניו מכוון באמצע הפתח ורגילות הוא לצאת באמצע הפתח ומש"ה קרי פתח אהל מועד אמה של יסוד דרומי טפי מד' אמות הנשארות והתם מפרש מהו הסימן הזה שהוקבע להם למערכה שניה ולהקטרת הבזיכין קרן מערבית דרומית ומשך ד' אמות מן הקרן ולצפון משום דבעינן שתהא מכוונת כנגד הפתח דס"ל לר' יוסי וכ"ע נמי מודו ליה בהא דכל הניטל מבפנים לינתן בחוץ דהיינו שני בזיכי לבונה של לחם הפנים הניטלין בשבת מן השלחן לינתן על מזבח התיצון צריך לתתם בצד שכנגד הפתח דגמרי משירים הפנימיים דכתיב בהו בהדיא ישפוך אל יסוד מזבח העולה אשר פתח. וכל הניטל מעל מזבח החיצון לינתן בפנים אינו ניטל אלא ממקום שהוא סמוך לפנים פירוש שאין בכל המזבח החיצון מקום סמוך ממנו דהיינו גחלים דכל יומא ויומא הניטלין ממערכה שניה של קטרת לינתן על מזבח הפנימי ניטלין מכנגד הפתח דגמרן מגחלים של יוה"כ שקבע להם מקום כנגד הפתח לנטילתן דכתיב בהו מעל המזבח מלפני ה' דהיינו מצד מערב וד' אמות הללו על כן הוא מושכם לצפון לפי שאין לו מקום לסדר עליהם דקסבר כוליה מזבח בצפון קאי ואין ממנו כנגד הפתח אלא חמש אמות דרומיות ומהן אמה יסוד ואמה סובב ואמה מקום הקרנות ואמה מקום הלוך רגלי הכהנים המסדרין את המערכה ומקיפין בין הקרן למערכה ואין לו שום מקום כנגד הפתח אלא אמה אחת ולמדך שעל אותה אמה יתחיל המערכה שהיא משוכה מן הקרן ד' אמות ולא יתרחק מן הקרן יותר דכי מסגי לצפון טפי תו ליכא פתח. ואיכא מאן דמוקי לה כר' יהודה דס"ל דמזבח חציו בצפון וחציו בדרום דממוצע היה וכו' כדכתבינן בס"פ קדשי קדשים והני ד' אמות דקתני במתניתין בר מאמה יסוד ואמה סובב ומלמעלה בראש המזבח קחשיב להו אבל מן היסוד שש אמות הוא נמשך ונמצא לפני הפתח ולא הוזכרו ד' אמות הללו אלא לקרבן לפתח דבציר מהכי לאו כנגד הפתח הוא. ותיכא מאן דמוקי לה כריה"ג דקסבר כוליה מזבח בצפון ור' אלייעזר בן יעקב פליג עליה ואמר דכוליה בדרום קאי דדריש על ירך המזבח צפונה מדלא כתיב צפון וכתב צפונה לדרשא שיהא צפון פנוי מכלום ואפילו מן המזבח אבל ר' יוה"ג דריש הכי צפונה מכלים שלא יהא שם כיור אבל מזבח בצפון קאי כדמוכח התם בזבחים שם בדף ס"ב. והקשו תוס' ז"ל בפרק טרף בקלפי (יומא דף מ"ה) היכי מיתוקמא מתניתין כר' יוסי והא קתני סיפא והציתו שתי המערכות ולר"י הא ס"ל דבכל יום היו שם שלש ודוחק הוא לומר דסבר ליה כותיה בחדא ופליג עליה בחדא וי"ל דאה"נ דאכתי הואי חדא לקיום האש ולא קחשיב

אלא הנך תרתי דדמיין להדדי ומציתין אותם ביחד ומחד קרא מפיק להו ע"כ. והראב"ד ז"ל פירש דלאו פירכא היא משום דאיכא למימר דבפעם אחת כשהיה מסדר המערכה גדולה היה מסדר אותה של קיום האש ג"כ דכולה כמו חדא מילתא היא שהרי אותו של קיום האש היא באה בעבור גדולה לפיכך לא קתני לה הכא במסכת תמיד אבל במערכה של קטרת שהיא צורך פנים קתני לה באנפי נפשה מפני שהיא צורך פנים וצריכה ברירה יפה יותר ממערכה גדולה ומשל קיום. וראיה לדבר דקתני בהך בבא שניה של קטרת בלשון בררו והתם לא קתני בלשון בררו ש"מ דהכי הוי כדפרישית עכ"ל ז"ל. ותוספות ר"פ קדשי קדשים הקשו ג"כ וא"ת ומי מצית מוקמת לה לסדר תמיד כר' יוסי הא תנן בסוף מסכת תמיד עירן לתוך של זהב נתפזר הימנו כקב גחלים ולר' יוסי היה מתפזר יותר כדתנן בפרק טרף בקלפי ר"י אומר בכל יום חותה בשל סאה ומערה לתוך של שלשה קבין וי"ל נהי דהא דלא כר"י הך כר"י אתיא שפיר ול"ד להא דדייקינן בפ"ק דיומא ואי ס"ד מדות ר' יהודה היא וכו' ע"כ:

משוך מן הקרן תוס' פ' איזהו מקומן (זבחים דף נ"ג:)

בעומד חמש סאין גחלים היה נותן שם עצים שהיה אומד בדעתו לכשישרפו שישאר שם חמש סאין גחלים כדי שיוכל לחתות מהן בריוח שאר גחלים הרא"ש ז"ל:

מחזירין אותם מצדי המזבח ומן הכבש ומן הסובב דתנן לעיל סונקין אותם על צדי המזבח עכשיו מחזירין אותם על המערכה ואין בזה משום שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר דהיינו דוקא בקרבן שיקרב היום הרא"ש ז"ל. וביד פ' שני דהלכות תמידין ומוספין סימן ח':

הציתו שתי המערבות אחת של קטרת שצריכה בירור עצים והנך תרתי מערכה גדולה ושל קיום האש חדא חשיב להו הראב"ד ז"ל:

ללשכת הגזית פירוש בערוך בערך גזת פירוש בנויה היתה הלשכה באבנים פסולות שוות תרגום לא תבנה אתהן גזית לא תיבני יתהון פסילן וי"מ בדולה היתה הלשכה מן הלשכות האחרות ולא היתה נראית עד שיבא אדם לתוכה מן ויגז שלוים ע"כ. בפירוש רעז"ל ובאו להם ללשכת הגזית לעשות פייסות והטעם דאין עושין פייסות בעזרה כתבתיו לעיל פ"ק סימן ב':

פרק ג

משנה א

אמר להם הממונה אמתניתין דפירקין דלעיל קאי דקתני ירדו ובאו להם ללשכת הגזית. ועיין במ"ש בפ' שני דיומא סימן ג':

העוקץ המפרש פירש שם הזנב (גם הראב"ד ז"ל פירש העוקץ הוא הזנב) אבל הערוך כתב העוקץ הוא העצה כדכתיב לעומת העצה ע"כ:

והגרה מקום שמעלה גרה הוא דהיינו הצואר ובו מחובר הקנה והכבד והלב כדמפרש בקונטרס התם במסכת יומא הראב"ד ז"ל גם במפרש. הגיה ר"ב אשכנזי ז"ל מלת כבד וכדמפרש רעז"ל. והקשה בתי"ט דבפירקין דלקמן משנה ג' תנן דכבד תלויה בדופן הימנית:

משנה ב

אם הגיע הרואה אומר ברק ברקאי גרסינן:

מתיתיה בן שמואל בפירוש רעז"ל והלכה כמתיתיה בן שמואל. אמר המלקט רש"י ז"ל פירש בשילהי פרק שתי הלחם מתיתיה בן שמואל היה ממונה על כך כדאמרינן בשקלים מתיא בן שמואל על הפייסות והיינו הפייסות שכשהאיר היום היו מפיסין מי שוחט מי זורק וכשהוא שואל אם הגיע זמן אומר לאותו שעולה על הגג אמור אם האיר פני כל המזרח עד שבחברון והוא אומר לו הן וכן נמי הוכיחו תוס' ז"ל שם. אבל המפרש שבתלמוד במכלתין פירש בשם רבו ז"ל ונראה לי דמתיא בן שמואל הממונה על הפייס פליג את"ק ואמר דלא היה אומר אותו שעל הגג ברקאי אלא כזה הלשון היה אומר האיר על כל פני המזרח וא"ל אידך עד שבחברון עד שנראה הצהר עד חברון שיכולין לראות חברון משם וזה השיעור גדול מברקאי דת"ק וראיה לדבר דתניא בסדר יומא וכו' כמו שכתבתיה רפ"ג דיומא וכן פירש הרמב"ם ז"ל. והרמב"ם ז"ל פירש מתיא בן שמואל אומר כך היה אומר הרואה האיר פני כל המזרח וא"ל האי דקאי אארעא עד שבחברון כלומר יכול אתה לראות חברון מאור היום והוא אומר הן. ועיין תו במ"ש רפ"ג דיומא. וביד פ"א דהלכות תמידין ומוספין סימן ב':

משנה ג

אמר להם צאו והביאו טלה מלשכת הטלאים לאחר שהפיסו ועדיין היה לילה אמר הממונה לאותם שזכו בעבודת תמיד בין בשחיטה בין בהעלאת אברים שכולן מתעסקין בהכנתו כדאמרינן מי שזכה בתמיד מושכו והולך לבית המטבחיים ובקרו אותו לאור האבוקות מפני שעדיין היה לילה מן המפרש שבתלמוד:

והרי לשכת הטלאים רש"י והרא"ש ז"ל גרסי והלא שפירשו והלא כמו והרי:
במקצוע צפונית מערבית של בית המוקד וז"ל הרא"ש ז"ל ג"כ במקצוע צפונית מערבית של בית המוקד הגדול:
לשכת בית המוקד ושם היתה מדורה תמידית שאם יכבה האש בבית המוקד הגדול לוקחים משם אש ע"כ: וביומא פ"ק דף ט"ו מייתי לה למתניתין ושם פירש רש"י ז"ל במקצוע צפונית מערבית של בית המוקד שהיה טרקלין גדול להתחמם בו והא דקתני בסיפא ואחת לשכת בית המוקד היא לשכה קטנה שקרויה בית המוקד ופתוחה לבית המוקד הגדול ע"כ: ורמי עלה התם בגמרא מהא דתנן במס' מדות פ"ק ד' לשכות היו בבית המוקד וכו' ומה היו משמשות מערבית דרומית היא היתה לשכת טלה קרבן דרומית מזרחית היא היתה לשכה שהיו עושין בה לחם הפנים ומסיק התם רב אדא בריה דרב יצחק דהאי לשכת הטלאים אקצויי מקצייא בשתי המקצועות נראית שארוכה היא ועומדת במערב ומארכת לצד צפון ודרום עד קרוב למקוצעות שמכאן ומכאן ודאתי מצפון מתחזייא ליה שמשוכה לצד דרום יותר ודאתי מדרום מתחזייא ליה משוכה לצד צפון וזו הקושיא ותירוצה הביאם הרמב"ם ז"ל שם בפ"ק דמדות ושם היא מצויירת וקל להבין. וכתוב בפירוש הראב"ד ז"ל ובדין הוא דה"ל למיתני הכי והרי לשכת הטלאים היתה בקרן דרומית מערבית אלא משום דבעינן אחר לא הוה מצי לאשמועינן דאקצויי מקצייא אלא בכה"ג דנקט בלישנא דסתרא הך בבא אמתניתין דמדות כדי לאשמועינן דהאי לישנא לאו דוקא ממש אלא כדמפרש התם עכ"ל ז"ל. פירוש דבריו דאמרינן תו התם ביומא מסתברא דמערבית דרומית הוה טפי ומודי בה תנא דידן אלא דנקט סדרא מדרום לצפון מיתחזי ליה דרך הלוכו כאילו הוא בצפון ממאי מדרמינן לחם הפנים דהכא אלחם הפנים דמדות ומשנינן תנא דמדות דרך ימין מני כדמפרש ואזיל בהדיא מדרום למזרח וכו' ותנא דידן דלא פירש מידי איכא למימר דדרך שמאל מנה ותו לא תיקשי מידי ואי אמרת בשלמא תנא דידן גופיה דקאמר לשכת הטלאים בצפונית מערבית מודי הוא דלצד מערבית דרומית הואי טפי אלא לפי מראית עיניו שנה משנתו ודאתי מדרום מתחזיא ליה בצפון ולעולם מקרן מערבית דרומית בא להתחיל למנות במה ששנה אחת לשכת הטלאים ואחת לשכת החותמות וכו' היינו דמתרץ לחם הפנים להיות בדרומית מזרחית כדקתני במדות דלא ליקשי אהדדי. אלא אי אמרת דוקא תנא לשכות הטלאים במקצוע צפונית מערבית סוף סוף מאי תרצתא דלחם הפנים כי מני דרך שמאל ה"ל לשכת לחם הפנים בדרומית מערבית לפי מניינו אלא לאו ש"מ במערבית דרומית הואי ש"מ ודאמר מר כל פונות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין דגמרינן

מים שעשה שלמה בפרק הוציאו לו (יומא דף נ"ח) ה"מ בעבודה אבל הכא חושבנא בעלמא ורב אדא בר אהבה מוקי התם למתניתין דהכא אליבא דר' יהודה דשמעינן ליה דפליג אסתמא דמדות דתניא וכו' וזהו לפי פירוש אחרון דרש"י ז"ל ועיין ג"כ בתוספות פ"ג דיומא דף ל' אבל לפי פירוש ראשון לא קאי רב אדא בר אהבה אלא אמתניתין דמדות דקתני דהוצרך להיות כותל מזרחי נמוך כדכתבינן התם במדות פ' הר הבית סימן ה' בס"ד ולא בא רב אדא רק לאשמועינן דמדות ר' יהודה היא וכבר דחו אותו שם אלא ר"א בן יעקב היא כדכתבינן התם. והראב"ד ז"ל האריך לתרץ מה שמקשים דאמאי לא משני תלמודא דהך מתניתין דתמיד דקתני במקצוע צפונית מערבית איהו קחשיב צפונית מערבית דעזרה דקא חשיב לשכות העזרה ונימא דלשכת החותמות ולשכת בית המוקד דקחשיב הכא לא היו לשכות בית המוקד אלא אימא דשל עזרה הוו ומתניתין דמדות דקתני מערבית דרומית היא היתה לשכת טלה קרבן איהו חשיב מקצוע דמת המוקד ובית המוקד היה עומד בצד צפוני דעזרה נמצא דרומה של בית המוקד היא צפונה של עזרה ומקצוע מערבית דרומית של בית המוקד היא צפונית מערבית של עזרה ולא קשיין מתנייתא אהדדי וגם מלשכת לחם הפנים ליכא לאקשויי לפי זה הענין שאמרנו דהתם מתניתין דמדות בדרומית מזרחית ובתמיד חשיב להו לבסוף דשפיר תני ליה לבסוף דהויא לה בקרן מזרחית צפונית שלשכת הטלאים במקצוע צפונית מערבית דעזרה ולשכת החותמות במקצוע מערבית דרומית דדרך ימין ולשכת בית המוקד בקרן דרומית מזרחית דעזרה ולשכת לחם הפנים במקצוע מזרחית צפונית דעזרה דהיינו נמי הוי במקצוע דרומית מזרחית של בית המוקד הואיל ובית המוקד עומד בצד צפוני דעזרה. אבל יש לומר דלאו פרכא היא שהרי לשכת הטלאים ולשכת לחם הפנים זה ברור שהיו לשכות דבית המוקד ולא לשכות דעזרה כדקתני בהדיא שהיו כקיטונות פתוחות לטרקלין וא"כ היאך יתכן הדבר דתנא דתמיד הוה קחשיב לשכות בית המוקד דהיינו לשכת טלה קרבן ולשכת לחם הפנים בכלל לשכות העזרה דהיינו לשכת החותמות ולשכת בית המוקד דע"כ הני לשכות דבית המוקד הוו כולהו שהרי וכו' ועוד דבפ' בתרא דמדות קא חשיב שש לשכות בעזרה ולא קחשיב הני דהתם אלא ע"כ הנך דקחשיב הכא לשכות בית המוקד נינהו ולפיכך הוצרך לתרץ בענין אחר ומעתה צריכין אנו לפרש אמאי קחשיב במסכת מדות לשכות אחריני לבית המוקד מהנהו דקא חשיב הכא דאיכא למימר דהאי דקחשיב במסכת מדות אותם ד' לשכות שהיו בד' קצות המוקד ממש דהיינו שתים בקדש במערבית דרומית ומזרחית דרומית ואותם שתים היו בעזרה ואותם שתים של אבני המזבח וירידת הטבילה היו חוץ לעזרה כי בית המוקד היה חציו

בתוך העזרה וחציו חוץ לחומת העזרה ובשביל כך הכא בתמיד חשיב הנך דלגואי קיימי משום דהכא עסקינן במילי דלגואי והרי מי שהוא עומד בעזרה נראה לו שמסוף חומת העזרה הוא סוף בית המוקד ובשביל כך קחשיב הנך לשכות בית המוקד דקיימי בסוף חומת העזרה במקום שכלה חציו וגם אותם שתים שהם בשני המקצועות אחרים. אבל לשם במסכת מדות במילי דאבראי עסקינן דהא מבראי לגואי קא חשיב כגון הר הבית ואח"כ עזרה לפיכך לא קחשיב הנך שתים שאצל חומות העזרה מבפנים מפני שאותו שנכנס בבית המוקד אינו רואה להדיא כולי האי כי אם מה שלפניו אבל מה שלצדדין דהיינו אותם שבפנים בסוף חומת העזרה לא קחזי להו כולי האי בהדיא. ומה שמקשים נמי דאמאי קמשני דלשכת לחם הפנים נמי דאקצויי הוה מקצייא והיה לו לומר דהא דקחשיב לה בדרומית מזרחית במסכת מדות היינו למאן דאתי מצפון והא דקחשיב לה הכא מזרחית צפונית היינו למאן דאתי מדרום לאו פרכא היא נמי דהכא מיסתם קסתים לה תנא ולא קמפרש בהדיא באיזה מקום היתה עומדת והתם במסכת מדות מפרש המקום שלה בהדיא ש"מ דהתם במסכת מדות דוקא קתני ומחניתין דמסכת מדות הוא פירוש דמתניתין דהכא דמסכת תמיד אבל לשכת טלה קרבן מפרש הכא והכא אלא דהכא קתני לה במקצוע צפונית מערבית וההם קתני לה במקצוע מערבית דרומית ועל כרחך לאו פירושא דהדדי נינהו עכ"ל ז"ל:

משנה ד

נכנסו ללשכת הכלים וכו' ירושלמי ס"פ חומר בקדש. ופירש הראב"ד ז"ל נראה דכל היכא דקתני לישנא דרבים כגון האי נכנסו וכגון האי דלעיל צאו והביאו טלה וכו' י"ל דבאותו היו מתעסקים כולם וכן כל כיוצא בזה ע"כ:

תשעים ושלשה כלי כסף וכלי זהב לצורך עבודות כל היום:

לאור האבוקות שמא נפל בו מום בלילה הרא"ש ז"ל. וסיפא דמתניתין מייתי לה בחולין פ' גיד הנשה (חולין דף צ'.) וטעינת בקור בת"כ פרשה ג' דפ' ויקרא מפיק לה ר' יוסי מקרא דכתיב תמים יקריבנו יבקרנו ויקריבנו א"ר יוסי שמעתי בשוחט תמיד בשבת שאין מבוקר חייב חטאת ויביא תמיד אחר ע"כ. וביד פ"א דהלכות תמידין ומוספין סימן ט' ובר"פ ו':

משנה ה

בית המטבחיים וכו' תוספות פ"ק דיומא דף ט"ז. וכתבו שם ומפשיטים על שולחנות של שיש שבין העמודים שהם מניחין הבהמה על השולחנות כדי שלא תהא נגררת ע"ג קרקע. ואע"ג דתנן בסוף מדות מן השלחנות ולננסין ד' אפ"ה קרי להו בין העמודים

ואע"פ שרחוקים ד"א לא היתה בהמה נגררת בארץ שגוף הבהמה גדול ומגיע לשלחנות כדאיתא בבראשית רבה דכשמרכיבין כבשי התמיד על הגמלים היו נגררין בארץ ע"כ וכתבתיו עוד שם בסוף מדות. וביד שם ר"פ ששי:

ורבעין כך הגיה הר"ר יהוסף ז"ל בנון והבית בנקודת צירי. ופירש הראב"ד ז"ל בית המטבחיים היה לצפונו של מזבח פירוש מקום המטבחיים דאין נראה שהיה שם שום בית עשוי:

ועליו ח' עמודים ננסין פירוש על אותו מקום היו נעשין ננסין קצרים כלומר שלא היו גבוהין כשאר עמודים שבעזרה כמו שהננס הוא קצר משאר בני אדם:

ורביעית של ארז י"ל שלכך נקראת רביעית מפני שהיתה מתוחה מעמוד זה לעמוד זה והרי היא כמו רובצת על שני עמודים דרובץ תחת משאו תרגומו רביע תחות טועניה ע"כ. ונמצא כתוב בגליון גמרא ישנה ועליו שמנה עמודים פירוש אצלו כמו ועליו מטה מנשה ע"כ:

ושלשה סדרים של אונקליות ואית דגרסי ושלשה טפחים לכל אחד וכן כתוב בספר יחזקאל ע"ה והשפתים טפח אחד ותרגומו עונקלין פשך חד כלומר טפח היה בולט מן העץ ושני טפחים מן האונקלי היה שקוע בתוך העץ הרא"ש ז"ל. וכתב הראב"ד ז"ל ושלשה סדרים היה לכל אחד ואחד פירוש לכל מקום שהיתה רביעית של ארז היה בתוכה אונקליות קבועין שלשה סדרים כי רביעית של ארז היתה רחבה כ"כ בכדי שהיתה מחזקת שלשה סדרים מן האונקליות כזה % ומיהו בציור זה אינו כי אם סדר אחד אבל ברביעית היו עשויין שלשה סדרים שבהם תולין ומפשיטים פירוש לאחר שהפשיטו על השלחנות של שיש שבין העמודים כמו שדרך הטבחים שמפשיטין תחלה בקרקע ואח"כ תולין למעלה לפשוט את כולה ולפחות ולהוציא את בני מעיה לחוץ. ומה שטבחי הדיוט עושין בארץ הן היו עושין על השלחנות מיהו הא דקתני שבין העמודים לאו דוקא ממש בין העמודים דהא תנן בפ' בתרא דמדות דשלחנות היו מרוחקים מן הננסין ד' אמות אלא האי דקתני שבין העמודים כלומר מכוונים היו כנגד בין העמודים אבל ודאי מרוחקים היו ד' אמות ע"כ והרא"ש ז"ל תירץ וצ"ל דתרי גווני שלחנות היו אותם העומדים בין העמודים מפשיטים עליהם ואחרים רחוקים מהם ד' אמות ועליהן מניחים הקרביים ע"כ:

שבהם תולין ומפשיטין על אותם האונקליות היו תולין ומפשיטין:

על שלחנות יש ספרים דגרסי ושלחנות של שיש בין העמודים וכך נראה שמוכרח לגרוס לפי הפירוש האחד שכתבתי דתולין ומפשיטין קאי אאונקליות. וכתב הראב"ד

ז"ל מיהו הא תימה לי למה הוצרך לשנות זה בכאן היאך היה בית המטבחים הא תנא ליה חדא זימנא כבר במסכת מדות כולה הך בבא דבית המטבחים ואי משום דהזכיר בית המטבחים במשנתנו נקיט לכולה מילתא דבית המטבחיים כדקתני מושכו והולך לבית המטבחיים א"כ הא דתנן נמי לעיל נכנסו ללשכת הכלים הל"ל היאך היתה עומדת ואעפ"כ בין כך ובין כך תימא הוא למה אינו מודיענו היאך היתה עומדת ועוד תימא במסכת מדות נמי לא קחשיב לה בהכי [הגה"ה נלע"ד שר"ל דשום לשכה מן הנזכרוח שם במדות אינו מזכיר בה שהיו משתמשים בה לשמור בה הכלים] שום לשכה דקחשיב התם ובמסכת שקלים פ' אלו הן הממונים תנינן שתי לשכות היו במקדש אחת לשכת חשאים ואחת לשכת הכלים ולא ידענא אי דוקא במקדש קאמר כגון סניף למקדש. או בעזרה וכדאמרינן בעלמא אין שבות במקדש דהיינו נמי עזרה וכתיב את מקדש ה' טמא והיינו אפילו נמי בעזרה ועוד דהתם לאו משום דהי' גונזין בה כלי שרת אלא כל מי שיתנדב כלי זורקו לתוכה לפיכך צריכה עיון באיזה מקום היתה עומדת ע"כ:

משנה ו

מי שזכה בדישון מזבח הפנימי פ"ק דיומא דף י"ד. וי"ס מי שזכו בדישון וכו'. וביד שם ר"פ ששי:

היו מקדימין וד' כלים בידם וכו' נראה דבשביל כך שנה בלשון הקדמה מפני שעדיין לא היה דבר מזומן ליכנס ולדשן עד שהיו פותחין ההיכל לפיכך נקט לשון. הקדמה כלומר היו מזמינים הכלים בידיהם לכשיפתח ההיכל שיהיו מזומנין בידם:

הטנא והכוז וכו':

הטנא דומה לתרקב גדול לא גרסינן הכא גדול אלא לקמן בפרק חמישי סימן ד'. ופירש הראב"ד ז"ל הטנא נראה שהוא מלשון כובד ומשא כדאמרינן בעלמא מטונך ובשביל שהיה קצת כבד יותר מן הכוז נקרא טנא וטנא נמי דכתיב בקרא על שם זה נקרא והכוז על שם קוטנו כדאמרינן ביבמות הריני כפרת בן בתי כוזא עכ"ל הראב"ד ז"ל. והרא"ש ז"ל פירש וז"ל טנא מלשון קב ודוגמתו במס' סוטה מניחין אותו בטנא של אבר א"נ מלשון טנא. כוז כלי קטן כמו כוזא דמיא דומה לקיתון ופיו צר ומרחיב מלמטה ועגול כי פעמים נשאר שמן עם הדישון ונותן לתוך הכוז לכך היה פיו צר כדי שלא ישפך:

אחד יורד לאמת השחי וכו' הפשפש העומד אצל השער היה כמין כיפת אבנים בעובי חומת ההיכל ופתח אחד פתוח לאולם ופתח אחד פתוח לתא שבמקצוע צפונית מזרחית והתא היה עשוי כמין כאף כזה % כשנכנס לתא מהלך לימינו בתוך עובי כותל ההיכל עד שהוא מגיע לתא שבקרן מזרחית צפונית והפתח הפתוח לאולם היה אצל הפתח

חור עקום בעובי הכותל ומכניס ידו עם המפתח בחור עד בית השחי ופותח את המנעול מבפנים ונכנס לפשפש ומהלך בעובי כותל ההיכל עד שמגיע לפתח הפתוח לתא ופותחו כיון ומהתא להיכל אותו פתח לא היה לו מנעול:

הַנֶּגֶר והפותחות מנעולים בלתי מפתח עכ"ל ז"ל. וז"ל הראב"ד ז"ל ושתי מפתחות וכו' כלומר שני מנעולים היו לאותו פשפש אחד מבפנים ואחד מבחוץ אותו שבפנים היה צריך להושיט זרועו עד בית השחי עם המפתח קודם שיהא יכול לפותחו ומנעול החיצון כיון שנותן את המפתח נפתח לאלתר אבל הלשון הוא תמוה דקתני אחד יורד לאמת שתי ברישא דהיינו משמע אותו שהיה יורד אמת השחי אותו היה פותח תחלה ולכאורה משמע דאותו שהיה מבחוץ היה פותח תחלה ואח"כ מכניס זרועו עד השחי:

בא לו לפשפש הצפוני כלומר אותו שהיו המפתחות בידו בא לו לפשפש הצפוני ונטל את המפתח ופתח את הפשפש ונכנס לתא ומתא להיכל כי אותו הפשפש לא נפתח מעולם כי לא יתכן להיות נכנס ויוצא להדיוט במקום שדרך שכינה לבא ויש לתמוה שבמשכן לא היה עשוי מקום מיוחד לשכינה לבא ומורי החסיד אמר שמקום הועד היה שם באותו מקום שהקב"ה מתוועד שם עם העליונים לגזור גזרות ולעסוק בצרכי העולם אבל שכינה נכנסת שם לבין שני הכרובים אפילו דרך הפתח או משאר מקום:

ואת הפותחיות עשויין כדי לסגור את השער בפנים. ופתחו פירוש פתחו מבפנים אותם הפותחיות עכ"ל ז"ל. ולפירושו ז"ל משמע דגרסינן וּפָתְחוּ הפא בנקודת קמץ והתיו בחטף והחית בשורק. וביד פ"ג דהלכות תמידין ומוספין סימן ד' י"ז:

ושני מפתחות גרסינן וכן הרי"א ז"ל:

אחד יורד לאמת שחי פ' אלו מציאות (בבא מציעא דף ל"ג) ופירש שם רש"י ז"ל פשפשים פתחים קטנים כמין כיפות קטנות ארכו כעובי רוחב הכותל ודלת סובבת בו ע"כ. ואיתה בירושלמי ס"פ מגלחין וס"פ אלו מציאות וס"פ בתרא דהוריות. ואמרינן התם שמואל חלץ על שהאיר עימו במשנתו זו דמהו יורד לאמת שחי שהיה שוחה אמה עד שלא יפתח:

ואחד פותח כְּיוֹן מצאתי במליצת תפלה אשר עשה הרמב"ן ז"ל על שבחי עיר הקדש ירושלם תוב"ב בסוף פירושו לתורה וז"ל ורוח אלהים בכנפיהם וכבוד אלהי ישראל עליהם וזה מעשה המכונה מעון לשכינה ששם היכל הקדש מכוון לשמוע אל הרנה ואל התפלה ולמורידים דמעה פותח כיון ע"כ. משמע ממליצתו זאת הנכבדת דגרסינן כְּיוֹן בנקודת קמץ דאם לא כן אלא דגרסינן לה בנקודת שורק או אפילו בנקודת צירי אין מלת מכוון שייכא במשקל עם מלת כיון. והנה אמת נכון הדבר דבפרשת ראה ובפרשת

שופטים מתרגמינן כֵיוַן פתגמא כלומר אמת נכון ומזומן בפי העדים כאשר חקרת הכא נמי מזומן ומוכן לפתוח מיד. וגם בהגהת הר"ר יהוסף ז"ל מצאתי אחר זמן רב שכתב כן וכתב על פירוש רעז"ל עוד נראה לפרש פותח כיון פותח בכוון בלעדי שיעקם ידו כלומר פותת בשווי ע"כ:

משנה ז

בא לו וכו' כבר נתבאר:

לא היה השוחט שוחט עד ששומע קול שער הגדול שנפתח משום שנאמר ושחטו פתח אהל מועד ואמרינן בזמן שפתוח ולא בזמן שנעול. ואיתא בתוס' רפ"ק דעירובין ותוס' דפרק אמר להם הממונה (יומא דף כ"ט) ודפ' קדשי קדשים (זבחים דף ס"א) ודפ' שתי הלחם (מנחות דף צ"ה.) וביד שם ר"פ ששי:

משנה ח

מיריחו היו שומעין וכו' תוס' ר"פ אמר להם הממונה וכולה מתניתין בירושלמי פ' החליל:

קול שער הגדול הוא שער ההיכל וכדתנן במתניתין דלעיל ונכנס מן התא להיכל לפתוח שער הגדול אבל פתח האולם לא היו לו דלתות:

קול המגריפה היינו מגריפה המוציאה עשרה מיני זמר ואע"פ שהערוך ושאר המפרשים ז"ל רצו לומר שבאותה מגריפה עצמה היו גורפין בה את האפר מע"ג המזבח וכדתנן בפירקין דלעיל נטלו את המגריפות נראה דלאו מילתא היא דהיאך יתכן שבכלי שיר היו חותין את האפר ועוד מה דוחק היה לתקן כלי שיר מזה וגם לקמן לא משמע הכי דלקמן בפ"ה קתני שהמגריפה היתה משמשת שלשה דברים ואם איתא שהיו גם כן גורפין בה א"כ היתה משמשת ד' דבריים לפיכך נראה דזאת המגריפה אינה מאותם מגריפות שהיו גורפין בהן את האפר אלא אחד מכלי שרת היתה ומה שקראוה מגריפה ע"ש שכמו שהמגריפה גורפת את הדשן יחד כך אותו הכלי מחבר מיני זמר יחד והא דתנן לקמן בפ' א"ל הממונה זוטא נטל את המגריפה וזרקה בין האולם ולמזבח האי זריקה לאו זריקה ממש שהרי מי מוציא קול ע"י זריקה אלא האי זריקה כדאמרינן בעלמא נזרקה מפי חבורה דהיינו שכל אחד ואחד כיון לדעת חברו ויצא מהם הדבר מהרה ביחד שלא היה יודע איש מה בדעת חברו ואעפ"כ כוונו לדעת אחת משום דאגב דחביבא להו מילתא לאומרה ויצא מהם הדבר ביחד כך בכאן גבי מגריפה כשהיו רוצין לשורר בה לא היו מוציאין כל הקולות יחד אלא פעמים קול זה ופעמים קול זה כדרך שמנגנים בכנורות שמרבין עניני קולות כדי לתקן הנגינות ובה היו מתחילין וממנה היו הלוים

יודעים שכבר נכנסין לדבדי בשיר אבל בכאן כשהגיעו בין האולם ולמזבח זרקה כולה בפעם אתת דהיינו שכל הקולות שהיו בה היה מכוון להוציא ביחד ולפיכך היה קול גדול שלא היה שומע אדם את קול חברו וגם כשקול גדול נופל בפעם אחת נראה כיוצא פתאום וכשהרעמים עושים כמו קול קטן אז אינו נראה כפתאום אבל כשעושין בקול גדול אז נראה כפתאום הדבר הראב"ד ז"ל:

מיריחו היו שומעין קול העץ שעשה בן קטין מוכני לכיור בספר יד אחד נמצא כתוב מוכני לכיור והם אומרים הגיע והיא נוסחת הראב"ד ז"ל וז"ל והם אומרים הגיע מפרשים המפרשים [הגה"ה חזר לפרש כן לקמן רפ"ד כמו שהעתקתיו שם] דאשומעין קול שער הגדול קאי כלומר כשהיו שומעין קול שער הגדול היו אומרים הגיע זמן שחיטה שכבר נפתח ההיכל ונראה דבשביל כך הם מפרשים כך דאקול המוכני היה להם קשה לפרש דמה צורך לזה הסיום בכאן והן אומרים הגיע כי זה כבר אשמועינן בפ"ק וכאן אינו מונה כי אם אותם הנשמעים למרחוק לפיכך רוצין לפרש דלא קאי אמוכני אלא אקול שער דקא עסיקינן ביה הכא במתניתין עכ"ל ז"ל. וכל נוסח המשנה בתלמוד המוגה ע"י הרב ר' בצלאל אשכנזי ז"ל מצאתי שהבבות הפוכות [והר"ר יהוסף ז"ל כתב בס"א גרסינן להו בסדר אחר וזה סימנך. מגריפה. שער הגדול. הצלצל. החליל. גביני. העץ. מריחין ריח וכו' והאחרים ל"ג ע"כ] וכך היא הגרסא המוגהת שם מיריחו היו שומעין קול שער הגדול שנפתח מיריחו היו שומעין קול המגריפה מיריחו היו שומעין קול החליל מיריחו היו שומעין קול הצלצל מיריחו היו שומעין קול השיר מיריחו היו שומעין קול גביני כרוז מיריחו היו שומעין קול העץ שעשה בן קטין מוכני לכיור והן אומרים הגיע מיריחו היו שומעין קול השופר וי"א אף קולו של כהן גדול בשעה שהוא מזכיר את השם ביום הכפורים מיריחו היו מריחין ריח פטום הקטרת א"ר אלעזר בן דולגאי עזים היו לאבא בהרי המכוור והיו מתעטשות מריח פטום הקטרת. וכן נראה שהיא גירסת המפרשים ז"ל שפירשו בבא דקול החליל והצלצל קודם וז"ל הראב"ד ז"ל בפירושו לרישא קול הצלצל חליל וצלצל כלי שיר היו וא"ת אמאי לא חשיב בהדייהו אנא ה' כשהיה כ"ג אומר דהכי אמרינן בשלהי פ"ק דמסכת יומא שהיה נשמע ביריחו וי"ל דהכא לא קחשיב אלא הנך דהוו בכל יומא ויומא לאפוקי התם שלא היה אלא ביום הכפורים בלבד ובתוספות צרפת מקשים דבפרק טרף בקלפי קתני בברייתא דציר דלתות ההיכל לא היה נשמע כי אם שני תחומי שבת וי"ל דציר דלתות ההיכל לחוד ושער הגדול לחוד דבשחרית כשהיה פותח שער הגדול דהיינו שער ההיכל היה פותח בבת אחת כל ד' דלתות שהיו לו כדתנן ברפ"ד דמסכת מדות הלכך נשמע עד למרחוק יותר ע"כ אלא שמאריך ז"ל יותר

בתירוץ הלז כמו שתמצאנו בפרק זה בספר שקראתי שמו בנין שלמה לחכמת בצלאל. ועוד כתב ז"ל ואי נמי י"ל דהאי דקתני הכא דקול שער הגדול היו נשמע בשחרית דיותר נשמע הקול בשחרית מביום דציר הדלתות הי' נשמע שני תחומי שבת אפי' ביום א"נ י"ל דהאי דקתני הכא דקול שער הגדול הי' נשמע מיריחו דוקא מיריחו מפני שלא הי' באותו הדרך הרים ולא שום דבר המעכב את הקול או שמא יריחו היתה עומדת בגובה והיו שומעין. ומורי הרב החסיד אמר דכל הנך דקתני שהיו נשמעים ביריחו מעשה נסים הי' ודוקא ביריחו היה נשמע ולא בשאר צדדים מפני שיריחו היתה כמו תחת ירושלם מפני שהיא תחלת כבוש א"י וכמו שתרומת דגן צריך לתרום כן נתרמה א"י עצמה ובשביל כך התרימה יהושע להיות קדש לפיכך היא כמו ירושלם והיו נשמעים בה כל הנך דקתני כדי שירגישו בני אדם שביריחו יש כמו כן קצת קדושה כמו בירושלם ולפיכך באלה יותר משאר דברים מפני שכל אלו הדברים קול שער הגדול ומוכני וצלצל וגביני כרוז הם תחלת עבודות המעמידים את הכהנים לעבודתם ולוים לדוכנם גם קטרת היא תחלת עבודות פנים ודי בהנך והאי דלא קחשיב להו בכלל נסים הנעשים בבית המקדש משום דמילי אבראי כמו קול ביריחו לא קחשיב ע"כ. והרא"ש ז"ל כתב וז"ל וקשה דבפ"ד דיומא משמע דצירים של שער נשמעים עד שמנה תחומי שבת ולא יותר וי"ל דהתם מיירי בשער ניקנור ושמעתי דמערת צדקיהו היתה מהלכת מירושלם ליריחו ודרך המערה היה הקול מגיע עד יריחו ובשאר הרוחות שמנה תחומי שבת:

קול גביני כרוז שם הראשון שהיה מכריז שמו גביני ונקראו כלם על שמו וקשה דבפ"ק דיומא משמע שלא היו שומעין קולו אלא שלשה פרסאות ולפי מה שחילקתי בין יריחו לשאר רוחות ניחא עכ"ל ז"ל. ותוספות ז"ל תרצו שם בפ"ק דיומא דף כ"א דבעשר פרסאות לא היו מבינים אלא קול הברה בעלמא וכן יש לפרש אהא דאמרינן ר"פ טרף בקלפי דצירי דלתות ההיכל נשמעין בשמנה תחומי שבת והתם בתמיד תנן מיריחו עכ"ל ז"ל. ואיתיה נמי להאי דבור בר"פ טרף בקלפי. ובגמרא דיומא הנוסחא שמנה תחומי שבת אבל בפירוש הראב"ד ז"ל כתבתי שני תחומי שבת יען שכן מצאתי. והתם ביומא ר"פ טרף בקלפי (יומא בדף ל"ט) כתוב בספרי התלמוד בדפוס א"ר יוסי בן דולגאי וכו' ואפשר כי שם הוא הטעות שהרי גם בערוך בערך הר איתא ר' אלעזר בן דולגאי:

מכוור תרגום של יעזר ביונתן בן עוזיאל ובירושלמי מכוור וכן מצאתי ג"כ שפירש הרא"ש ז"ל וגם בערוך אלא שהביאו בערך מכבר בבית:

משנה ט

מי שזכה בדישון מזבח הפנימי וכו' ביד פ"ג דהלכות תמידין ומוספין סימן ד' י"ב י"ג י"ז:

נכנס ונטל את הטני כלומר עד עכשיו היה מתעסק אותו מי שזכה בדישון מזבח הפנימי בפתיחת השער אבל עתה נכנס ונטל את הטני והניחו לפניו מיהו האי נטל את הטנא דקתני לא בעבור זה דקודם לכן לא היה הטנא מונח אלא ביד אותו כהן שלקחו מתחלה הי' בידו עד עכשיו אלא בכל מקום שאדם אינו עוסק באותו דבר ועתה הוא עוסק שייך האי לישנא דלשון נטילה דקודם עד שלא היה צריך לטנא קתני נטל את המפתח כלומר לקח את המפתח ונתעסק בו והניח הכלים האחרים ועתה לקח את הטנא והניח את המפתחות והיה מתעסק בזה:

ובאחרונה כיבד את השאר מפרשים המפרשים דבאחרונה כיבד את השאר בתוכו לאמצעיתו של מזבח ונטלו והניחו בתוך הכלי ויצא הראב"ד ז"ל. והענין מובן אע"פ שהלשון קצת קשה. בפירוש רעז"ל ודברי הרמב"ם ז"ל במשנה זו תמהין מאד. אמר המלקט גם במשנה דלקמן בר"פ ששי. ונראה מפירושו ז"ל דגריס שתי נרות מערביים. אבל בערוך בערך נר כתוב מזרחיים. ועיין בת"כ פרשה י"ג דפרשה אמור:

מי שזכה בדישון המנורה עיין בתשובות הרשב"א ז"ל סימן ע"ט על פירוש משנה זו ועל שלקמן בפרק החלו מי שזכה בדישון המנורה וכו' שהאריך שם עיין עליו ואיתא בתוספות פרק בא לו (יומא דף ע'.) וכתבתיו שם בסימן ד'. וכתבו שם תוספות ז"ל דמתניתין דקתני שתי נרות מזרחיים כרבי דאמר התם בברייתא מזרח ומערב מונחין דהיינו ארכן לארכו של בית דלר"א בר"ש דאמר צפון ודרום מונחים איך שייך מזרחיות ע"כ וכ"כ ג"כ הרמב"ן ז"ל בפירוש התורה ראש פ' תצוה. ור"מ נמי ס"ל צפון ודרום מונחים כדמסיק ביומא פ' אמר להם הממונה ועיין ברש"י ז"ל פ' במה מדליקין (שבת דף כ"ב:)

ומניח את אלו דולקים מחק הר"ר יהוסף ז"ל מלת דולקים. וז"ל הראב"ד ז"ל ומצא ב' נרות מזרחיים דולקים קסבר האי תנא דמזרח ומערב היתה נתונה המנורה לפיכך אלו השתי נרות שאצל המזרח הן נקראין מזרחיות מפני שאותם שתי נרות הם קרובים למזרח מיהו אעפ"כ אינו נעשה נס אלא בנר שני מאלו המזרחיים מפני שהוא קרוב למערב יותר מן הראשון שהוא ממש בקרוב למזרח והוא נקרא מערבי במקום אחר דאמרינן זה נר מערבי שנעשה בו נס דהא מדקתני הכא מצא שתי נרות מזרחיים דולקין ולקמן בפ' בתרא תנן מדשן את המזרחי ומניח את המערבי דולק ש"מ דהאי נר שני משני נרות מזרחיות הוא הנקרא מערבי:

מצאן שכבו ואותם חמשה מצא דולקים מדשנן ומדליקן מן הדולקין ואח"כ היה מכבה אותם חמשה ומדשנן ואותם שנים היה מניח עד לאחר כך כדי להפסיק בין הטבת

ה' נרות להטבת שתים ובפ' א"ל הממונה במסכת יומא מפרש טעמא למה היה צריך לחלק בין הטבת חמש לשתים וגם אמאי עביד הטבת חמש ברישא וגם מפרש אמאי לא עביד ששה ברישא ובתר הכי חדא לפיכך כיון שאי אפשר בלא הפסקה היה צריך על כרחו לשנים שמצאם שכבו לדשנן ולהדליקן מן הדולקים ואח"כ לכבות ולדשן באותה שעה אותם חמשה ואחר דם התמיד או הקטרת הקטורת היה חוזר ומדשן אותם שנים מזרחיים שכבר דישן והדליק שאע"פ שעכשיו נמצאו מזרחיים שני פעמים מדושנים אין בכך כלום דמאחר שאחר הדלקת שני מזרחיים מתחיל לדשן כסדר החמש עם הפסקת דם התמיד או הקטורת כל שבעת הנרות שפיר קיים מצות הטבה וא"ת למה מדשנן ומדליקן ידליקם בלא דישון מאחר שהוא צריך עדיין אחר דישון חמשה נרות לדשנן וי"ל דהדלקה בלא דישון לאו אורח ארעא למיעבד לפיכך בענין אחר לא אפשר וא"ת למה היה מדשן אלו מזרחיים באחרונה דאדרבה נאמר דאין מעבירין על המצות ויתחיל מן המזרחיים לדשן ה' נרות ושנים שאצל הפרכת ידשן באחרונה וי"ל מפני שנר מערבי שהוא אחד משני מזרחיים היה גדול להיות מפני הנס ונמצא שלא היה צריך לדשנו והרי לא היה יכול להתחיל מן המזרחי לדשן שאם היה מתחיל מן המזרחי ממש שהוא אצל המזבח היה צריך לדלג על אותו שהוא שני לו דהיינו נר מערבי שהוא דולק וזה הדישון היה לסירוגין לפיכך אי אפשר לעשות כן אלא על כרחך היה לו להניחם מלדשן עד באחרונה ובשביל כך בתחלה היה מדשן חמשה נרות שכלפי הפרכת ומניח הדישון בתוך הכוז והכוז היה מניח על מעלה שניה ויוצא עד לאחר הקטרת הקטורת או זריקת דם התמיד ואח"כ היה מדשן שני מזרחיים. ואגב גררא נימא בה מילתא וטעמא דלמאי מתעביד טפי ניסא בהני שנים מאחריני דמסתברא היה להיות יותר נס באותו שהוא ממש אצל הפרכת מפני שאותו הוא קרוב לשכינה יותר אלא היינו טעמא שבאחד מן המזרחיים נעשה הנס יותר מפני שמן הדין היה להיות נס במזרחי הראשון שהוא היה אצל המזבח כדי שלא יעבור על המצות והיה משם מתחיל המדליק להדליק כסדר וגם אותו עומד לימין המדליק והיה מקיים כמו כן כעין פונות של דרך ימין בכל הנרות כסדרן אלא כדי להודיענו שגם מתוך זה יהיה ניכר שהשכינה שורה בישראל במקום ארון לפנים מן הפרכת וכאילו מעיד על דבר זה שהשכינה במערב גורם דבר זה שהוא דולק ולמ"ד צפון ודרום היתה מונחת האמצעי הוא נקרא מערבי כלומר אחרונים הם סניף אליו והוא העיקר והמשובח ביניהם ועל שמו נקראים כולם כדאמרינן במסכת מנחות פ' שתי הלחם מכאן שהאמצעי משובח אבל אליביה מתוך נר אמצעי שהוא מערבי נקרא לא היה ניכר שום עדות אם מחמת הדליקה בלבד אלא שזה היה עדות

שאם לא מפני שהשכינה שורה לפנים מן הפרוכת למה היה נעשה נס במנורה יותר מבכל הכלים שבהיכל כגון מזבח הזהב והשלחן אלא באלו מודיענו שהשכינה גורמת לה מפני שהיא קרובה לפרוכת יותר מכולן וגם שהתורה נמשלה לנר דכתיב כי נר מצוה ותורה אור והלוחות מונחים בארון ואע"פ שבלחם הפנים נמי שעל השלחן נעשה נס שהיה חם ביום הלקחו זה אינו נס גלוי וניכר שיהיה נראה לכל אדם כמו הנר שהוא נראה למרחוק לכל רואיו אבל הלחם אינו נראה כי אם ללוקחין אותו ולא לרואין לפיכך זו היא עיקר העדות עכ"ל הראב"ד ז"ל:

ואכן היתה לפני המנורה מנחות פ' הקומץ רבה (מנחות דף כ"ט:)

ובה שלש מעלות אינו מפרש בספרי למה היו שלש ולא ד' או חמש או שנים וטעם גמור איני יודע למה היה מונח על מעלה שניה ולא ע"ג קרקע או על מעלה שלישית או למעלה ע"ג האבן במקום שעמד להדליק הראב"ד ז"ל:

והניח את הכוז ירושלמי פ' שני דיומא. וביד בפ"ג דהלכות בית הבחירה סימן י"א י"ב:

פרק ד

משנה א

לא היו כופתים אותו את התמיד עכ"ל רעז"ל אמר המלקט בכל הספרים מצאתי מפורש. במשנה בגרסא את הטלה:

אוחזין בו פירוש בשעת שחיטה מסייעין אותו:

של שחר היה נשחט ספר אחר תמיד של שחר וכו'. ואיתא ברייתא ר"פ שני שעירי. ועיין במ"ש שם ר"פ שני שעירי:

על טבעת שניה ולכך לא היה נשחט מטבעת שלישית ואילך דכל מה שהוא לפנים לצד המזבח הוא קריוי לפני ה' יותר הראב"ד ז"ל. אבל בטבעת ראשונה לא מן הטעם שפירש כנר רעז"ל. וכתב רש"י ז"ל שם ר"פ שני שעירי וטעמא דטבעת שניה לא ידענא ואני שמעתי כדי שתהא הראשונה מסייעתו להאחז בה רגלי הבהמה ע"כ. ותוס' ז"ל כתבו שם נ"ל דמן הדין היה לו לישחט בטבעת ראשונה אלא לא רצו להקריבו כולי האי למזבח בלי הפסק גזרה שמא יטיל גללים ע"כ. ובעל המאור ז"ל כתב בפ' טרף בקלפי שמעתי טעמו של דבר שהיה נשחט על טבעת שניה ולא על טבעת ראשונה לפי שהיה נשחט כנגד ליום ותניא מעולם לא יצאה חמה מקרן מזרחית צפונית ולא שקעה בקרן מערבית צפונית וכשם שהחמה מופלגת בזריחתה ובשקיעתם אפילו בתקופת תמוז מן הקרנות של צפון העולם כך היה התמיד מופלג בשחיטתו מן הקרנות של צפון המזבח עכ"ל

ז"ל. והמפרש שבתלמוד פירש על טבעת שניה לאו בטבעת שנית של סדר ראשון שהוא אצל המזבח אלא בטבעת ראשונה שהיא אצל הקרן בסדר השני המשוכה לצד צפון ופני השוחט וצואר הבהמה לצד מערב צפון באלכסון כדי שלא יעכב אור השמש לבא ובטבעת שניה שהיא מתרחקת מן המזבח שגבוה עשרה יוכל לראות דרך עליו השמש ויותר מכאן לא היה צריך להרחיק ואם היה שוחט כסדר הראשון א"כ היה המזבח מעכב אור השמש לבא על ידו של שוחט שהרי המזבח גבוה עפרה אמות וסדר ראשון של טבעת אינו רחוק אלא שמנה אמות כדתנן בסוף מדות ע"כ. בפירוש רעז"ל צ"ל ושל בין הערבים שחמה במערב ומאירה כנגד המזרח וכו':

וקבל המקבל שעומד כנגד השוחט באלכסון ומצדד עצמו כדי שיהא פניו כלפי דרום מן המפרש שבתלמוד: שחט השוחט וקבל המקבל ובא לו לזרוק גרסינן כן פירש רש"י ז"ל ביומא דף כ"ה דממתניתין מוכיח התם דזורק הוא מקבל הדם ואע"ג דאיכא למיחש דילמא אגב חביבותא דזריקה שהיא עבודת מזבח לא מקבל ליה לכוליה דם ואנן בעינן שיקבל כל הדם שנאמר ואת כל הדם ישפוך וגו'. ואפשר לומר שמה שכתב שם רש"י ז"ל דגרסינן ובא לו לזרוק כוונתו לומר שהתלמוד שם רצה לקצר המשנה דקתני בא לו לקרן וכו' ולא לומר דהכא במשנה גרסינן ובא לו לזרוק:

בא לו לקרן מזרחית צפונית וכו' פ"ק דיומא דף י"ד ודף ט"ו:

על יסוד דרומית מחק התי"ו הרי"א ז"ל. ופירש הרא"ש ז"ל מזרחית צפונית ומערבית דרומית היה להם יסוד ונותן בהם שתי מתנות שהן ד' שמתפשטין לד' רוחות המזבח אבל קרן דרומית מזרחית לא היה לה יסוד ומה שמתחיל בקרן מזרחית צפונית לפי שהוא סמוך למקום שחיטה וגם מסיים בקרן מערבית דרומית לפי ששיירי הדם ניתנין בסמוך לו על יסוד דרומית ע"כ והוא מבואר שם ביומא דף ט"ו דבעי התם מ"ש דיהיב מזרחית צפונית מערבית דרומית ניתיב דרומית מזרחית והדר צפונית מערבית ומשני אמרי עולה טעונה יסוד וקרן דרומית מזרחית לא הוה לה יסוד ובעי תו ומ"ש דיהיב ברישא מזרחית צפונית והדר מערבית דרומית ניתיב ברישא מערבית דרומית והדר מזרחית צפונית ומשני כיון דאמר מר כל פונות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין ברישא בההיא פנע שהיא ראשונה לקרנות שיש בהן יסוד בעלותו לכבש ליתן מתנות חטאת באצבע בקרנות המזבח והה"נ למתן דם עולה אע"פ שאינו עולה בכבש דהא על הרצפה עומד והכלי בידו וזורק למרחוק כדכתיב וזרקו אפ"ה לא פלוג רבנן ואע"ג דהני בעיי משמע התם מדברי תוספות ז"ל דליתנהו רק אליבא דר"ש איש המצפה דהתם תני עלה ר"ש איש המצפה מִשְׁנָה בעולת התמיד מכל שאר עולות וס"ל דבא לו לקרן מזרחית צפונית נותן

מזרחה צפונה מערבית דרומית נותן מערבה ואח"כ נותן דרומה להפסיקו והתם מפרש טעמיה דאמר קרא ושעיר עזים אחד לחטאת לה' על עולת התמיד יעשה ונסכו עולה הוא ואמר רחמנא עביד בה מעשה חטאת הא כיצד נותן אחת שהיא שתים כמעשה עולה שתים שהן שתים כמעשה תטאת מ"מ גם לדידן דס"ל כרבנן ילפינן מינייהו טעמא דמתניתין דנקט סדר זה וכמו שכתבתי בשם הרא"ש ז"ל:

שיירי הדם היה שופך על יסוד דרומי תוספות פ' איזהו מקומן (זבחים דף נ"ג.) וביד פ"א דהל' תמידין ומוספין סימן י' י"א. וכתב הראב"ד ז"ל ומעתה נתחיל לפרש סדר התמיד דלא ליקשי משניות דסדר התמיד אהדדי כי לפי סדר משנתנו בפירקין דלעיל הוה משמע דשחיטת התמיד קודם לדישון מזבח הפנימי והמנורה מדקתני בפירקין דלעיל מי שוחט מי זורק ברישא דכולהו עבודות ואח"כ מי שזכה בדישון מזבח הפנימי ואח"כ במנורה והכא בהאי פירקא קחשיב שחיטת התמיד וזריקתו אחר כל הנך עבודות דלעיל ומשום דבעי למימר כאבא שאול דבדם התמיד היה מפסיק בין הטבת חמש נרות להטבת שתי נרות שהרי בקטורת לא בעי למימר הכא דהוה מפסיק להו דהא לקמן בפ' בתרא קתני דאחר הטבת שתי נרות היה מקטיר קטרת וא"כ ע"כ י"ל כאבא שאול היא הך מתניתין דתמיד ובדם התמיד הוה מפסיק להו ולעיל משמע דשחיטה וזריקה היתה קודם לכולם לפיכך אנו צריכין לפרש הך מתניתין דבפירקין דלעיל דקתני מי שוחט דהיינו משמע לפום ריהטא דשחיטה וזריקה הוי ברישא מדישון מזבח הפנימי והמנורה ולא היא דלא הוות אלא בין הטבת חמש נרות להטבת שתי נרות והא דקתני מי שוחט מי זורק ברישא דכולהו עבודות משום דתחלת עסיקת התמיד היתה ודאי קודמת לכולן כדקתני דאמר להם צאו והביאו טלה מלשכת הטלאים וגם השקו את התמיד ומבקרין אותו לאור האבוקות ומי שזכה בתמיד מושכו והולך לו וכו' וכיון שעסיקתו תליא במי שזוכה בשחיטה קתני לה ברישא ואע"ג דמשמע שלא היתה אלא בין הטבת חמש נרות להטבת שתים ואיידי דנקט שוחט תנא נמי זורק וכן פירשו המפרשים בתוספי יומא שנתייסדו לפני ריב"א הלוי ז"ל ואע"ג דאיכא פרכא קצת למילתייהו מדקתני לעיל דהם אומרים הגיע ומשמע לפי פשיטותא דמילתא כמו שכתבנו למעלה דלא קאי אלא אקול שער הגדול ושמעינן דלאלתר היה השוחט שוחט ועוד בשום מקום ממסכת יומא אינו מזכיר שהיה בדם התמיד והשחיטה מפסיק להו אלא דוקא בדם התמיד ועוד דכמה שנויי דחיקי נינהו דמחמת משיכת התמיד לבית המטבחיים שהיה קודם לכל העבודות נקיט לה לשחיטה קודם לכולן לפיכך היה נראה לומר יותר לאלתר כשהיו שומעין קול שער הגדול היו מתעסקין בשחיטה בעוד שהיו שם בפנים מדשנין ומטיבין אבל ודאי לא היו

זורקין את הדם עד שהיו רואין שכבר הטיב את הנרות ויצא וא"ת מ"ש שחיטה מזריקה וי"ל משום דשחיטה כשרה בזר אינה בכלל הפסקת הנרות ואינה בכלל סדר העבודות דמסדר אבייי משמא דגמרא במסכת יומא פ' א"ל הממונה וכמו שמשיכת התמיד לבית המטבחיים היתה קודמת כמו כן שחיטה לא חיישינן לה בהקדמה אבל ביום מיהא צריך שהרי מ"מ עבודה היא לענין פגול והרבה דברים לפיכך כשהיו שומעין קול שער הגדול היו שוחטין לאלתר דיכול להיות שעד שלא היה מספיק לדשן המזבח ולהטבה היה כבר נשחט התמיד ואע"פ שלא היה חשש בזה כי כיון ששחיטה לאו עבודה ממש חשובה בכל מה שהיה יכול למהר בעבודות שאין לחוש בהקדמתם והטבת הנרות הי' עושה כדי שיוכל אח"כ להקריב קרבנות הרבה אם יבא לידו מנדרים ונדבות וחטאות ואשמות ועוד דזריזים מקדימין למצות ואין מעבירין על המצות ואין לאדם לחמץ המצוה בידו אחרי שיכול לעשות לאלתר לפיכך בשחיטה לא היו מאחרין אבל בזריקה לא היה זורק עד שהיה יוצא מן ההיכל ויודעין שכבר הטיב ולפי אלו השתי לשונות שכתבתי צריכין אנו לפרש כמו כן ההיא דמס' יומא פ"ק דקתני כל ז' הימים הוא זורק את הדם ומקטיר את הקטרת ומטיב את הנרות ופרכינן בגמרא אלמא קטרת ברישא והדר נרות וקפריך סדר יומא אסדר יומא דבפ' אחרינא דהתם קתני פייס שלישי לקטרת אחר הטבת הנרות ומשני אבייי דכאן שתי נרות וכאן חמש נרות כלומר ההיא מתניתין דכל ז' ימים הוא זורק את הדם וכו' היינו בהטבת שתי נרות דלא תיקשי לן אשנוייא דאבייי מידי שהרי לכאורה איכא פרכא למילתיה דאבייי דקא משני ההיא מתניתין בהטבת שתי נרות ובעי למימר דבקטרת הוה מפסיק להו דאכתי תיקשי ליה לפי אותו הסדר דקתני כל ז' הימים הוא זורק את הדם ומקטיר את הקטרת ומטיב את הנרות דבזריקה ובהקטרה הוה מפסיק להו והא ליכא למ"ד דבתרתי הוה מפסיק להו לפיכך על כרחי אני צריך לפרש ולומר דזורק את הדם אינו בכלל הסדר שלאחר הטבת חמש נרות כמו מקטיר את הקטרת אלא בכלל שוחט הוא ובדין הוא דהל"ל דכ"ג כל שבעת הימים הוא שוחט וזורק ומקטיר וכו' אלא משום דבעי למימר דכ"ג כל ז' הימים לא היה עושה כי אם זורק בלבד מפני שהוא עיקר עבודה אבל שחיטה והעלאת אברים הכל היה עושה הכהן הזוכה בתמיד ואיידי דנקיט ליה תלמודא לזורק בדוכתא אחרינא קודם כל העבודות כגון הכא דקתני בפירקין דלעיל מי שוחט מי זורק אע"פ שאינו כך דהא בין חמש לשתים היה זורק וכדאבא שאול ס"ל הכא נקיט ליה נמי התם לפתוח בו כסדר העבודה ואע"פ שאינו ממש מן הסדר וה"נ במתניתין דהביאו לו את התמיד וקרצו ומירק אחר שחיטה על ידו וקבל את הדם וזרקו ונכנס להקטיר קטרת ולהטיב את הנרות לאו דוקא היא ממש ההיא זריקה על הסדר

דהתם נמי בהטבת שתי נרות מיירי כמו התם במתניתין דכל ז' הימים הוא זורק וכו' וכמו שפירשתי לשם מ"ט נקיט לה לזריקה בתחלה הכא [נמי] איכא למימר גם בההיא מתניתין דאההיא מתניתין דקרצו לא שייך למימר בסדרא לא קמיירי כדמסיק התם פ" א"ל הממונה אבבא אחריתי בסדרא לא קמיירי דבשלמא אההיא בבא דקתני קטרת של שחר היתה קריבה וכו' התם שייך לומר דבסדרא לא קמיירי משום דלאו בלשון מעשה קתני לה אבל הכא דבלשון מעשה קתני לה שכך היה כ"ג עושה היכי שייך למימר דבסדרא לא קמיירי דאי לת"ה א"כ קשה הא דרמי בפ"ק דיומא בהדי מתניתין דקרצו וכן סדר התמיד אסדר יומא וכן סדר יומא אסדר יומא דלישני ליה נמי דבסדרא לא מיירי בחד מהנהו מתניתין אלא ע"כ משום דהנהו באבי דקא מייתי התם כולהו לשון מעשה קתני להו כגון ז' ימים וכו' וכן מי שזכה בדישון מזבח הפנימי וכו' כולהו עובדא נינהו דההיא בבא ליתא הכא במסכת תמיד בהאי לישנא אלא דבעל התלמוד נקט לה למילתיה דרך קצרה כסדר שהן שנויין המעשים במסכת תמיד בכאן כגון דישון מזבח הפנימי תחלה ואח"כ המנורה ואח"כ הקטרת וכן פייס השני מי שוחט וכו' כל הנך בלשון מעשה קתני להו ואין שייך לשנות בלשון מעשה אלא כענין הסדר ומש"ה התם לא שייך לשנויי דבסדרא לא קמיירי והכי נמי גבי קרצו אין שייך לומר אין סדר למשנה אלא לענין זורק בלבד וכדפרישית. וגם זה נראה לומר כמו כן לכאורה דכ"ג ביום הכפורים לא היה מתעסק לא בתרומת הדשן ולא בדישון מזבח הפנימי ולא בהטבת חמש נרות מפני שכל עבודות שהיו נוהגין קודם שחיטת התמיד לא היה צריך לעבוד כי אם רק מה שהיה נוהג אחר שחיטת התמיד כגון הקטרה והטבת שתי נרות כל זה היה עושה משום דעיקר עבודת היום לא היתה מתחלת אלא משחיטת התמיד ואילך שהרי גם לשם עבודת חנוכו של ז' הימים מוכיח שלא היה עוסק אלא במה שהיה נוהג אחר שחיטת התמיד ולא בהטבת חמש נרות וכ"ש בדישון מזבח הפנימי וגם במתניתין דקרצו נמי מוכיח שלא היה מטיב חמש נרות. ולפי דעתי שגם ריב"א הלוי ז"ל פירש שכ"ג לא היה תורם תרומת הדשן ולשם תעיין בתוספי יומא וקצת היה מוכח כדברי ריב"א הלוי ז"ל מלישנא דקאמר התם דמעסיקין אותו עד זמן השחיטה היינו משמע דלגמרי עד שיאיר המזרח היו מפיגין עמו על הרצפה אבל ההוא טעמא דקמסיק התם דבשביל כך היו תורמין את המזבח ביום הכפורים מחצות משום חולשא דכ"ג היה משמע שהיה כ"ג תורם את המזבח ועוסק מכאן ואילך בתוך אותם עבודות שהיו נוהגין לעשות קודם שחיטת התמיד אלא דהתם מוכח בהדיא דכ"ג לא היה מתחיל לעבוד כי אם משהאיר המזרח והכי אמרינן התם כי קאמר ברקי הורידו כ"ג לבית הטבילה אלא שאז היה מתחיל בעבודה שאם היה

תורם את הדשן מאז היו צריך לטבול ולינה לא אשכחן בשום דוכתא דפסלא בטבילה כי אם בקדוש ידים ורגלים לפיכך גירסת ר"ח עיקר דהכי איתא במסכת יומא פ"ק ביום הכפורים דאיכא חולשא דכהן הדיוט עבדינן מחצות. ונראה שכך הוא הפירוש ביום הכפורים דאיכא חולשא דכהן הדיוט משום תענית לפיכך היו מתחילין מחצות כדי שיהא להם שהות הרבה בלילה לעלות האפר לתפוח לעשות כל העבודות שהיו רגילין לעשותם קודם שיאיר המזרח וכשיקדימו מחצות יהיה להם שהות ואז יכולין לעשות בנחת ואין צריכין למהר כמו בשאר הימים. פירוש כשאדם ממהר במלאכה מתחלש יותר ועוד שיש עמהם כהן גדול והן טרודין עמו כל הלילה ונמצא זה מחליש אותם ועוד שאינם יכולין כולן להתעסק בעבודות מחמת כ"ג שצריכין מקצתם להתעסק עמו והרי הם מועטין וצריכין להקדים ולפי זה הפירוש גם גירסת הספר אתי שפיר דגרסינן בהו חולשא דכ"ג דהיינו מחמת עסיקתם עם כהן גדול הכהנים מועטים וגם שאינם ישנים ואם יאחרו בדבר כמו בשאר הימים יהיו חלושים הרבה אח"כ כל היום מחמת שטרחו ומיהרו במלאכתם יותר מדאי. ונראה כמו כן לומר דהא דלא קתני התם פ' א"ל הממונה גבי הביאו לו את התמיד קרצו אלא הטבת שתי נרות שהיתה אחר הקטרת לאו משום דהטבת חמש נרות לא הוה עביד אלא מש"ה לא קתני הטבת ה' נרות משום דלישנא קלילא נקט דרך קצרה להקטיר קטרת ולהטיב את הנרות משום שהם גמר הטבה כדי שיוכל אח"כ לאלתר לתפוס עבודה אחרת היינו הקרבת הראש. אבל הה"נ שגם חמש הנרות היה מטיב דמה לי הטבה זו מה לי זו וכמו שזו צריכה כ"ג כך זו שהרי הכל היה ביום וכבר שנינו דמשהאיר המזרח לא היה רשאי לעבוד כי אם כ"ג כדתנן הורידו כ"ג לבית הטבילה. ועדיין טעם אחר כמו כן נראה לומר במה שמקדים זריקה להטבה אע"פ שלא היתה קודם משום דעסיקת הזריקה דהיינו קבלת הדם היתה צריכה להיות לאלתר אחר שחיטה קתני לה תחלה כמו שחיטה דכיון דקבלה תליא בשחיטה וזריקה היא גמר קבלה קתני לה ברישא דשחיטה נמי אמרינן לעיל דמש"ה קתני לה ברישא משום דעסיקת התמיד משיכתו לבית המטבחיים היתה קודמת לכולן קתני לה נמי ברישא וכן מצינו בקטרת כמו כן בכה"ג כדבעינן למימר קמן עכ"ל הראב"ד ז"ל:

משנה ב

לא היה שובר בו את הרגל וכו' עד סוף הפ' ביד פ' ששי דהל' מעשה הקרבנות מסימן ד' עד סי' י"ז:

ערקובו גרסי' וגירסת הרא"ש ז"ל ערקומו במ"ם וז"ל יש טבחים ששוברין רגל ועושין נקב ברגל האחר ומעביר הרגל ששיבר מן הארכובא דרך נקב שעשה ברגל האחר ותולה בשני הרגלים ומפשיט:

אלא נוקבו מתוך ערקומו ברגל שמאל עושה נקב בין הגידין לעצם ותולהו ברגל אחת. וחברו בבכורות זנב העגל שאינה מגעת לערקום:

היה מפשיט ויורד באמצע בטן הבהמה וקצת מן הצדדין עד שמגיע לחזה:

חתך את הראש עם העור שאינו בכלל הפשטה כדאיתה בפ' שני דחולין: [הגה"ה תמהתי על הר"ר יהוסף ז"ל שכתב חתך את הראש פירוש כדי שלא ילכלך את הבשר בראש ובכרעים כיון שנפשט עורו ע"כ]:

חתך את הכרעים ד' רגלים עד הארכובא:

קרע את הלב והוציא את דמו לפי שכשהבהמה גונחת בשעת השחיטה מושכת את הדם מבית השחיטה והוא הדם הקרוש הנמצא בלב וה"ל כדם שנשפך ולא נתקבל בכלי ופסול למזבח. נ"ל שמשנה זו אין מקומה כאן אלא אחר אותה משנה דקרעו ונמצא כולו גלוי לפניו דקודם אותה קריעה א"א להיציא את הלב:

חתך את הידים הן הַכְּתֵפַיִם:

לרגל הימהית היא הירך:

למי שזכה בהן להדיחן אין לפרש למי שזכה בפייס להדיח דלא אשכחן פייס להדחה אלא כלומר להעלותם לכבש שהיא הדיחן:

נטל את הפדר חלב שעל הקרב עכ"ל ז"ל. ופירש המפרש שבתלמוד לא היה שובר בו את הרגל כשהיה מתחיל. אמרינן ביומא (דף כ"ה) דדרך הפשטו היה קרב כיצד הראש והרגל העוקץ והרגל ושתי דפנות והידים והחזה והגרה ונמצאת למד מהתם שמפשיטין אותו דרך הרגלים הלכך פירש לך כשתולהו ברגליו באונקליות לא היה שובר את רגליו ומניח רגל השבור ברגל האחר דרך הרגל ויורד עד לחזה וכן מוכח ביומא דאמרינן התם דרך הנקב שינקוב ברגל שני כדרך הטבחים שתולין את הבהמה להפשיט:

אלא נוקבו מתוך ערקובו כמו ארכובו. בשני הרגלים נוקבו ומניחו באונקליות דרך הנקבים וכ"כ למה שלאחר שהפשיטה מנתחה אבר אבר וכשחותך רגל ימין עדיין תלויה הבהמה ברגל השמאלי ואם היה תולה אותה כמו הטבחים לאחר שיחתוך ממנה רגל ימין תפול הבהמה לארץ לפי שאותו הרגל תחוב ברגל האחר ועל ידי כן תלויה הבהמה:

היה מפשיט ויורד עד שהגיע לחזה הרי הופשטה כל הבהמה אלא שעדיין תלויה עוד בחזה למטה שעדיין לא הופשטה שם כדקתני לבסוף מירק וקודם שיחתוך ממנה שום אבר חותך את הראש ולא מפשיטו שהרי קודם הוא בהקטרה ונאה לחותכו קודם:

ונתנו למי שזכה בו קודם שחתך את הכרעים. כרעים רגלי הבהמה וע"ש כריעה קרי להו כרעים שמאחר שהופשטו הידים עד כנגד החזה יכול לחתוך כל ד' רגלים יחד: [הגהה ופירש בתוי"ט ולא הרגלים כולם שסופיהן שחותכן אח"כ כדלקמן ולכך יתכן לומר דהירכים עד מקום הכריעה קורא כרעים ולא יותר ע"כ ולא משמע כן מפירוש הרא"ש ז"ל דלעיל כתבתי בשמו ז"ל חתך את הכרעים ד' רגלים עד הארכובא וכו' לרגל הימנית הוא הירך ע"כ. ועיין עוד לקמן בפירוש הראב"ד ז"ל וסמוך לסוף פירקין דברתי בזה קודם שכתבתי זה]:

מירק והפשיט גמר כמו קרצו ומורק אחר שחיטה על ידו כלומר גמר הפשטו נגד החזה והצואר וסוף הידים:

קרע את הלב והוציא את דמו חתך את הידים ונתנם למי שזכה בהן. עלה לרגל הימנית וה"ה דקודם שיחתוך הידים היה לו לחתוך רגל הימנית אלא שעדיין כובד הבהמה ברגלים נתלית ובכל הסדר הזה אין שום פסוק כי אם סברא לפי מה שנכון לעשות עושין:

חתכה ונתנה למי שזכה בה דהיינו אותו שזכה בראש:

ושתי בצים עמה שעולה באה זכר ואז הבהמה תלויה על יד הרגל השמאלי:

קרעו ונמצא כולו גלוי לפניו עכשיו שנטל רגל. הימני כשקרעו נמצא כולו גלוי לפניו ויכול לראות בפנים. שכשלא היה הרגל עדיין חתוך [אף] אם (לא) היה קורעו לא היה מה שבפנים נראה כמו עתה:

נטל את הפדר חלב ונתנו מכסה על בית שחיטת הראש מלמעלה לכסות בו בית שחיטת הראש ולא קתני בית השחיטה ותו לא לאשמועינן כשהיה נושא את הראש על המזבח היה הופך בית השחיטה למעלה ולוקח החלב ומכסה וזה דרך כבוד למעלה. והא דקתני על בית שחיטת הראש ולא קתני בית השחיטה סתם למעוטי שחיטת צואר אתי דכמו שהראש מגונה בשביל שחיטה ה"נ צואר מגונה הלכך פירש לך בית שחיטת הראש למעוטי בית שחיטת צואר וצואר כשהיה נושא היה הופך החתך אצלו ואינו נראה אבל הראש קרניו בין אצבעותיו וחוטמו כלפי זרועותיו ובית שחיטתו למעלה הלכך מכסה בפדר את בית השחיטה והכי יפה לעשות ושחיטת הצואר אינה מגונה בדם כ"כ כמו הראש:

נטל את הכרס ונתנה למי שזכה בה להדיחה ולהסיר הטינוף שבה וידיחו אותה בבית המדיחין כל צרכה לפי שיש בה טנופת הרבה קבעו לה לשכה אחת להדיחה שם ולא קבעו בה הדחה שלש פעמים לפי שיש מי שיש בה טנופת הרבה ויש שאין בה כ"כ:

והקרבים הבני מעים שאין בהן טנופת כ"כ מדיחין אותם ג' פעמים ודי בכך לכל עכ"ל ז"ל. והילך פירש הראב"ד ז"ל הגיע לחזה חתך את הראש כלומר כשהיה מגיע לחזה היה פוסק מלפשוט עד שהיה חותך את הראש ונותנו למי שזכה בו כי הראש אינו בכלל הפשט וכו':

חתך את הכרעים ונתנן למי שזכה בהן כרעים נקראו שאצל החזה עד הפרק ומן הפרק ולמעלה עד מקום חבורם נקראו ידים היינו דתנן לקמן חתך את הידים ונתנם וכו' ובלשון בני אדם נקראו כתף:

מירק והפשיט כלומר אחר שחתך את הראש גמר ההפשט מה שהניח מלהפשיט מן החזה ועד מקום חתך הראש. וא"ת למה מתחלה לא הפשיט עד מקום החתך וי"ל מפני שבתחלה צריך לחתוך את הראש קודם שיקרע את הלב לפיכך אם היה מפשיט גם את העור שעל החזה ושלמטה כנגד החזה היתה הבהמה מתקררת וגם הלב מתקרר בתוך הבהמה ולא היה הדם יוצא מן הלב כשהיה קורעו כי יותר הדם יוצא בטוב כשהלב חם ממה כשיתקרר. לפיכך בתחלה חותך הראש ואח"כ חותך את הכרעים כי הכרעים מנהג הפושטים את הבהמה להתחיל בהם ההפשט ושכלפי הראש ובשביל כך הם היו מופשטים כבר לפיכך חותכן לאלתר אחר חתיכת הראש ואח"כ ממרק ומפשיט וקורע את הלב ומוציא את דמו ואח"כ חותך את הידים שהן סמוכין למקום הלב שאין מעבירין על המצות ונתנם למי שזכה בהן. כתב הר"ר יהוסף ז"ל לא חתך גם את הרגל השמאלית כי אם יחתכהו לא יהיה לכבש במה להתלות וכן למטה גבי הדפנות לא חתכם זו אחר זו כי אז לא היה לגרה במה להתלות ע"כ:

עלה לרגל הימנית מפני שהבהמה היא תלויה ונתעסק בה מלמטה אצל החזה וראשו שייך למיתני לשון עליה כשרוצה להעלות ידו כלפי הרגל ולחותכו וא"נ י"ל שכעין מעלה היה עשוי שכשהיה צריך להתעסק ברגלים היה עולה ע"ג מעלה וחותך ונותן למי שזכה בה:

ושתי ביצים עמה ועדיין היה הכבש תלוי ברגלו אחת ולאחר חתיכת הרגל קרעו ונמצא כולו גלוי לפניו ובדין הוא שהיה לו להתעסק בתחלה בשני רגלי הכבש מפני שהן מבחוץ ואח"כ לקרוע ולהתעסק בפנים אבל אם היה חותך שתי רגליו לא היה יכול להיות דבמי נתלה לפיכך על כרחו היה מניח רגלו אחת מלחתוך שבה היה תלוי ואח"כ היה קורעו:

ונטל את הפדר ונתן על בית שחיטת הראש:
למי שזכה בהן להדיחן כלומר נתנם למי שזכה בהן להעלותם לכבש שהוא הדיחן ואין לפרש שלהדחה היה פייס כמו כן דהא לא אשכחן:
מדיחין אותה בבית מָדיחין במקום המיוחד לכך:
כל צרכה כלומר לא היה שיעור להדחתה כמו לקרביים שלא היו מדיחין רק ג' פעמים אלא כל צרכה היו מדיחין מפני שהכרס היה צריך הדחה טפי מן הקרביים. בפ' בתרא דמסכת מדות תנן דלשכת מדיחין היתה משמשת שהיו מדיחין בה קרבי קדשים והיינו הכרס אבל הקרביים היו מדיחין על שלחנות כי הכרס לא היה יכול להדיח על שלחנות מפני שהזבל הרבה בתוכן ואינו דרך כבוד להדיחו בחוץ ועל כן היה צריך לשכה. לזה אינו מזכיר הדחת עולה עצמה. אבל מורי הרב החסיד ז"ל אמר כי בדברי הימים משמע שהיו מדיחין:
מדיחין שלשה פעמים לא ידענא אם מכאן סמכו להדיח הבשר שלשה פעמים וגם ליטול את הידים ג"פ דכי היכי דאשכחן הכא דהדחה בעיא ג"פ ה"נ בדוכתא אחריתי ואע"פ שבכאן מצריך להדיח במיעוטא מה שאין כן בשאר הדחות שמא גם מפני הזבל שבקרביים צריך הדחה מעולה יותר משאר הדחות ובשביל כך סגי בג"פ לשאר הדחות אע"פ שתמצא לומר שאין ראיה לדבר זכר לדבר מיהא הוי וכן לענין כסי דארמאי אמרינן בפ' אין מעמידין פעם ראשון ושני אסור ושלישי מותר. מיהו י"מ דלאו לענין הדחה קאמר אלא לעניין שתיית העו"ג וע"ש ע"כ לשון הראב"ד ז"ל:
והקרביים מדיחין וכו' תוס' פ"ק דיומא דף ט"ז:
במיעוטא על שלחנות וכו'. יכול להיות שהיתה כלי המיטלטל וי"ל כמו כן שלא היתה כלי אלא שמצד אחד שבשלחן עצמו היה עשוי בית קבול שהיה כ"כ רחב כדי שלא יהיו הקרביים מונחין בתוכו בדוחק בשעת הדחה שמתוך זה היו מודחין יפה יפה יותר שאם היה בכלי אחר ולא בשיש היו מסריחין יותר מהרה ולשון מיעוטא הוא מעטן של זיתים כמו כן היו רגילין להשים ביחד בדוחק כדי שיהיו מתבשלין בכלי ולשון מיעוטא לשון עטיניו מלאו חלב הראב"ד ז"ל. והרא"ש ז"ל פירש וז"ל מדיחין ג"פ במיעוטא י"מ בכלי כמו מעטן של זיתים מלשון עטיניו מלאו חלב ולי נראה במיעוטא לכל המועט שלשה פעמים להעביר שירקא דמייעיא ואית דגרסי במיעוטא של שלחנות שבין העמודים פירוש בשלחן קטן שבין העמודים והא דאמרינן במסכת מדות שבלשכת המדיחין מדיחין את הקרביים קרביים דהתם היינו כרס א"נ התם מיירי בשאר קדשים כדקתני התם ששם מדיחין קרבי קדשים שכשהיה להם רוב זבחים היו הולכין ללשכת המדיחין

אבל התמיד היו מדיחין את הקרביים על השלחנות עכ"ל ז"ל. ויש גורסין שבהן תולין ומפשיטין ושלחנות של שיש בין העמודים וכן גורסין ג"כ בפ"ג דמסכת מדות סימן ה'. ותוס' ז"ל בפ"ק דיוכא דף ט"ז כתבו ר"י בר' ברוך גריס במיעוטה של שלחנות שבין המטבחיים וה"נ משמע דגריס המפרש שבדפוס שכתוב שם במיעוטה של שולחנות בשלחן הקטן של שלחנות של שיש שבבית המטבחיים ולאו היינו שלחנות שבין העמודים שעל אותם היו מפשיטין כדתנן בפירקין דלעיל ובפ"ג דמדות שבהן תולין ומפשיטין על שלחנות של שיש שבין העמודים אבל מלבד אותן השלחנות היו שלחנות של שיש ונ"ל שהיו קבועין בגובה שעליהן היו מדיחין קרביים וכן מייתינן על גמרא דהאי פירקא שלשה עשר שלחנות היו במקדש ח' של שיש בבית המטבחיים שעליהן מדיחין את הקרביים אבל שלחנות שהיו מפשיטין היו בין העמודים ובשלחנות שעליהם מדיחין גרסינן בבית המטבחיים וכן מוכח וכו' ע"כ. וכתב עוד ונ"ל הא דלא היו רוצים להדיח הקרביים עם הכרס בלשכת מדיחין משום שהכרס יותר ויותר יש בה טנופת ואם יודחו יחד יתלכלכו זה מזה לכך קבעו לזה מקום ולזה מקום ע"כ:

משנה ג

נטל את הסכין והפריש את הריאה מן הכבד ועד עכשיו לא היה לו צורך סכין לא בנטילת הפדר ולא בנטילת קרביים שזהו דבר שנוטלין ומפרידין בלא סכין. והפריש את הריאה מן הכבד הפריד זה מזה כדי שתהא הריאה עם צואר כדלקמן והכבד עם דופן ימין:

ואצבע כבד מן הכבד. אצבע כבד כשחותכין את הכבד ומפרידין אותו ממקומו נשאר מעט כבד מן העוקץ אצל הכליות ולא היה מזיזה ממקומה:

נקב את החזה בדבר שאינו חותכו כדרכו שייך לשון נקיבה שהוא מפריד החזה מן הדפנות והצלעות זו ארוכה מזו. ועוד י"ל לפי שהחזה על הדפנות כמו אהל וכשנוטל את החזה משם הוי כמי שנוקב בבהמה שהחזה קצר ברחבו ודומה המקום לאחר נטילתו כחלון וזה הוא עיקר:

ונתנו למי שזכה בו עלה לדופן הימני היה חותך ויורד עם השדרה אצל השדרה חותך ולא היה נוגע בשדרה שהשדרה היה מניח עם הדופן השמאלי לפי שבזה הדופן היה תולה הכבד ולא היה חותך השדרה עמו שאם היה חותכו עמו היתה כבדה:

עד שהיה מגיע לשתי צלעות הרכות אצל החזה כלומר היה חותך ויורד עד שהיה מגיע לאותן צלעות וגם למעלה אצל העוקץ היה מניח שתי הצלעות ולקמן מפרש כשיפרש

דופן השמאלי דקתני ומניח צלעות רכות מלמטלה וכו' וכך היה עושה בחברתה דופן ימין:

ינותנה למי שזכה בה והכבד תלויה בה. לכך הפריש קודם הריאה מן הכבד שבשתי הקרבות היו:

בא לו לגרה לצואר:

והניח בה שתי צלעות מכאן ושתי צלעות מכאן שתי צלעות הניח בו כבר כשחתך הדופן הימני ועכשיו הניח בו שתי צלעות מצד אחד וזהו אותן צלעות שהן מדופן אצל חזה ועדיין לא חתך דופן השמאלי לכך שייך לומר והניח בה שעדיין הם מחוברות לדופן והקנה והלב והריאה תלויין בה:

בא לו לדופן השמאלי והניח לא גרסינן בה והניח אצל העוקץ שתי צלעות רכות דהיינו למעלה ושתי צלעות רכות מלמטה אצל החזה והניחן במקומן ולא חתך עם הדופן וכן היה מניח עם חברתה בדופן הימני שתי צלעות למעלה אצל העוקץ ולפי שלא פירש למעלה שתי צלעות בנטילת דופן ימין פירשו לך כאן:

נמצא מניח בשתיהן בשתי דפנות: [הגה"ה קשה לע"ד האי נמצא מאי קמ"ל ותימה שלא דברו בזה המפרשים ז"ל]:

שתים שתים מלמטה ושתים שתים מלמעלה בין בדופן ימין בין בדופן שמאל:

חתכה לדופן שמאל ונתנה למי שזכה בה והשדרה עמה:

והטחול תלוי בה והיא היתה כבדה יותר אלא של ימין קורין אותה גדולה לפי שהכבד תלוי בה והכבד לאו מן הדופן הוא אלא תלוי הוא בה ובשביל שדבר שאינו בכלל הדופן תלוי בה לכך נקראת גדולה:

בא לו לעוקץ הוא הזנב חתכו אצל רגל השמאלי שעדיין תלויה הבהמה בו והאליה ואצבע הכבד ושתי כליות עמו וכן שתי צלעות מכאן ושתי צלעות מכאן לפי שאותן צלעות מיקרי כנפי העוקץ ולא חש לפרש שתי צלעות מכאן ומכאן:

נטל רגל השמאלית שנשארה יחידית שכל הבהמה מנותחת לאבריה נטל רגל שנשאר עדיין באונקלי:

ונתנה למי שזכה בה עכ"ל המפרש שבתלמוד ז"ל. ומתוך פירושו ז"ל נראה דגרסינן נטל רגל השמאלית נתנה למי שזכה בה ול"ג חתכה וכן מצאתי ג"כ מוגה ומוכרח הוא שהרי היא יחידית נשארה וגם הר"ר יהוסף ז"ל מחקה. וכן משמע ג"כ מפירוש הראב"ד ז"ל שאעתיק בסמוך. וזהו:

ואצבע הכבד מן הכבד מורי הרב החסיד פירש כי חתיכת כבד קטנה יש ואותה היא הנקראת אצבע לפי שהיא קטנה ולשון אונא לא קראה משום דלא דמיא לאונא ואינה עומדת בענין זה שראוי לקרותה אונא ע"כ:

נקב את החזה שעושה כמין ארובה שחותך את שומן החזה הרואה את הקרקע מראשי הצלעות ונשאר כמין נקב בין ראשי הצלעות עד שמגיע לשתי צלעות אותן שנשארין עם הגרה הרא"ש ז"ל. וחזה הניתן לכהנים מבואר בגמרא מהו בפרק אלו טרפות (חולין דף ס"ה:)

היה חותך ויורד עם השדרה גרסינן. וכמו שהעתקתי מן המפרש ז"ל ובערוך גריס שזרה בזי"ן והיא היא:

ולא היה מזיזה ממקומה פירש הראב"ד ז"ל לא היה מזיז הריאה אלא כמו שהקנה מחובר לצואר והריאה תלויה בקנה כך היה מניחה כי הריאה עם הצואר היה מחובר שזה לא יתכן שהיה מקדים הצואר לחזה שזה היה כמו מעביר על המצות. פ"א י"ל דאאצבע כבד קאי ולא היה מזיזו ממקומו אלא היה מניחו מעורה כדי שיהיה מחובר לעוקץ ושתי הכליות וכדתנן לקמן ואחר שנקב את החזה ונתנו למי שזכה בו מן הדין הוא לבא לאלתר אצל הגרה דהיינו הצואר שהקנה והלב תלויין בו שזה היה כסדר אבל לא יתכן דבר זה לעשות דכיון שנתעסק בדבר שהוא מצלעות הבהמה כגון החזה דין הוא שגם בו יתעסק קודם הצואר שאינו מצלעות הבהמה לפיכך היה חוזר ועולה לדופן הימנית והיה חותך ויורד עם השדרה כלומר היה יורד בעומקו של צלע ולא היה נוגע בשדרה כלומר לא היה חותך השדרה עצמה כלל. וי"מ שהיה מפריש הבוכנא מן האסיתא וחותכו:

עד שהוא מגיע לשתי צלעות רכות כלומר כך היה חותך אל הצלע לצד ארכה אצל השדרה עד שהוא מגיע לשתי צלעות רכות:

היה חותכה ונותנה למי שזכה בה והכבד תלויה בה באותה דופן הימנית ועתה הנה עתה נתעסק על זה הדופן של הבהמה מצדה האחד וצדה האחר הוא חלוק מצד זה והצואר שייך לתרויהו דופני הבהמה לפיכך היה מתעסק לאלתר בצואר דהיינו גרה כדפרישית:

והניח שתי צלעות מכאן ושתי צלעות מכאן כי אצל הצואר הם שתי צלעות רכות מצד זה ושתי צלעות רכות מצד זה אצל הצואר בדופן האחר כמו כן לפיכך היה מניח לחותכם עם הצואר אלא בלא אלו הצלעות היה חותך את הצואר לבדו ולישנא דבא לו שייך למיתני במקום שהם כמו שני דברים כגון הכא שכבר נתעסק בדופן האחר היה בא לו אח"כ אצל הגרה שהיא עדיין תלויה ומחוברת אצל דופן שני אבל קודם כשהבהמה

שלימה לפניו והגוף כולו כאחד עדיין אז שייך בה למיתני לשון עליה וירידה כדתנן לעיל עלה לדופן הימנית היה חותך ויורד:

בא לו לדופן השמאלית והניח בה שתי שתי צלעות רכות מלמעלן דהיינו אותן שאצל החזה כלפי צלעות גדולות:

ושתי צלעות רכות מלמטן דהיינו אצל הצואר ובשביל כך נקרא זה למטה מה שהוא אצל הצואר מפני שהבהמה תלויה ברגליה בעבור כך הם נקראין תחתונים מפני שאצל הצואר הם ושאצל הצלעות הגדולות נקראין עליונים ועוד מפני שאלו אצל הצואר כמו סוף כל הצלעות לפיכך נקראים תחתונים וה"פ בא לו לדופן השמאלית מניח שתים רכות מלמעלה ושתים מלמטה כמו שפירשנו ומשום דלעיל סתמא תנן בדופן הימנית היה חותך ויורד עד שהוא מגיע לשתי צלעות רכות וה"א דאהני צלעות דלמטה קאי קמ"ל הכא דאעליונים קאי כי זה היה דרכו כי היה חותך החזה מבין שמנה צלעות הרכות שהחזה שרוי בתוכן כגון שתים מכאן ושתים מכאן בדופן האחד וכן בדופן השני והיה חותך דופן הימנית כמו שאמרנו ואח"כ היה חותך השמאלית מן השדרה אלא במקצת היתה מעורה בשדרה והיינו דקתני והשדרה עמה כלומר מעורה בה במקצת ובתוספות צרפת מתמיה מ"ש דלענין חזה הניתן לכהן היה חותך מן הצלעות רכות אילך ואילך ונותנה לכהן ומ"ש הכא שלא היה חותך כלום מן הצלעות הרכות עם החזה וי"ל דלאו תמיהה היא משום דהתם גבי כהן בדבר הנקרא חזה תליא מילתא דהכי כתיב בקרא וחזה הוא לשון חזות דהיינו שרואה פני הקרקע וקים להו לרבנן שקצת מן הצלעות נמי רואין את פני הקרקע אבל הכא ונתח אמר רחמנא וקים להו לרבנן דבלא הצלעות נקרא נתח:

והיא היתה גדולה לא ידענא מאי נ"מ שהיא היתה נקראת גדולה ושמא יש לומר לאשמועינן שצריכה ימין מחמת שהיא חשובה וכבדה ולא יטעה הכהן לומר שזו גדולה יותר (הגה"ה נלע"ד שרוצה לומר שלא יטעה הכהן לומר שדופן השמאלית גדולה יותר ויקחנה לדופן הימנית בשמאל וחיישינן לנפילה שהרי הימנית גדולה יותר מפני שהכבד תלוי בה). ויקחנה בשמאל וחיישינן לנפילה א"נ לממכר והא קמ"ל דכבד שוקלת יותר מן השדרה ועדיין הנשאר מן הבהמה תלוי ברגל האחר של שמאל עתה אחר שעשה כל זה בא לעוקץ חתכו מתוך הגוף ונותנו למי שזכה בו:

והאליה ואצבע הכבד ושתי כליות עמו וחתיכה באליה אין צריך שהרי כשנחתך העוקץ לאלתר האליה עם העוקץ מפורדים ממקומן האליה מחוברת עם העוקץ והיינו דקא מפרש ואזיל והאליה ואצבע הכבד ושתי כליות עמו שלא תאמר זה לבד היה חותך

והאליה שמבחוץ לבד אלא הכל היה אחד ולשון תלייה בעוקץ לא שייך למיתני משום דאצבע הכבד ושתי כליות שקולים כמוהו או יותר ולא שייך תליה אלא בדבר קטון בגדול ומכאן ואילך לא היה צריך כבר לחתוך ומש"ה נקט לשון נטילה ברגל כדקתני נטל את הרגל ועד הנה סידר חיתוך האברים לפי מה שהם סדורים בבהמה ומכאן ואילך מסדר סדר הכהנים האוחזים שלא כענין סדר חיתוך האברים אלא לפי חשיבות האברים זה מזה וכל אבר שהיה חשוב יותר מונה ראשון וכל אחד ואחד. ובפרק שני דיומא פליגי ריוה"ג ור' עקיבא ור"י היאך היה קרב ולשם תעיין ע"כ מפירוש הראב"ד ז"ל: וחוטמו כלפי זרועו בערוך וכן בפירוש הראב"ד ז"ל גרסינן וחרטומו [הגה"ה גם הר"ר יהוסף ז"ל הגיה חרטומן] וז"ל הראב"ד ז"ל וחרטומו כלפי זרועו פי הבהמה נקרא חרטום וכן פירש בערוך:

וקרניו בין אצבעותיו מפני שגם הראש היה הופך כלפי כף על כן היו הקרנים למטה בין אצבעותיו כדי שיחזיק בטוב שלא יפול:

ובית עורה לחוץ. כלומר מקום החתך היה הופך לבין שתי אצילי ידיו ובית עורה לחוץ כי זהו דרך כבוד של מעלה:

מדולדלת בין אצבעותיו. כמו האבר והבשר המדולדלין בבהמה דבר שאינו מחובר רק תלוי נקרא מדולדל ולפיכך היה מניחו תלוי בין אצבעותיו מפני שהוא ארוך יותר מפס ידו ועל כן ראש העוקץ שהוא עב היה מניח למעלה בין אצבעותיו וראשו האחד למטה היה תלוי כדי שלא יעכבנו ויוכל להחזיק על פס ידו גם אצבע הכבד ושתי כליות עמו וצלעותיה בין אצבעותיו וכל דבר הארוך היה מניח תלוי בין אצבעותיו וטעם זה שייך כמו כן לגבי הקרנים עכ"ל הראב"ד ז"ל:

והרגל וכו' ובית עורן לחוץ מקום הסמוך לעור הוא לצד חוץ כלפי מעלה ומקום החתך הוא על פס ידו. הרא"ש ז"ל. ואיתא להאי בבא בפרק הוציאו לו (יומא דף מ"ח.) ובפרק קבלה דף כ"ד אמרינן הולכת אברים למזבח דלא מעכבא כפרה דהוא עצמו שלא הוקטרו אימוריו כשר לא בעיא ימין. וז"ל הרא"ש ז"ל בשמאלו משום דהולכת אברים למזבח הוי עבודה דלא מעכבא כפרה לכך אינה צריכה ימין ולכך מוליך שני אברים בשתי ידיו ונושא האבר החשוב בימין והאחר בשמאל עד כאן. ואיתא נמי למתניתין בפרק קמא דמנחות דף י' ותוספות פ' הקומץ רבה (מנחות דף כ"ה) ורש"י ז"ל כתב שם פרק קמא דמנחות הרגל של ימין היה מוליך בשמאל משום דאמרינן במסכת יומא גבי סדר הולכת אברים הראש והרגל היה נושא בבת אחת והאי רגל מדאזיל בהדי רישא ודאי רגל של

ימין הוא דחשיב הלכך הראש שהוא דבר חשוב היה מוליך בימין והירך בשמאל ובית עורה לחוץ ומקום החתך היה כנגד האיש כדי שלא יראה מבחוץ שנוול הוא ע"כ:

והגרה בשמאלו וצלעותיה בין אצבעותיו כך צ"ל:

וכרעים על גביהן מלמעלה. איני מבין מה הם אלו הכרעים שהרי הרגלים כבר נאמרו וכמדומה לי שרגלים וידים השנויין לעיל הם הירכים והזרועות אבל הכרעים המוזכרים בריש מתניתין ב' חתך את הכרעים וכן ג"כ אלו הכרעים המוזכרים פה הם כל הארכובות הנמכרות עם הראש וכן משמע בפרק החליל (סוכה דף נ"ב) גבי בנה של מרתא בת בייתוס שהיה נוטל שתי ירכות של שור הגדול שלקוח באלף זוז ומהלך עקב בצד גודל להראות שלא היה משא כבד עליו לקוץ בו ולרוץ ע"כ. אח"כ דקדקתי ומצאתי שכן מובן ג"כ מן דברי המפרשים שכתבתי למעלה וכן נראה ג"כ ממסכת יומא כמו שאכתוב בסמוך בס"ד בשם המפרשים שבדפוס וצ"ע בתוי"ט כמו שכתבתי בהגה"ה לעיל סימן ב'. ושניהם הראב"ד והרא"ש ז"ל הסכימו דידים הם הכתפים כמו שכתוב למעלה בסימן ב'. ועיין בת"כ ר"פ ששי דפ' ויקרא בכפר קרבן אהרן שנתן שם טעם למה הקרב והכרעים בכהן אחד:

ובית עורן לחוץ מקום שמשם הופשט העור היה כלפי חוץ ומקום החתך כלפי המוליך והכי שפיר למעבד כדי שלא יראה החתך ומפרש ביומא מ"ט סלקא רגל בהדי רישא. ואיכא מ"ד התם דרך נתוחו היה קרב הראש והרגל ושתי ידים ושתי דפנות והחזה והגרה והעוקץ והרגל ואיכא למ"ד דרך עלוייא ושומנא היה קרב פירש כדרך שהאברים שמנים זה מזה הם קרבים הראש והרגל ושתי הדפנות החזה והגרה ושתי הידים והעוקץ והרגל ובין למ"ד דרך עלויו ובין למ"ד דרך ניתוחו אין זה סדר שהרגל קרב עם הראש שהרי בניתוח שתי הידים קודמין ומפרש התם מ"ט רגל סליק בהדי רישא. הראש כבר פרישית שהוא קודם וגזרת הכתוב הוא ומה טעם רגל עמו משום דרישא נפישי בה עצמות סלקא רגל בהדיה שהוא כולו בשר והכי שפיר כלפי מעלה שתהא בהקטרה עצמות ובשר ואין בשום אבר כ"כ בשר עמו כרגל:

השני בשתי ידים תנא אזיל בתר אברא דבישרא כלומר בתר גדול האברים שהאבר הגדול מחברו קודם הלכך שתי הידים קודמין שהן גדולים מן העוקץ וכן ג"כ הכהן המוליך עצמו האבר החשוב נותנו ביד ימינו:

והגרה בשמאלו וצלעותיה בין אצבעותיו האי דלא פירש ובית עורה לחוץ היינו טעמא דצלעותיה מונחים בין אצבעותיו א"כ הוי בית עורה לחוץ אבל גבי דפנות לא פירש לך כלום כיצד היה נושאו יהיה יכול לישא דפנות על פס ידו לכך פירש בית עורה לחוץ:

בקרביים הנתונין בבזך לפי שאין מחוברין יחד צריך ליתנם בכלי וכרעים על גביהן מלמעלה וכדכתיב והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר הכהן את הכל המזבחה ע"כ מן המפרש שבתלמוד וקצת ממנו מהרא"ש ז"ל:

השביעי בסלת ס"פ התכלת (מנחות דף נ"ב:)

הלכו ונתנום תוספת פ' אלו נאמרין (סוטה דף ל"ח:)

מחצי כבש ולמטה במערבו כל מה שהיו יכולין להקריב האברים לצד מערבו של מזבח היו עושין כי היכי דקרינן ביה לפני ה' טפי כדי שילכו דרך מערבו של כבש ויעלום למזבח אחר שיפיסו מי יעלה האברים למזבח ובתוספות צרפת מקשינן ממתניתין דשקלים ובשלהי פרק החליל מייתי לה אברי התמיד ניתנין מחצי כבש ולמטה במזרח ושל מוספין במערב ובפרק החליל פירש בקונטריס דאע"ג דאיכא ספרים דגרסי אימורי התמיד לאו דוקא אימורין אלא הה"נ אברים אלמא דבמזרח ניתנין והכא קתני דבמערב ניתנין אי לאו דבקונטריס מפרש לשם דאברי התמיד קאמר היה נראה לומר דלאו אאברי תמיד טהורים קאמר אלא אאותם שנטמאו וכדאיתא התם לעיל מינה בההיא בבא דפליגי התם ר' עקיבא ורבנן ובהנהו הוא דקתני שהיו ניתנין ונשרפין במזרח ושל מוספין במערב ושל ר"ח על כרכוב המזבח אבל אין צריך לכל זה דבשתי סדרי משנה שבידי ל"ג הכי אלא ה"ג בהו שניתנין במערב וכדקתני הכא במתניתין דתמיד ולפי אותן סדרי משניות דגרסינן במזרח מצינן למימר דמתניתין דהכא דקתני שהיו ניתנין במערב ר' חנניא בן עקשיא היא דאית ליה הך סברא דניתנין במערב וכדאיתא בתוספתא דשקלים ולשם במערבו של כבש מלחום ואח"כ ירדו ובאו ללשכת הגזית הראב"ד ז"ל. וזה פירוש הרא"ש ז"ל מחצי כבש ולמטה אבל לא מחצי כבש ולמעלה פן יטעו ויבואו להקטירם קודם שילכו ללשכת הגזית לקרוא ק"ש ולהתפלל. א"נ הרחיקום מן המזבח כדי שתהא העלאתם למזבח חשובה בעיניהם דאיכא מ"ד דצריכה פייס והא דאמרינן בפרק החליל בחלבי תמיד שמלחום למזרחו של כבש מחציו של מזבח ולמטה ושל מוספין במערב לפי שבשבת יש גם מוסף והוא עיקר שהוא חובת היום היו מסדרין המוסף במערב כלפי שכינה והתמיד במזרח:

ומלחום כדכתיב על כל קרבנך תקריב מלח:

לקרות את שמע ולהתפלל רְצֵה קודם הקטרה שיהא קרבנן לריח ניחוח ע"כ. ופירש המרש הז' בסלת שלאחר הקטרת איברי התמיד מקטורין מנחתו דהיינו סלת. חביתי כ"ג דאמרינן ביומא עולה ומנחה שום מנחה ואפילו חביתין:

הט' ביין נסכים רביעית ההין כל אלו קרבין עם האברים דאין מקריבין עולה בלא מנחה ונסכים: וחביתין אע"פ שקריבין בעבור כ"ג הואיל ומן הפסוק הם [על הגליון כתב בעל מלאכת שלמה ע"ז ת' צ"ע] קודמין לנסכי תמיד.

הלכו ונתנום מחצי כבש ולמטה ולא מחצי כבש ולמעלה שלאחר הקטרת הקטורת חוזרין ומוליכין אותן למזבח ואם היו קרובין למזבח לא תראה הולכה הלכך צריך להניחן מחצי כבש ולמטה שכשיחזרו להוליכם או הם או אחרים תראה הולכה חשובה והכי יפה לעשות שאם קרובים למזבח נראין כמוקטרין ועוד דפעמים שיקטירם קודם הקטורת הואיל וקרובים הם כ"כ למזבח ע"כ לשונו ז"ל:

פרק ה

משנה א

אמר להם הממונה הוא ממונה לכך לסדר עבודות היום ואמר להם לאחר שבאו ללשכת הגזית שתפלתו של אדם נשמעת במקום ד' אמות של תורה הרא"ש ז"ל. וז"ל הראב"ד ז"ל הממונה כתוב בתוספי צרפת דפירש רש"י ז"ל במסכת יומא דממונה הוא סגן וקשה על פירוש ומירושלמי דקחשיב חמשה דברים שהסגן משמש ואלו הן אומר לו אישי כ"ג הגבה ימינך כשהיה מטיל גורלות ביום הכפורים והניף הסגן בסודרים ואחז הסגן בימינו והעלהו וכו' ולא קחשיב הני בהדייהו. ונראה דברי ה"ר יצחק ב"ר שמואל ז"ל שפירש כך דממונה לאו סגן הוא ועוד במסכת סוטה פ' משוח מלחמה מסיק בהדיא דסגן לאו ממונה הוא ולשם תעיין:

ברכה אחת בפ"ק דברכות מפרש מאי ברכה אחת איכא דאמרי יוצר אור וא"ד אהבה רבה: [הגה"ה כתוב בתשובות הרשב"א ז"ל בסימן שי"ז ובסימן שי"ח וז"ל ברכת אהבת עולם אינה סמוכה אלא מעיקר מטבעה כך נתקנה בלתי פתיחה ולא מדין סמיכותה אינה פותחת אלא שיש קצרות חותמות ואינם פותחות ועל כרחנו יש לנו לומר כן שאילולי כן לעולם היה להם לתקן בה פתיחה הואיל ולעתים אומרה בפני עצמה ממה שאומרו בברכות שלפני ק"ש אין מעכבות זו את זו ופירשו שאין מעכבות להקדים וכדרך שנהגו בברכת אשר ברא ששון ושמחה שפתחו בה אע"פ שהיא סמוכה הואיל ולעתים נאמרת בלא סמיכות בדליכא פנים חדשות וכל ימי המקדש היתה אהבת עולם נקראת יחידית והלכך היה להם לפותחה וזו ראיה חזקה בעיני כראי מוצק וכן הוא באמת בלי ספק ולא מצאתי פי' מכוון בלי קושיא במשנתנו דאחת ארוכה ואחת קצרה אלא בענין זה שנתברר לי וחומה בצורה היא אם לא ישפוך אדם עליה סוללה ע"כ בקיצור]:

שלש ברכות מפרש ואזיל מאי ניהו שלש ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים היינו שים שלום אבל ברכת כהנים כהלכתה כגון הפסוקים לא היו עדיין אומרים:

ברכה אחת למשמר היוצא התם נמי במסכת ברכות פ"ק מפרש דמשמר היוצא אומר למשמר הנכנס מי ששינן שמו בבית הזה ישים ביניכם אהבה ואחוה ושלום ורעות ותמה אני למה עכשיו מתפללין יותר לאחר זריקה דמוטב להם [להתפלל] קודם שחיטה וזריקה כדי שיתקבל קרבנם ברצון כי הזריקה היא עיקר ואיני יודע אם בעבור זה היו עושין עכשיו את תפלתם מפני שיש לומר שבלא זה היה להן להמתין עד שישהו האברים במלח בכדי שיעור יציאת הדם שהרי מצינו גם בלב שהיה מוציא את דמו ובכל ענין שהיו יכולין למעט בדם האברים היו עושין והיכא דלא אפשר כגון בכבד לא אפשר שאינו נראה לומר דאביי דאמר בפרק הקומץ רבא וכן לקדרה אהא מתניתין קסמיך דס"ל לאביי אם לא היו מולחין כפי השיעור שצריך לקדרה א"כ מה מועיל ששוהין לקרות ק"ש אחר מליחה אע"פ שיכול להיות שאין איסורא בכך אם היו כך מקריבין בלא שהייה מ"מ כיון שבלא זה היה להם לקרות ק"ש היו שוהין מלקרות עד לאחר המליחה כדי לעשות מצוה מן המובחר שיצא כל הדם עכ"ל ז"ל וע"ש בפרק הקומץ רבא ברש"י ותוס' ז"ל. ואיתה בתוספת פרק אלו נאמרין (סוטה דף ל"ח:)

קראו עשרת הדברים טור א"ח סימן ח':

שמע אע"פ שעדיין לא הגיע זמן ק"ש כדאמרינן במסכת יומא הקורא את שמע עם אנשי משמר לא יצא ידי חובתו היו צריכין להקדים לקרות קודם הזמן כדי לעסוק בעבודת התמיד. ה"ג וברכו שלש ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים כי לא היה להם פנאי להתפלל י"ח ברכות והיו מתפללין שיהא קרבנם לריח ניחוח ולא היו אומרים והשב העבודה לדביר ביתך וגם לא היו מסיימין המחזיר שכינתו אלא שאותך לבדך נעבוד ביראה בא"י שוכן בציון. וברכת כהנים היו אומרים אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה וכו' ומתפללין על נשיאות כפים שיש להם לעשות אחר הקטרת אברי התמיד שיסכים הקב"ה על ידם לברך את ישראל כדרך שיתפללו רצה על עבודת התמיד אבל לא היו נושאים עחה עד אחר הקטרת אברים כדתנן לקמן כדכתיב וירד מעשות החטאת והעולה ואח"כ וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם. ואין לומר שהיו נושאין כפיהם עתה בשעת הברכה ונושאין כפיהן שנית בשעת הקטרה דהא תנן במסכת תענית בשלשה פרקים הכהנים נושאין את כפיהן בשחרית במוסף ובנעילה [הגה"ה כך מצאתי הלשון בהרא"ש ז"ל דמלת ובמנחה דגרסינן התם בר"פ בתרא דתעניות ליתה בפירושו וא"כ נלע"ד דה"פ מלת במנחה איני מזכירה כדי להקשות דמנחה דקתני סתם היינו אליבא דר"מ ולית

הלכתא כותיה דהא קיימא לן דאין נשיאות כפים במנחה מ"מ עדיין הם ד' פעמים ביום אי איתא שהיו אומרים ג"כ ברכת כהנים בנשיאות כפים קודם הקטרה ומלות וא"כ הוו ד' פרקים נראה שצ"ל ד' פעמים ואם היה מזכירה והוה מיבעי ליה למימר וא"כ הוו חמשה פעמים כך נלע"ד] וא"כ היו ד' פרקים אלא היו אומרים הברכה עד שמגיעין לפסוקים ומדלגין הפסוקים ואומרים שים שלום ויש ספרים דגרסי וברכו את העם שלש ברכות ול"ג ליה דלא היו נושאין כפיהם לברך את העם כדפרישית ואין לפרש את העם כלומר עם העם שהיו העם מברכין עמהם דהא אמרינן הקורא עם אנשי משמר לא יצא ולמה היו אומרים אמת ויציב מאחר שלא קראו את שמע וגם למה התפללו רצה וברכת כהנים קודם שיתפללו י"מ ברכות הרא"ש ז"ל. אבל הרמב"ם ז"ל גריס וברכו את העם ופירש שר"ל שהעם היו מברכין אמנם בפ' ששי דהלכות תמידין ומוספין לא הזכיר מלת עם וצ"ע בפ"ק דברכות ברש"י ז"ל אגמרא דבשחר שפירש שם את העם עם העם אע"פ שהוא עצמו הביא שם הא דהקורא את שמע עם אנשי משמר לא יצא:

וברכת כהנים הרמב"ם ז"ל שם בהלכות תמידין ומוספין כתב במקום ברכת כהנים שיש שלום וכמו שפירש הכא למתניתין וכולה מתניתין שם פ' ששי סימן ד':

מוסיפין ברכה אחת משמר היוצא מוסיף הברכה ואומר למשמר וכו' כך צ"ל בפירש רעז"ל. והקשו תוס' ז"ל שם בפ"ק דברכות דף י"ג תימה קצת מאי היא הואיל ולית בה לא שם ולא מלכות ע"כ. ופירש שם רש"י ז"ל דמשמר היוצא עושה תמיד של שחר ומוספין ומשמר הנכנס עושה תמיד של בין הערבים ובזיכין ושכן הוא במסכת סוכה ע"כ. עוד כתבו תוס' ז"ל ר"פ היה קורא דהא דאסיקנא בפ"ק דברכות דסדר הברכות אינם מעכבות דשמעת מינה הא ברכות מעכבות מיירי דוקא בצבור דייקא נמי דקתני דעלה הוא דאתמרא האי מסקנא דקתני אמר להם הממונה אבל ליחיד אפילו ברכות אינם מעכבות כדאיתא בירושלמי ע"כ בקיצור:

משנה ב

אמר להם וכו' ביד פ' ששי דהלכות מעשה הקרבנות סימן ד' ובפ"ד דהלכות תמידין ומוספין סימן ז' ח' ובפרק ששי סימן ד':

מי מעלה אברים [**מן הכבשן** (**לכבש**) כהן אחד היה מעלה את כולן. הוא מעלה אותן כל כהן וכהן באברים שזכה בהן הרא"ש ז"ל: (הגה"ה ואע"פ שהלשון נראה שהוא מוטעה הענין אפשר שהוא מובן):

רבי אליעזר בן יעקב אומר וכו' פ' שני דיומא דף כ"ו ופירש שם רש"י ז"ל הוא מעלה אותם למזבח אבר שזכה בו להוליכו לכבש חוזר ומעלהו לאחר זמן למזבח וכשהיו

מוליכין אותו מניחין אותו מחציו של כבש למטה כדי שלא יצטרך להוליכו כל הכבש והולך ועולה בכבש וכשמגיע למקום שהאברים שם נוטלן והכי תנן במסכת שקלים אברו התמיד ניתנין מחצי כבש ולמטה במזרח ע"כ:

משנה ג

מסרום לחזנים וכו' שם פרק שני דיומא דף כ"ד:

וחלונות היו שם. נראה דאלשכת הגזית קאי משום שהיו מפיסין שם והיו עושין חלונות בתוך החומה הראב"ד והרא"ש ז"ל. ושם ביומא פרק שני פליגי אמוראי באיזה בגדים היו מפיסין רב נחמן אמר בבגדי חול היו מפיסין ואותן שזכו בעבודת היו פושטין מכנסי חול ולובשין מכנסי קודש כי הם קודמין לכל הבגדים כדכתיב ומכנסי בד יהיו על בשרו ואח"כ החזנים מפשיטין בגדי חול מעליהם ולא היו מניחין עליהם אלא מכנסי קדש שלבשו ואחר כך מלבישים אותם בגדי קדש ורב ששת אמר בבגדי קדש היו מפיסין וכו' כדפירש רעז"ל והוא ג"כ פירוש הרמב"ם ז"ל וביד פ"ח דהלכות כלי המקדש סימן ח' ט' ובפ"ד דהלכות תמידין ומוספין סימן ב' ושם בהלכות כלי המקדש כתב שארבע חלונות היו לכל משמר אחד למכנסים ואחד לאבנטים ואחד למצנפות ואחת לכותנות נמצאו תשעים ושמה חלונות לכל הכ"ד משמרות ע"כ:

משנה ד

מי שזכה בקטרת וכו' פ"ק דיומא דף י"ד:

היה נוטל את הכף לאלתר אחר שהפיסו לקטרת היה מתעסק הזוכה להכין כל הצריך לקטרת כדי שיהיה מזומן לאחר הטבת שתי נרות הכל שלא יצטרך המקטיר כי אם להקטיר וכמו שאמרנו כמו כן בתמיד עצמו שהיו מושכין אותו לבית המטבחיים וגם היו מבקרין אותו לאור האבוקות ואע"פ שעדיין לא היו שוחטין באותה שעה כדקתני בפירקין דלעיל כך היה בכאן בקטרת:

והבזך היה בתוכו נראה דבשביל כך היה הבזך לתוך הכף מפני שהבזך היה מלא וגדוש קטרת וכל דבר שהוא מלא ממש אינו נוח להוליך אלא משוקע בכלי אחר ולפיכך היו עושין אותו גדוש להרבות בסימן הברכה ולפי שהקטרת הוא דבר שהוא דק כדכתיב ושחקת ממנה הדק ויש לחוש שלא יפול לתוכו מן האבק או עפר או צרור קודם שיגיעו אצל המזבח ויתערב לתוכו ויהיה פסול והיה צריך לכסוי לפיכך כסוי היה לו:

וכמין מטוטלת נתונה עליו מלמעלה ופירש כסוי זהב דומה לחתיכת בגד שאין לה שפה ולא ידענא טעמא שפיר אמאי לא עשו כסוי עם השפה כדרך כל הכסויין ושמא שר"ל סימן לדבר שהקטרת מעשרת את העניים ועשו אותו דוגמת עניות במקום עשירות

שהעניים דרכן לצאת במטלית ועשו סימן זה של עניות למעלה ע"ג הקטרת לומר שהיא מעשרת לעניים למעלה למעלה ובשביל כך אין להביא מכאן ראיה לא לענין חציצת מזרק בתוך מזרק ולא לענין לקיחה ע"י דבר אחר דהכא כיון דאי אפשר בלא שני כלים א"כ כחד כלי דמי הראב"ד ז"ל. והרא"ש ז"ל תירץ וזה לשונו וא"ת והרי כף חוצץ בין ידו לבזך והוי חציצה כדאמרינן בזבחים דמזרק במזרק חוצץ וי"ל כיון דצורך עבודה הוא לא להוי חציצה א"נ הוי כמו לקיחה ע"י דבר אחר דשמה לקיחה בפרק לולב וערבה וכן פירש ר"י בזבחים דלא הוי חציצה כשאוחזו בדפנות אלא כשאוחזו בשוליו ע"כ:

וכמין מטוטלת נוסחא אחרינא מטולטלת והיא גרסת הערוך והיא פירש שני להרא"ש ז"ל וכמו שפי' רעז"ל. וביד פ"ג דהלכות תמידין ומוספין סימן ד':

[הגה"ה לשון הר"ס ז"ל וכסוי היה לו פירש הרמב"ם ז"ל לבזך וכן מטוטלת היה עליו פירוש על הבזך מלמעלה מן הכסוי וקשה דהא תנן בפרק בתרא וכף וכסויה ביד אחד משמע שהכסוי הוא של הכף ולא של הבזך ובחבורו הגדול כתב שהמטוטלת היתה על הכף והכסוי לבזך ולפי זה אפשר לפרש הא דקתני כף וכסויה למטוטלת קרי כסויה ומ"מ קשה הא דתנן התם והבזך ביד אחד אמאי לא קתני והבזך וכסויו כי היכי דקתני כף וכסויה ואם נפרש כסוי היה לו קאי אכף ניחא שפיר ע"כ]:

משנה ה

ה"ג ופינה את הגחלים אילך ואילך וחתה וירד ומטעם זה היה מפנה את הגחלים אילך ואילך משום דגחלים גסות ובוערות היה חותה אבל הגחלים העליונות הם כבויות ואינם לוחשות כמו התחתונות אבל ל"ג מן המאוכלות הפנימית גליון. אבל הרא"ש ז"ל כתב דה"ג ועלה לראש המזבח וחתה וירד ועירן לתוך של זהב וכו' ול"ג ופינה את הגחלים אילך ואילך וחתה מן המאוכלות דגבי תרומת הדשן הוא דתנן הכי דמצותו באותן הקרובים להיות דשן ומאוכלות ואין בהן ממשות של גחלים אבל הכא בעינן גחלים לוחשות ובוערות כדכתיב גחלי אש ואגב משנה דתרומת הדשן כתבוה ג"כ כאן ע"כ. וז"ל הראב"ד ז"ל נטל מחתת הכסף וחתה מן המאוכלות הפנימיות מן הגחלים פנימיים בין גזרי המערכה שניה של קטרת שהיתה על מזבח החיצון כי הפנימיים לעולם מתאכלין יותר מן החיצוניים וירד ועירן בתוך של זהב וה"נ תנן בפרק טרף בקלפי בכל יום חותה בשל כסף ומערה בתוך של זהב ע"כ:

נתפזר ממנו כקב גחלים נ"א ממנה. ותוס' ז"ל ס"פ טרף בקלפי כתבו אלישנא קמא דקאמר התם אביי המכבה אש מחתה או אש מנורה אפילו שאינם כבר בראש המזבח חייב שהקשה רבינו שמחה דהתנן הכא נתפזר הימנו כקב גחלים מכבדן לאמה ופירש

רש"י ז"ל לאמת המים שבעזרה וקשה לאביי ופירש הוא ז"ל דהאי אמה אינה אמת המים אלא מקום הוא ורבינו יצחק ב"ר ברוך תירץ דמכבדן לאמה לאחר שכבו ועוד יש שם תירוצים וחילוקים אחרים נחמדים ע"ש. ואיתה נמי בתוס' דפרק חומר בקודש (חגיגה דף כ"ג) ותוס' ר"פ קדשי קדשים ודס"פ כל התדיר וירושלמי פרק טרף בקלפי (יומא דף מ"א) ודפרק חומר בקדש דף ע"ט. והתם ביומא פרק טרף בקלפי (יומא דף מ"ד) מייתי תוספתא דקתני בה כלשון מתניתין נתפזר ממנו קב גחלים ורמינן עלה מדתניא קביים דבשלמא הך דתני קב אתיא כרבנן דאמרי התם בכל יום חותה בשל ארבעה קבים וכו' אלא הך דתני קביים מני לא רבנן ולא ר' יוסי דהא ר' יוסי אמר התם בכל יום חותה בשל סאה ומערה בשל שלשה קבין ולדידיה שלשה מתפזרין ומוקי לה רב חסדא להההיא דקביים אליבא דר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקא דאמר בשל קביים היה מכניס וחותה בשל ד' קבין רב אשי אמר אפילו תימא ר' יוסי וה"ק בכל יום היה חותה בשל סאה מדברית ומערה לתוך שלשה קבין ירושלמיות פי' דסאה מדברית ששה קבין מדבריות וכשבאו לירושלים הוסיפו שתות על המדות ונעשו ששה קבין מדבריות חמש ירושלמיות וכשחותה בשל סאה מדברית ומערה לתוך ג' קבים ירושלמיות נתפזרו לו קביים ירושלמיות. וז"ל הראב"ד ז"ל היה מכבדן לאמה י"מ דלאחר שכבו היה מכבדן לאמה מפני שקשה להם אם היה מכבדן לאמה קודם שכבו היה חייב אפילו בחול משום מכבה גחלת של מזבח ללישנא קמא דפרק טרף בקלפי אליבא דאביי דאמר חייב וכן לרב נחמן אמר רבה בר אבוה דאמר המוריד גחלים מעל המזבח וכיבה חייב. ויש שאמר דהכא לדברי הכל פטור משום דאתקצי למצותה וכבר נעשית המצוה בו ואינו צריך כלל ונותנין טעם לדבר שכך הוא שאם היה בהן קדושה היה צריך להחזירם למזבח כדין גחלת שפקעה מע"ג המזבח ולא לכבדן לאמה כדאיתא במסכת מעילה פ' חטאת העוף. וגם נראה לומר כל דבר שהוא צורך גבוה ומכבה אינו חייב משום מכבה שהרי כל חותה גחלים הוא מכבה כדאיתא במסכת כריתות בפרק ספק אכל וא"כ היה חותה במחתה אלא ש"מ דכל מה שהוא צורך גבוה אין בכך כלום וה"נ הכא משום נוי העזרה דכתיב זה אלי ואנוהו שרי אבל בשבת שאסור לטלטלו היה כופה עליו פסכתר דאע"ג דגרף של רעי מותר לטלטלו ממקומו למקום אחר שלא יראה ומחמת מיאוס היינו דוקא גרף של רעי או צואה וכיוצא בה אבל גחלת או מיאוס אינו יכול לטלטלו ועוד שיעשה גרם כבוי כי ודאי נראה דלאו לאחר שכבו עסיקינן אלא בעבור שהיו מכוערות היה מכבדן לאמה דאי ס"ד דלאחר שכבו קאמר א"כ למה היה צריך לכפות עליו פסכתר דבשלמא אי אמרת

דבשלא כבו עסיקינן מש"ה כפו עליו פסכתר דחיישינן שמא יהנו מהן וכדאמרינן נמי גבי חמץ דכופה עליו כלי אלא אי אמרת דבשכבו עסיקינן א"כ מה הנאה שייכא בהו: **פסכתר** מפרש בערוך ועשית סירותיו מתרגמינן פסכתרוותיה ובסוף עירובין נמי אמרינן כפין עליו פסכתר ומפרש שהן כמין כפיפות של נחושת ובמגלת סתרים דרבינו נסים מקשה מההיא מתניתין דמייתי פ' חומר בקדש הסלת והקטרת והלבונה והנחלים שאם נגע ט"י במקצתם פסל את כולם וכיון דהכא תנן מכבדן לאמה א"כ ש"מ לא קדשי במחתה שאם נתקדשו בכלי שרת היו טעונין גניזה ולא לכבדן לאמה והכא במשנת ר' עקיבא כיון ששנינו דט"י פוסל בגחלים א"כ ש"מ נתקדשו כבר בכלי שרת דכל זמן שלא קדש הכלי את מה שבתוכו לא פסיל בהו ט"י וה"נ מוכח בפ"ק דשבועות דכל זמן שהקטרת קדושת דמים לא פסיל בה ט"י ובמסכת יומא פ' הוציאו לו מסיק נמי אהך מתניתין גופה דקטרת וגחלים מדקא פסיל בהו ט"י פסלא בהו נמי לינה ומסתמא דגחלים לא הוו בכלי אחר כי אם במחתת הכסף א"כ היכי משכחת לה בגחלים שמכבדן לאמה וכתבו ז"ל שכך מתרץ בירושלמי בחומר בקדש דההיא משנת ר"ע דקתני ט"י פסיל בגחלים היינו גחלים של יום הכפורים דהנהו ודאי קדשי משום דבאותה מחתה שהיה חותה בה היה מכניס כדתנן בפרק טרף בקלפי אבל בגחלים של כל יום ויום לא משום דבכל יום חותה בשל כסף ומערה בתוך של זהב וכיון שהוא עתיד לערות אותם משמע שאין אותו הכלי מצרפן וגם משמע דאינו מקדשן כיון שאינו מתכוין לכך שיהיו קדושים בתוכו כגון הכא גבי מחתה של כסף לפיכך מכבדן לאמה שהרי לא נתקדשו עדיין דאע"ג דאיכא למימר דמחתה של כסף כלי שרת היתה ס"ל כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת והרי לא היה דעתו לקדשן כי אם במחתה של זהב דהרי מסיק התם בירושלמי רשב"ל לטעמיה דהך מתניתין דהסלת והקטרת שהקשה ר"ש בן לקיש יודעין היו שכלי שרת מחברן ומה בא להעיד על שיירי מנחות שהיו מחברין את עצמן והפירוש נראה לומר כדמסיק בפרק חומר בקדש שאני מנחות אע"פ שאין צריכין לכלי הכלי מצרפן והיינו דקא מפרש בירושלמי ר' יוסי בר' חנינא משום ר' יוחנן מפני מה אמרו שיירי מנחות מחברין את עצמן מפני שנזקקו לכלים כלומר מפני שבשעת קמיצה היו צריכין להיות בכלי ורב אחא בשם ר' יוסי ס"ל דלאו אשיירי מנחות הוצרכו להעיד אלא על הסלת והקטרת והלבונה והגחלים דלאו אוכלין נינהו אפ"ה מיפסלי בט"י וקפריך התם לר' יוחנן ור' יוסי בר חנינא ניחא סלת וקטרת ולבונה כלומר בסלת וקטרת ולבונה משכחת לה דצריכין להיות בכלי אבל בגחלים היכי משכחת לה דצריכין להיות בכלי כיון שהיה חותה ומערה לתוך כלי אחר נמצא שכל זמן שהן בעזרה אינם צריכין כלל

לאותו כלי שהם בתוכו וגם אחר שעירן לתוך של זהב אם היה רוצה עדיין לערותם לכלי אחר היה יכול רק שלא היה מפזר מהם כלום מכאן ואילך ומשני דבנחלים של יום הכפורים קאמר דבאותה שהיה חותה בה היה מכניס וטעמא כדמפרש במסכת יומא משום חולשא דכ"ג שלא לערות מכלי אל כלי ודאי הוזקקו לכליין קרינן בהו והכלי מצרפן והיינו דקא מסיים בירושלמי ובגחלים של כל יום לא כההיא דתנן נתפזר ממנו כקב גחלים מכבדן לאמה כלומר משם נמצינו למדין שלא היו הן מקודשין במחתה אותן הגחלים של כל יום כיון שהיה מכבדן לאמה וכ"ש שאין הכלי מצרפן ועוד שכיון שיותר היה חותה מן הגחלים ממה שהיה צריך לקטרת על כן היה לו שלא להקדישן עד שיערה לתוך המחתה שהיה מקטיר בה דלא יתכן קצת גחלים להיות קדושים וקצת שלא להקדיש ור' מתניה מקשה לשם בירושלמי לר"ל ור"י דמפרשי משום דהוזקקו לכליין וכי סלת וקטרת ולבונה וגחלים לאו בכמה כלים הם קריבין כלומר הרי הקטרת והסלת והלבונה והגחלים זה בכלי שלו קרב וזה בכלי שלו קרב ואעפ"כ דכשהם ביחד כולם בכלי אחד דמצרפן לר' מתניה משמע דהסלת והקטרת והגחלים והלבונה לאו בלשון או או קתני אלא ממש שהם כולם ביחד קאמר ואעפ"כ מצטרפין דלא תליא מילתא בזקיקת כליין אלא ס"ל דאפילו אם הקדיש בכלי חול אעפ"כ מצטרף דלא קפיד קרא אלא אקדש ולאו אכלי קדש דאע"ג דמכף אחת וכו' ילפי' דכלי מצרף מ"מ איכא למימר דלא קפיד קרא אלא אקדש שבו וכף דנקט אורחא דמילתא נקט דאורחיה דקטרת להיות בכף ובתוס' דחגיגה פירש לשם ריב"א הלוי ז"ל דאפילו כלי של חול מצרף דבר של קדש וס"ל לר' מתניה דלא אתא ר"ע לאשמועינן אלא שהקטרת והגחלים כלי מצרפם אע"ג דלאו אוכל נינהו אבל היו יודעים שכלי שרת מחברן או אפילו כלי חול יכול להיות שמחברין לקדש כמו שכתבנו ולא בא להעיד אלא אמילי דלאו אוכלין שמחברין כיון שהם קדש וזה הפירוש נראה מכוון יותר מעניינים אחרים שעלו כמו כן במחשבה לכתוב אבל מפני שלא נתיישבו כמו זה הנחנום וכל זה מה שכתבנו לא הכריחנו אלא הירושלמי ומגלת סתרים אבל אם לא זה היינו יכולים לפרש ההיא דמשנת ר' עקיבא אפילו בגחלים של כל יום וכגון בשכבר עירה לתוך מחתה של זהב שבה היה מקטיר ולא היה צריך לגחלים של יום הכפורים וגם בתלמוד שלנו לא משמע בהדיא דדוקא כלי שרת כדפירשו בתוספי חגיגה אבל לשון הירושלמי קצת הוא יוכיח דבעינן כלי שרת מדקא מסיק בהדיא לישנא יודעין היו שכלי שרת מחברין וכו' אבל יכול לומר דאורחא דמילתא נקט משום דאורחיה דקדש להיות בכלי שרת ועוד היינו יכולין לומר משום דמכבדן לאמה אינה ראיה לומר שבשביל כך לא נתקדשו במחתה שהרי הדמים כמו

כן היו נשפכין לאמה ואפילו שנתקדשו בכלי כדתנן אלו ואלו מתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון וה"נ הני גחלים היו מתכבדין כמו כן לאמה כיון שנעשית כבר מצותן:

אחת שהוא מושך בה. י"ל שמתניתין ר"ש היא דאמר גורר אדם מטה כסא וספסל וכו' או י"ל לא חיישינן לגרירה אפילו לר' יהודה מפני שהרצפה של שיש היתה כולה ולפי שמוכיח במסכת שקלים דלשכת כלים במקדש היתה דהיינו או סמוך לחומת בית המקדש ונמצא היתה בנויה או בעובי חומת בית המקדש ונמצא פסכתר זה לוקחין משם או יש לפרש שאצל המזבח היתה רגילה להיות לצד מערבי של מזבח לפיכך היתה בגובהה של עזרה והגחלים שנתפזרו היו מלמטה יותר בשפוע העזרה וכדתנן ירד ועירן לתוך של זהב דהיינו שירד מן הכבש והיה מערן כלפי מזרח המזבח כדי שיהא קרוב לאמה יותר בשביל כך כשהיה בשבת והיה צריך לפסכתר היה צריך למושכו ממקום גבוה אצל הנמוך כי הגחלים היו במקום הנמוך יותר מן הפסכתר מפני שהעזרה משופעת כפי גובהו של הר הבית ועל כן היה צריך שתי שרשרות באחד היה גורר ומושך את הכלי ממקומו ואותם שרשרות יש לפרש שהיתה קבועה בדופן הכלי ובשרשרת שהיתה מלמעלה היה אוחז בידו האחת מלמעלה שלא תתגלגל הכלי בשעה שמושך כי דרך הכלי כשנמשך ממקום גבוה למקום הנמוך מתהפך ומתגלגל עכ"ל הראב"ד ז"ל. וז"ל הרא"ש ז"ל אחת שהוא מושך בה ויורד כי היה ממלא אותה אפר להורידו מע"ג המזבח ואוחז בשלשלת ומושך והאחר אוחז בשלשלת מלמעלה כדי שלא תתגלגל כי היתה עגולה מלמטה כמין יורה:

ועל השרץ בשבת שנמצא בעזרה וחוששין שמא יגע בו אדם וכופין עליו פסכתר ואין מוציאין אותו בשבת משום איסור מוקצה ויש שבות שאסרו במקדש כדאמרינן גבי לחם הפנים דנטילת קנים והנחתן אינם דוחין את השבת וכדאמרינן בפסחים גבי מקלות היו שם וי"מ משום דעזרה ר"ה היא ונ"ל שטעו בהא דאמרינן בפ"ק דפסחים זאת אומרת עזרה ר"ה היא ולא היא התם לענין ספק טומאה קאמר אבל לענין שבת כיון דמוקפת מחיצה ודלתותיה נעולות בלילה ואין שעריה זה כנגד זה הוי רה"י מן התורה ע"כ. ובערוך נראה דגרים פסקטר בקוף וטית:

כופין אותו על גב גחלים מצאתי מוגה על קב גחלים. וביד פ' ששי דהלכות תמידים ומוספים סימן ד:

משנה ו

הגיעו בין האולם ולמזבח. אותם שזכו בקטרת ובמחתה נכנסין להשתחוות אחר הקטרת:

לדבר בשיר בשעת הניסוך הר"ר אשר ז"ל. אבל הראב"ד ז"ל פירש הגיעו בין האולם פירוש כל אותם שזכו בתמיד כי מכאן והלאה קודם הקטרת אברים היו מתעסקין כולם להשתחוות על כן היה מרמז להם הממונה במגריפה שיכנסו להשתחוות ע"כ ומתוך פירושו ז"ל נראה דלא גריס נטל אחד את המגריפה אלא נטל את המגריפה וכן כתב עוד בהדיא נטל את המגריפה פירוש הממונה ולמעלה כבר פירשתי מהו מגריפה ע"כ. וביד פרק ששי דהלכות תמידין ומוספין סימן ה': לדבר בשיר תימה דלא קתני לשורר וגם שם ביד לישנא דמתניתין נקע:

וראש המעמד בפסחים פ' כיצד צולין דף פ"ב. ופירש בערוך בערך עמד ראש המעמד פירוש היו עומדין ישראל על הקרבנות בירושלים ויש להם ראש להעמידם לתפלה ע"כ:

היה מעמיד את הטמאים בשערי המזרח כגון בשערי ניקנור שלא נתקדשו ומפרשים בתוספי צרפת שלכן היה מעמידין בשערי המזרח שלא יזוזו משם שכל טמא בית אב שאינו יכול לעבוד יהא בכאן הראב"ד ז"ל. וז"ל הרא"ש ז"ל מעמיד את הטמאים בשער המזרח כל הטמאים שבאותו בית אב שעובד היום היו צריכין לבוא וראש בית אב מעמידן בשער המזרח שהכל נכנסין ויוצאין דרך שם ובפרק כיצד צולין מפרש טעמא חד אמר מפני החשד שלא יאמרו אותם שמכניס כהני בית אב פלוני ופלוני לא רצו ליבטל ממלאכתם ולבא לשרת וחד אמר כדי לביישן על שלא נזהרו מטומאה עכ"ל ז"ל. וגם רש"י ז"ל פירש שם בפרק כיצד צולין בשער המזרחי כניסת כל אדם להר הבית ע"כ ותוספת ז"ל כתבו שם מעמיד את הטמאים בשער המזרח אפילו בטומאת קריין מיירי ונראה לר"י דהאי שער המזרח היינו שער עזרת הנשים ואע"ג דאמרינן בפ"ק דיבמות ובכמה דוכתי דטבול יום אינו נכנס במחנה לויה לא בכל מחנה לויה קאמר אלא מעזרת נשים ולפנים דהכי מוכח במסכת כלים דקתני התם עזרת נשים מקודשת ממנה שאין טבול יום נכנס לשם ע"כ וכן כתב שם כבר הר"ר עובדיה ז"ל. בפירוש רעז"ל ורמב"ם כתב המצורעים וכו' אמר המלקט לשונו שם בפרק ששי דהלכות תמידין וראש המעמד כשהיה שומע את קולה היה מעמיד את הטמאים על שער המזרח מפני החשד שידעו הכל שעדיין לא הביאו את כפרתם ע"כ ומשמע מתוך דבריו ז"ל שר"ל דמיירי בכהנים מצורעים ומפני החשד שלא יחשדום שמכיני מלאכתם הם נחדלין מלעבוד עבודה דוק:

פרק ו

משנה א

החלו עולין במעלות האולם כו' עד סוף הפרק פ"ג דהל' תמידין ומוספין סימן ז' ח' ט' י"ב י"ג י"ז. החלו עולין וכו' אותם שזכו בקטרת ובמחתה הרא"ש ז"ל אבל הראב"ד ז"ל פירש החלו עולין אאותם שהגיעו בין האולם ולמזבח קאי:

היו מקדימין לפניהם לפני אותם שזכו בתמיד:

נכנס נטל את הטני דכיון דבלא זה היה צריך ליכנס להשתחוות יעשה גמר מצוה עם השתחוואה ע"כ וכמו שפירש בנטל את הטנא כן פירש בנטל את הכוז דבסיפא דמתניתין:

מי שזכה בדישון המנורה עיין בתשובות הרשב"א ז"ל סימן ע"ט שהאריך שם כמו שרמזתי ג"כ לעיל ספ"ג:

ומצא שתי נרות מזרחיים הרמב"ם ז"ל נראה מפירושו ז"ל שגורס מערביים וכמו שכתבתי לעיל ספ"ג. ואיתה בת"כ פרשה י"ג דפרשת אמור. ואיתה להאי בבא בתוס' ס"פ כל קרבנות שם ופירש שם רש"י ז"ל בכתיבת יד נר מערבי נר אמצעי היה פונה פיו כלפי מערב וכל שאר הנרות היה פיהם כלפי נר מערבי כדאמרינן בפרק שתי הלחם ולהכי קרי נר מערבי ע"כ. ועיין במה שכתבתי לעיל ס"פ הממונה רבה.

[הגה"ה וראה ראיתי שבזו המשנה נזכר נרות בכולה מתניתין בלשון זכר שני נרות מזרחיים דולקים מדשן את המזרחי ומניח את המערבי דולק שממנו היה מדליק את המנורה בין הערביים מצאו שכבה מדשנו ומדליקו וכו' ואפשר שגם לעיל במתני' דבספ"ג גרסינן שני נרות מזרחיים דולקים שני בלשון זכר כמו כאן אכן במתניתין ד' דבפ"ד דמסכת יום טוב גרסינן בגמרא וגם בפי כל המפרשים לשתי נרות בלשון נקבה וגם בסדר המערכה דאביי גרסינן חמש שתי בלשון נקבה וגם במפרשים שהבאתי על מסכת תמיד דומה שלא נשמר בלשונם בין זכר לנקבה וכן בברייתא זהו נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה והיתה דולקת עד הערב והיה מדליק ממנה שאר הנרות וכו' ואעתיקנה בסמוך הרי שאע"פ שהוא נר בלשון יחיד נקטיה בלשון זכר ובלשון נקבה וכדקיימא לן בשם הראב"ע ז"ל דכל דבר שאין בו רוח חיים זכרהו ונקבהו. ומ"מ מאי דאשכחן בלשון מקרא בלשון זכר גרסינן ליה נמי בלשון זכר במשנה וכדאיתיה במתניתין דבסוף הקומץ רבא שבעה נרותיה מעכבין זה את זה הואיל ואשכחן נמי במקרא פ' תרומה ועשית את נרותיה שבעה ובהפטרת רני ושמחי ושבעה נרותיה עליה שבעה ושבעה מוצקות ופירוש שם רש"י ז"ל שהם צנורות קטנים שהשמן זב מן הגולה

דרך אותן מוצקות לכל נר ונר ע"כ הרי אע"ג דנר בלשון יחיד הוי משמעותיה לשון זכר בלשון מקרא לכל הפחות הקבוץ הוא לשון נקבה וכמו שכתב רד"ק ז"ל בשרש נור פירוש דבריו שהמלה עצמה בלשון יחיד משמעותה לשון זכר ובלשון רבים משמעותה לשון נקבה אע"ג דכתיב גבה שבעה ולא כתיב שבע. ומלת מוצקות דהיינו צנורות קטנים כדפירש רש"י הוי דומה לה דמוצק בלשון יחיד הוי לשון זכר ובלשון רבים מוצקות לשון נקבה מדלא כתיב מוצקים וגבי רבוי נר נרים כדאשכחן גבי כיור דרבים בלשון נקבה כיורות עשרה בס' מלכים ובספר דברי הימים כיורים ודומה לו רבים]. וזה פירוש הרא"ש ז"ל במעלות האולם כדתנן במדות די"ב מעלות היו בין מזבח לאולם: היו מקדימין לפניהם. ליטול הכלים שהניחו שם ובשביל שדישון מזבח הפנימי והמנורה ניתנין במקום אחד והוצרך מדשן את המנורה להניח שם את הכוז בשביל הטבת שתי נרות הניח גם מדשן את המזבח כדי שיוציאום ביחד: והשתחווה ויצא. לפי שנגמרה עתה העבודה היה משתחווה כעבד ששימש לרבו ונוטל רשות ויוצא: מדשן את המזרחי. מסיר את הפתילה והשמן ומקנח את הנר ונותן לתוכו פתילה חדשה ושמן ומניח את המערבי דולק כדכתיב להעלות נר תמיד זהו נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה והיתה דולקת עד הערב והיה מדליק ממנה שאר הנרות ועדות היא ששכינה שורה על ישראל ואע"ג דאמרינן בסדר מערכה דאביי הטבת שתי הנרות קודמת לקטרת אלמא דמטיב שתי הנרות כאחת קרא אניסא לא קסמיך פירוש הפסוקים סדרו סדר המערכה כשאין ישראל ראיין שיעשה להם נס כמו אחר שמת שמעון הצדיק ע"ה מצאו שכבה בזמן שאין הנס מדשנו כמו האחר ומדליקו בערב ממזבח העולה ומדליק ממנו שאר הנרות ובפרק טרף בקלפי מפרש טעמא למה מדליקו ממזבח העולה: נטל את הכוז. ממעלה שניה שהניחו שם כשהטיב ה' הנרות כדתנן לעיל וא"ת הרי כבר נטלו כשדישן שתי הנרות והרי הוא בידו ומחמת קושיא זו מפרשים ומדליקו ממזבח העולה מיד בבקר ומניח את הכוז על המעלה בשעה שהולך להביא אש מעל המזבח אבל משמע בכל דוכתא שלא היה נר מערבי דולק ביום אלא בשעת הנס עכ"ל הרא"ש ז"ל. וז"ל הראב"ד ז"ל שתי נרות מזרחיים דולקין כבר פירשתי לעיל למה היה מניחן דולקים: מדשן את המזרחי ומניח את המערבי. אע"פ ששתי הטבת הנרות הללו היה מפסיק בעבודות אחרות כגון בקטרת והקטרת אברים של תמיד ובכל עבודות של היום כולו שהרי לא היה מטיב נר מערבי עד בין הערבים אעפ"כ להא לא חיישינן דלא קפיד קרא אלא רק שלא ייטיב אלו שתי נרות עם אותם חמשה דלא בעינן הפסקה אלא בין ה' לשתים אבל הנך שתי נרות אם היה הפסק ביניהם לא חיישינן וה"ק בהטיבו את הנרות

יקטירנה כלומר בזה תזהר שהקטרת תקטיר בעוד שנשארו עדיין שתי נרות להקטיר והא נמי בעינן למימר דהאי קרא דכתיב ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה לאו משום דלא הוה מצי להעלות קודם כלל אפילו אחד מהם או שניים דהתנן בפירקין דלעיל אם מצא מזרחיים שכבו מדשנן ומדליקן אלא להעלות את כולן לא היה רשאי עד בין הערבים אבל אחד או שנים אפילו בבקר בשעת הטבה אם מצאם בבקר שכבו מדשנן ונותן בהם שמן מעט אותו זמן שיהא הקטרת מוקטר והיינו לאחר שמת שמעון הצדיק שלא היה הנס בנר מערבי אבל קודם עד שלא מת שמעון הצדיק היה הנס בנר מערבי על זה שנינו במשנתינו דהאיך פירקין שמניח את המערבי דולק כלומר יניחנו עד הערב מפני שרגיל להיות דולק עד הערב בנס וממנו היה מדליק את השאר אבל מצאו עכשיו ערבית שכבה דהיינו לאחר שמת שמעון הצדיק שהיה רגיל להיות כבה ויכול להיות שבשחרית עדיין מצאו דולק שהרי פעמים היה מוצאן אפילו לשני מזרחיים דולקים כדתנן בפירקין דלעיל והרי היה מדשן את השאר ומניח את אלו במקומן מלדשן והיה מניחן כך דולקות והיו כבין אח"כ במהרה ולא היה חושש מלהטיבן עד הערב ופעמים שלא היה מוצא דולק שחרית כי אם אותו של מערב ואח"כ ערבית היה מוצא כבה ואז היה מדשנו ערבית ומדליקו ממזבח העולה ואותו השני היה מדשנו בשחרית לאחר הקטרה או לאחר דם התמיד למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אבל זה המערבי לא היה מדשן כיון שבאותה שעה עדיין לא כבה אלא עדיין היה מניחו דולק אע"פ שבבירור לא היה דולק עד הערב לאחר שמת שמעון הצדיק אלא היה כבה אח"כ מהרה אעפ"כ לא היה מכבהו בשעת הדישון השני אלא מניחו עד הערב ובערב היה מדשנו ומדליקו ממזבח העולה ואח"כ ממנו היה מדליק את השאר והיינו דאמרינן בעלמא דבו היה מתחיל ובו היה מסיים דהיינו קודם שמת שמעון הצדיק שהיה מוצא דולק ערבית אז היה מתחיל בו להדליק ואח"כ היה מכבה ומדשנו ומדליקו ונמצא שסיים בו כל ההדלקה עכ"ל הראב"ד ז"ל:

דולקין מדשן כך צ"ל:

שממנו היה מדליק את המנורה בין הערבים כך נראה שהיא גירסת הרשב"א ז"ל עיין בתשובותיו סוף סימן ש"ט:

נטל את הכוז וכו' ירושלמי פרק שני דיומא:

משנה ב

ורדדן בשולי המחתה היה מפזרם על המזבח כדי להשליך הקטרת עליהם בשטח דק ולא עב כדי שיהא נשרף מהר ולמעט העשן הרא"ש ז"ל. וכתב הראב"ד ז"ל שולי המחתה

על מה שהמחתה עומדת בלשון מקרא כנו. ואם יש סדר משנה שכתוב בו ודרן הוא מלשון דרא דממונא היינו לשון המשנה כלומר לאחר שצבר היה ממשיכן לכאן ולכאן עד שהיה משווה אותם בשוה או מלשון ויזר דמתרגמינן ודרא דהיינו מפזרם לכאן ולכאן בשוה והיא היא:

משנה ג

מי שזכה בקטרת מדתנא ברישא מי שזכה בדישון מזבח הפנימי והמנורה ושבקה לקטרת בסיפא משמע דסתמא כאבא שאול דאביי הוה מסדר סדר מערכה משמיה:

נותנו לאוהבו שישפוך אותו לתוך חפניו כי דרך כבוד הוא ליתן מחפניו על האש ולא מן הבזך ומה שנתפזר ממנו לתוך הכף גם זה נותן לתוך חפניו ואין לומר מדהזכיר חפניו על המתפזר מכלל דהשאר לא היה בחפניו דאי אפשר דאם המתפזר לבד היה בתוך חפניו היאך ישא הבזך:

ומלמדים אותו הוי זהיר שלא תתחיל לפניך וכו' ביומא פרק הוציאו לו (יומא דף נ"ב) אבל תוס' ז"ל כתבו שם דההיא דמייתי התם היא ברייתא. ופירש הרא"ש ז"ל לפי שלא הקטיר מימיו היו צריכין ללמדו שלא יתחיל לפזר הקטרת על הגחלים שלפניו כי יעלה תמרתו ושכיוציא את חפניו לפזר על הגחלים חוצה לו יכווה אלא מתחיל ברחוק ממנו ומושך ידיו אליו והיינו דקאמר התחיל מרדד ויוצא כלומר התחיל מרדד ומפזר לצד פנים כלפי המערב ויוצא מוציא ידיו אליו:

עד שהממונה אומר כי הממונה היה מזכיר את כולם לפרוש בשעת הקטרה ואז אומר למקטיר להקטיר עכ"ל ז"ל. והראב"ד ז"ל כתב ונותנו לאוהבו כלומר בדבר זה היה טובת הנאה לכהן שזכה בקטרת שיתננו לכל מי שירצה לאחד מקרוביו או מאוהביו ולא היה על דבר זה פייס. נתפזר ממנו לתוכו כלומר בשעת גדישת הבזך נתפזר ממנו לתוך הכף ולא היה יכול הגודש לעמוד בחוזק שלא יפול ממנו לכף היה הכהן צוברו לתוך חפניו ונותנו ע"ג גחלים שעל המזבח עם הקטרת שבבזך מפני שהכל משיעור אחד. ותימה לי כיון דסוף סוף היה מערה הגחלים ממחתה של זהב על גבי המזבח ולא היה מקטיר במחתה כמו ביום הכפורים אלא ע"ג המזבח היה מקטיר א"כ למה היה חוחה בשל כסף ומערה לתוך של זהב כי ודאי כך משמע כמו שכתוב בתוספי צרפת דבכל יום היה מקטיר ע"ג המזבח בלא מחתה וביום הכפורים היה מקטיר במחתה מפני שהיא נתונה בין הבדים ושמא י"ל שאינו דרך כבוד לחתות בשל זהב ולהכניס כי כשהיה חותה בשל זהב היתה נשחתת מחמת אש המערכה ובשביל כך היה מערה לתוך של זהב כדי שתהיה המחתה יותר יפה אבל ביום הכפורים אי אפשר בענין אחר לפיכך בה היה

חותה ומכניס: שמא תתחיל לפניך האי תנא ס"ל כמ"ד צוברה פנימה שהיא חוצה לו בפרק הוציאו לו:

[**התחיל מרדד ויוצא**] [הגה"ה בפי' רעז"ל כלומר מיד שרדד הקטרת ע"ג גחלים יצא. כתב עליו הר"ר יהוסף ז"ל פירוש זה דחוק שהרי אח"כ קאמר לא היה המקטיר מקטיר וכו' פירשו העם והקטיר וגם לשון רידוד אין שייך בהקטרה אלא נ"ל לפרש שהיה מרדד הגחלים פעם שניה בשולי הבזך וצ"ע ע"כ]. התחיל המרדד היינו אותו שזכה במחתה שרידד הגחלים בשולי המחתה וה"פ דלא תימא כשהתחיל להיות יוצא מן ההיכל לאלתר היה המקטיר מקטיר אלא לא היה רשאי להקטיר עד שהממונה נותן לו רשות:

והקטיר והשתחוה ויצא זה עומד על כל אדם המקטיר ואפילו אינו כהן גדול אבל בזמן שכ"ג היה מקטיר והיה צריך להשתחוות אז היו נוהגין ענין השתחואתו בכה"ג כדמפרש ואזיל דשלשה אוחזין בו וכולה מילתא כדמסיק ואזיל ע"כ: שלא תתחיל לפניך כתב בתוי"ט פי' הר"ב וכו' וקשיא לי וכו' וכבר כתב הר"ב ז"ל לעיל דרידוד ריקוע הוא ועוד בספ"ז דמקואות מקוה שמימיו מרודדין מתפשטין ומתרחבין ובמשנה ב' פ"ז דאהלות אהל מרודד. [הגה"ה ולפירוש הראב"ד ז"ל שכתבתי לעיל בסמוך ניחא ונראה עוד שהיה גורס התחיל המרדד יוצא]:

פרק ז

משנה א

בזמן שכ"ג נכנס להשתחוות בשלשה ספרי כתיבת יד הכל פרק אחד וכן נראה מהראב"ד והרא"ש ז"ל שאכתוב לקמן בסמוך דלא הוי האי בזמן פרק בפני עצמו ועיין ג"כ במ"ש בסוף המסכתא מדברי הרא"ש ז"ל וגם מפירוש הרמב"ם ז"ל ר"פ א"ל הממונה זוטא משמע שהכל פרק אחד שכתב שם אבל ברכת כהנים הידועה היא נאמרת על מעלות האולם אחר גמר עבודת התמיד כמו שיתבאר בפרק שאחר זה ע"כ. ובנו הר"ר יהוסף ז"ל מחק מלות פרק ז' וכתב כך מצאתי זה ומה שלמעלה בפרק אחד ע"כ. ובסדר המשנה שבתלמוד אין שום מפרש מפרק אמר להם הממונה זוטא עד סוף המסכתא והדפיסו שם המדפיסים ביאור הרמב"ם ז"ל בפרקים אלה:

בזמן שכהן גדול נכנס להשתחוות אחר הקטרה דרכן ליכנס להיכל להשתחוות ואין זו ביאה ריקנית דהשתחוואה עבודה היא הרא"ש ז"ל:

אחד מימינו ואחד משמאלו כך הגיה הרי"א ז"ל. ולקמן גבי באו ועמדו אצל בן ארזא הגיה אחד בימינו ואחד בשמאלו וכתב כן מצאתי ע"כ:

הגביה לו את הפרכת צריך למחוק מלת נכנס וכן נמחק במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל. אכן הר"ס ז"ל לא נמצא לפניו מוגה ולכן כתב וז"ל שהוא יוצא צ"ע אמאי לא קתני שהוא בא והרמב"ם ז"ל בחבורו הגדול מפרשה שהוא יוצא מן ההיכל אחר שהשתחוה ולפי דבריו ז"ל הא דקתני בתר הכי נכנס והשתחיה צ"ל דקאי אסגן דהיינו הממונה עיין שם ע"כ. ונלע"ד שלשון המשנה שיעורו כך והשתחוה ויצא וכיון ששמע וכו' וכמו שהוא בפ"ה דהלכות כלי המקדש:

והשתחוה ויצא ונכנסו אחיו הכהנים והשתחוו ויצאו זה אינו על כ"ג בלבד אלא על כל כהן שהיה מקטיר בין כ"ג בין כהן הדיוט שלאחר שהשתחוה ויצא היו גם אחיו הכהנים נכנסין ומשתחוין ויוצאין הראב"ד ז"ל. וזהו פירוש הרא"ש ז"ל שלשה אוחזין בו לכבודו של כ"ג שסומכין בו עבדיו בהכנסו להיכל מלך. ואחד באבנים טובות שֶׁבְּחשֶׁן. הגביה לו את הפרכת התלוי לפני פתח ההיכל לצניעות וכן היה לפני שער האולם ע"כ. ואיתה בחוספות פרק הקומץ רבא דף כ"ז. וביד פ"ה דהלכות כלי המקדש סימן י"א. וכתב התוי"ט הפרכת פירש הר"ב ז"ל שעל האולם יפה פירש דאשתמיטתים להכ"מ שנדחק שם בהלכות כלי המקדש וכתב שצריך לומר שגם על ההיכל היה פרכת ע"כ וזה לא שמענו בשום מקום ע"כ. והנה ראיתיו בדברי הרא"ש ז"ל כמו שכתבתיו לעיל בשמו ז"ל:

משנה ב

באו ועמדו על מעלות האולם המקטיר והזוכה במחתה ואותו שקבל הכף:

עמדו הראשונים מדשני מזבח הפנימי והמנורה לדרומם של השלשה לפי שצפין חשוב הוא לקדשי קדשים לכך מקטירי הקטרת היו עומדים לצד צפון הרא"ש ז"ל. וביד פרק ששי דהלכות תמידין ומוספין סימן ד'. עמדו הראשונים להנהו שכבר עשו עבודתם קרו ראשונים כגון בעל הטנא והכוז והמחתה והבזך והכף:

לדרום אחיהם הכהנים פירוש לימין אחיהם הכהנים דאלו הכהנים שלא גמרו עבודתם עדיין חשיבי טפי מהנהו ראשונים דאלו שהם עסוקים בתמיד עדיין להקטיר האברים יותר צריך לכבדם מאותם שכבר גמרו עבודתם לפיכך אותם הראשונים היו מתכבדין בזה שהיו מעמידין אותם לימין אחיהם הכהנים אלו העוסקים בתמיד עדיין ובשביל כך היו עומדין כולם בצד אחד כדי שלא יהא בל אחד יותר מחברו נראה כגדול שאם היו מקצתם עומדים לשמאל ומקצתם לימין היה כמו הטלת קנאה בין אלו של שמאל לאלו של ימין הראב"ד ז"ל:

וכף וכסויה נראה מהרמב"ם ז"ל בפ"ג דהלכות תמידין ומוספין דמטוטלת שישנינו לעיל פרק ג' היתה ע"ג הכף שכתב ומכסה את הכף בבגד קטן ולא כמו שפירש הוא ז"ל בפירקין דלעיל וז"ל ולפיכך אמר שהיו ממלאין הבזך קטרת ומכסין במכסהו ונותנין על המכסה מלמעלה מפה קטנה מאד כמין חתיכת בגד ע"כ:

וברכו וכו' ביד בספי"ד דהלכות נשיאות כפים:

את העם ברכה אחת נשאו את כפיהם כדי לברך את ישראל ברכה אחת יברכך יאר ישא היו אומרים ביחד בלי הפסק בינתים לפי שאין עונין אמן במקדש לכך לא היו מפסיקין ביניהם וא"ת והרי עונין בשכמל"ו י"ל כיון דברכת כהנים אינה כי אם לברך את ישראל לא היו עונין בשכמל"ו ואע"פ שביום הכפורים היו עונין זהו משום חשיבות היום שהיא יום סליחה ומחילה וכפרה הרא"ש ז"ל. ומצאתי כתוב בספר חן טוב פ' נשא דף רי"ד ורט"ו דהני ג' ברכות הראשונה ר"ל יברכך בממון וישמרך מן החטא שלא ירום לבבך וגם שתתן ממנו צדקה וברכת יאר ה' וגו' ר"ל באור תורה ויחנך דעת ללמוד תורה. וברכת ישא ה' פניו וגו' ר"ל ישא ה' פניו אליך להביט אליך ולא יסתיר פניו ממך כי אם יעזור לך ללחום את מושל הרי לך ג' דרכים להנצל מהיצה"ר ובזה נתן טעם לשבח למה במקדש היו כולן ברכה אחת ובגבולין ג' ברכות יען ג' דרכים הללו להכניע היצה"ר היו נמצאים בירושלם כא' שברכה ח' יברכך ה' בממון לתת צדקה שם בירושלם מביאין את כל המעשר של האוצר וכתיב עשר תעשר כמשרז"ל עשר בשביל שתתעשר והיו מניחין מעשרותיה בירושלם ליושבים לפני ה' לאכול לשבעה שלא יוכלו להתעכב בירושלם לאכול מעשרותיהם שם הרי שם היה צדקה ללומדי תורה גם שם יתנו צדקות ה' כי לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן שניה להם לאוכלי מעשר א"כ הרי בידם תורה וצדקה כא' גם עזר מאתו יתברך ללחום את מושל ואם יש בידו עון המבדיל בינו לבין אלהיו לא לן אדם בירושלם ובידו עון שהקרבנות מכפרים הרי שלשתן נמצאו יחד במקדש. משא"כ בגבולין שאפשר עיר א' כולם עשירים ואינם לומדים כי אם מחזיקים ידי לומדי תורה בעיר אחרת גם אותה העיר אין בידם ממה להתפרנס אלא מן הצדקה ויש עיר אחרת שאינם נותנים ולא נוטלין אלא מסתפקין בעצמם לכן כל אחת ברכה בפני עצמה יברכך ה' בממון לתת צדקה וישמרך מן החטא ע"י צדקתך אבל אינם לומדים תורה ויש מי שאין בידו לתת צדקה כי אם לוקח ומתפרנס מאחרים ומכניע יצרו בתורה ולהם ברכה ב' יאר ה' פניו אליך באור תורה ויש מי שרוצה ללחום עם יצה"ר בכח חשבון הפסד מצוה כנגד שכרה וה' לו בעוזריו ללחום עם מושל אבל בירושלם נמצאו שלשתם יחד לכן הם ברכה א' במקדש ע"כ בקיצור. עוד כתב בסוף הפרשה כי לכך נכתב שם ההוי"ה

בכל פסוק ופסוק להורות על ברכת כהנים שבגבולים חוץ למקדש יען שבגבולים צריכין שמור יותר בשלש שמות של שלש ברכות הללו ובפרט בזמן הגלות צריכין שמירה מכל דבר רע משא"כ במקדש שכולן ברכה אחת ע"כ בקיצור:

אומרים את ה' ככתבו מצאתי כתוב ארז"ל ושמו את שמו יברכום בשם המפורש הוא שם בן שתים עשרה אותיות ואותם שאין יודעין מזכירין שם יהוה ככתבו ע"כ:

נושאין את ידיהם כנגד כתפותיהם כצ"ל:

ברכה אחת. בספר המקצעות מצאתי כתוב דהיכא דאיכא נדה בביתיה דכהן אסיר ליה למסיק לדוכן כל אימת דאיתה בנדותה דחיישינן דילמא נגע במידי דנגעה היא ואתי לאיטמויי דא"ר יודן כל כהן שנושא את כפיו ואמו או אשתו או בתו טמאה ונכנס הוא באותו בית שנדה לשם הרי תפלתו על ישראל תועבה ואף הוא גורם לזרעו שיאבד מן העולם ולא עוד אלא שאינם מוציא את ישראל ידי חובתם ועליו הכתוב אומר ובפרישכם כפיכם אעלים עיני מכם וכי היכי דאסור ליה לכהן למיעל בביתא דמתנא ביה מיתא כך אסור ליה למיעל בביתא דאית ביה נדה ואי איחד לה אינדרונא ולא נפקא מינה כל ימי נדותה שפיר דמי. שאלו תלמידיו את ר' אלעזר בן שמוע רבי במה הארכת ימים אמר להם מימי לא עשיתי בית הכנסת קפנדריא ולא פסעתי על ראשי עם קדוש ולא נשאתי כפי בלא ברכה ועוד שאלו תלמידיו את ר' עקיבא בן יוסף במה זכית לחכמה מפוארה אמר להם מעולם לא הרהרתי לדבר עבירה ולא דברתי עם אשה כשהיא נדה ולא הסתכלתי בכהנים בזמן שפורשים כפיהן מכלל דאסור. שאלו תלמידיו את ר' ישמעאל כ"ג מפני מה זכיתה לכהונה גדולה אמר להם מעולם לא הקרבתי קרבן בזמן שהנדה בתוך ביתי ולא נשאתי כפי בלא נטילת ידים ע"כ ההעתקה. ולפיכך יש לתמוה מ"ט דהנך תנאי דמחמרי כולי האי בנדה והא קיימא לן דמותר להתייחד עם הנדה וי"ל דכל אלו שאמרו לא אמרו אלא לבעלי הנפש דומיא דיחזקאל דאחמיר אנפשיה במסוכנת ולכ"ע שרי וה"נ הכא לדידהו אסור הא לכ"ע שרי שאל"כ היה אסור להתייחד מיהו נראה דוקא באותם דברים הוא שיש חילוק בין בעל נפש לשאר בני אדם אבל ודאי לישא את כפיו הכהן לכ"ע אסור כיון דא"ר יודן כל כהן וכו' ומשמע שאין חילוק בשום כהן וי"ל שמא זהו הטעם משום דלנדה וזבה סמך הכתוב והזרתם את בני ישראל וגו' עד בטמאם את משכני לפיכך צריך לעשות הרחקה טובא לכל מה שנוהג במקדש כגון ברכת כהנים והקרבת קרבנות שהם מעשי כהונה שאע"פ שברכת כהנים נוהג בגבולים מ"מ עיקרו הוא במקדש ואשכחן נמי דר"ע ס"ל במסכת שבת דע"ז איתקש לנדה דכתיב תזרם כמו דוה צא תאמר לו הרי משמע כמעט דלענין צא תאמר לו אתקש לנדה מכלל

דצריך להרחיקה אפילו מן הבית ועוד דאיכא למימר דכי היכי דע"ז איתקש לנדה ה"נ נדה לע"ז והרי זה בא ללמד ונמצא למד דנדה בא ללמד על ע"ז שמטמאה במשא ובאה נמי להיות למדה שמטמאה באהל מדרבנן כמו ע"ז דמטמאה באהל מדרבנן לענין מצות כהנים כגון הקרבת קרבנות ונשיאות כפים. וע"ז דמטמאה באהל נפקא לן מדר' יהודה בן בתירא דכתיב זבחי מתים הרי אתקש למת ועוד דבפ"ק דע"ז מפרש מהרחק מעליה דרכך דצריך להתרחק מע"ז ד' אמות והה"נ איכא למימר לנדה דהא אתקש לע"ז וכ"ש שאסור לספר עמה כשדעתו להקריב או לישא. כפיו מיהו תימא לומר שאפילו בזמן הזה היה נוהג הדבר הזה דא"ר יודן שאסור לישא את כפיו דילמא במקדש הוא דוקא קאמר מפני שמזכיר את ה' כהלכתו וצריך פרישת טהרה ביותר לפיכך אמר כמו כן שגורם לזרעו שיאבד מפני שבירך ברכה שאינה ראויה לפיכך נהפך עליו לקללה וברוב קללות הזרע מתקלל דכתיב לא יכרת ליואב וכו' דהיינו זרע וכן חם דנתקלל בזרעו והרבה כיוצא בזה ועוד הוא לא הפריש עצמו בטהרה מן הנדה וקלקל באשה והאשה עיקרה לבנים לפיכך הזרע מתקלל ועוד מצינו כמו כן בפ' שני דשבועות דכל מי שאינו פורש מאשתו נדה בניו מתים ומי שנתקדש לפרוש מאשתו אפילו סמוך לנדתה הויין לו בנים ראויין להוראה וכולה מילתא כדאיתא התם והמחמיר מתברך:

ובמקדש ע"ג ראשיהם דלאו אורח ארעא שיהא ראשה של כהנים למעלה ממקום שכינה ששורה על ידיהם ועוד דאיכא למיחש דילמא אתו לאסתכולי על הידים וזה לא יתכן לפיכך היו נושאין ע"ג ראשיהם חוץ מכ"ג שאינו מגביה את ידיו למעלה מן הציץ אבל במדינה כנגד כתפיהם היו עושין וכ"ש אם יגביהו למעלה מראשיהם שפיר דמי:

למעלה מן הציץ אבל כהן הדיוט שהיה מגביה ע"ג ראשו דהיינו למעלה מן התפילין לא חיישינן דזהו תימה לומר שמגביה למעלה מראשו ולעולם למטה מתפילין של ראש ואם יש לפירש כך י"ל שהיה צריך לעשות תפלה של ראש גבוה כדי שיהיו הידים למטה וגם יש לתמוה היאך אדם נושא תפילין של יד הלא הראש היא למעלה ושמא י"ל דכיון דאיכא תפילין של ראש שהם למעלה מינכרא מילתא. ואחר שברכו העם היו מקטירין האברים ובזמן שכ"ג רוצה להקטיר היו נוהגין בו כבוד כדמפרש ואזיל עכ"ל הראב"ד ז"ל:

וישא אהרן את ידיו אל העם משמע שנשאם למעלה מראשו הרא"ש ז"ל. וכתוב בספר יראים סימן ט"ו וטעם דבמקדש שריית שכינה ע"י כהנים ונאה שתהא שריית שכינה למעלה מראשותיו אבל במדינה אין שריית שכינה ע"י כהנים הלכך כנגד כתפיהן שמאחר שצריך נשיאות כפים כענין זה נקרא דבר חשוב נשיאות דבר המקובל ונראה

דאילו למעלה מכתפיו נראה כשוטה בעמידתו וכתיב זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות נאות ויש לתמוה דתנן חוץ מכ"ג שאינו מגביה ידיו למעלה מן הציץ כהנים אחרים נמי איכא תפילין ומצינו שהחמירו חכמים בעיון תפילין יותר מבציץ דאמרינן בשבת בפ"ק חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה ק"ו מציץ ומה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה והיה על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו ממנו תפילין שיש בהן כמה אזכרות על אחת כמה וכמה נ"ל דלא חמירי תפילין מטעם רבוי אזכרות אלא לענין משמוש הצריכו חכמים שלא יפלו וירמסם ברגליו שלענין דריסת רגלים לא מהני חפוי עור של בתים אבל לענין שאר בזיונות וחסרון קדושת אזכרות מהני להו לקדושת אזכרות חפוי עור הבתים ואין הקפדה בקדושת אזכרות שבתפלה אלא משום [שם] שדי לבדה שכתובה בקמטים של בתים שאינו מחופה עור ואע"פ שיש בהן אזכרות הרבה מותר להכניסן לבית הכסא הלכך מהני חפוי עור לכל דבר חוץ מדריסת רגלים הלכך לענין משמוש איתיה לקל וחומר מציץ עכ"ל ז"ל:

משנה ג

בזמן שכ"ג רוצה להקטיר ס"פ שתי מדות. וביד בפ"ה דהלכות כלי המקדש סימן י"ב י"ג י"ד:

והעלהו מסייעו לעלות רש"י ז"ל:

מושיטין לו לראשון:

וסומך עליהן כ"ג רש"י ז"ל:

וסומך עליהן וזרקן פירש סמך כמו נשען על הסגן ועל המושיט וזורק האברים ע"ג המערכה ול"ת דוקא יש לו רשות להשען כשהוא רוצה לקבל מן המושיט וגם לזרוק כדי להקטיר האברים אלא אפילו אם אינו רוצה רק לקבל מן המושיט והכהן הגדול יתן לאחרים לזרוק למערכה יש לו רשות להשען על המושיט עד שיזרקו ויבא מושיט אחר תחתיו וישעו עליו וזהו ששנינו צזמן שהוא רוצה סומך ואינו כמשתמש בכתר כהונה שלא לצורך הראב"ד ז"ל. אבל בגמרא שלהי פרק שתי מדות מפרש אביי משום יקרא דכ"ג שתהא תורת הקטרתו מעילה משאר הקטרות דשאר כהנים היה סומך דהא תנן התם דאין סמיכה בשחוטין ועוד דקיימא לן דאין סמיכה בצבור אלא שתי סמיכות וכן פירשו הרמב"ם והרא"ש ז"ל ולזה ג"כ כיון רעז"ל בקיצור פירושו:

וזרקן דאויר מעט מפסיק בבתים בין כבש למזבח פירוש שלא היה ראש הכבש נוגע במזבח בזבחים דף ס"ד ודף ק"ד. וכתבו תוספות ז"ל בפרק המזבח מקדש (זבחים דף פ"ז) בשם רבינו חיים דיש אויר מפסיק יותר מכדי אמה סובב כדי שיהא אויר קרקע

מפסיקו מה דם אויר קרקע מפסיקו (פירוש אויר קרקע מפסיק בין הדם למזבח) אף בשר אויר קרקע מפסיקו ע"כ. ואיתא בספרא פ"ד דאחר שזורקן חוזר ועורך אותם על האש שנאמר וערך הכהן אותם. וביד פרק ששי דהלכות מעשה הקרבנות סימן ד':

והאימורין נראה שג"כ הם בזריקה אלא דקרא אשמועינן בבשר העולה שהוא בזריקה אע"פ שאח"כ חוזר ועורך אותם וכ"ש אימורין דשאר קרבנות וזכר לדבר מצאתי בהרמב"ם ז"ל שם רפ"ז ורפ"ט במעשה החטאות והאשמות שכתב בהן ומפריש האימורים ומולחן וזורקן ע"ג האשים אלא שלא מצאתי שכתב כן במעשה שאר הקרבנות וכ"ש בקמצי המנחות:

הושיט השני לראשון זהו כבוד כהן גדול שיקבל כל האברים מיד אחר:

בא לו להקיף בזבחים פרק קדשי קדשים (זבחים דף ס"ד.) ועיין בספר לבוש החור סימן תרנ"א וסימן תרע"ו בפירוש כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין וז"ל בקיצור אלא פירושו נ"ל שהוא כדרך הכתיבה שאנו כותבין שהוא מצד ימין לצד שמאל כי לא לחנם היתה הנחת הכתיבה עד"ז וכן מוכח מהקפת המזבח שהיה הכהן עולה בכבש שהיתה בדרום והתחיל בקרן דרומית מזרחית ואח"כ מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית דרומית ואם היה יכול הכהן לעמוד במקומו ולזרוק הרי הוא ממש כמו שכתבנו מדרך הכתיבה שלעולם צריך אדם להתחיל מכנגד ימינו והלאה כדי שימשוך ימינו אצלו אלא מפני שהמזבח היה גדול ולא היה אפשר לזרוק בעומד במקום אחד היה צריך להלך ולהקיף המזבח עד"ז שהיתה הפנאת גופו נגררת אחר ימינו שהרי היה צריך לזרוק בימינו והגיע עצמך בטבע ובהרגל כל בני אדם כשמסבבין את עצמן במקרה כגון במחול תראה שהם אינם מסבבים ופונים עצמן בלי כונה ורצון אלא מצד טבעם רק בדרך זה ע"כ בקיצור וע"ש. ועיין ג"כ במ"ש שם סי' תר"ס. אכן בספר קרבן אהרן פרשתא ה' דף ס"ב ע"ד כתב שטועים האומרים שהפניה לצד ימין היא כדרך כתיבתנו ע"ש כי נראה ששם סייע עצמו מפירוש לשון רש"י ז"ל שהביא שם וז"ל רש"י ז"ל בזבחים פרק קדשי קדשים (זבחים דף ס"ב ע"ב) כשאתה מקיף שום דבר ופניך אליו ואתה סובבו מצפון למערב לימינך אתה הולך ע"כ וע"ש בספר קרבן אהרן א"כ נפלו טעיות דפוס בדבריו:

להקיף את המזבח לצורך ניסוך כי אחר הקטרת אברים היה ניסוך היין והכבש היה בדרום וכשעלה לכבש ופנה לשמאל ומתחיל להקיף פנע בקרן דרומית מזרחית תחלה ומקיף לימינו עד שהוא מגיע לקרן מערבית דרומית הרא"ש ז"ל:

נתנו לו יין למסך אבל כ"ג לא היה נושא היין אלא הכהן שזכה בניסוך תחלה העלה את היין ופנה לשמאלו ופגע בכ"ג ונתן לו את היין לנסך דייקא נמי דקתני תנו לו יין לנסך

ולא קתני אמרו לו נסך ש"מ שם בזבחים דף ס"ד. וביד ספ"ז דהלכות מעשה הקרבנות. בפירוש רעז"ל וגם יש לו רשות להפך בצנורא בלא פייס קשה קצת לע"ד דהא אפילו כהן הדיוט יכול להפך בלא פייס דהא לא אשכחן פייס להפך צנורא:

הסגן עומד על הקרן שהוא אמה על אמה:

והסודרין בידו כדי להניף ולרמז לבן ארזא ושאר לוים ולא ידענא כשכהן הדיוט היה מנסך אם כהן אחר היה צריך לסודרין או הוא עצמו מניף ומנסך הראב"ד ז"ל:

ושני כהנים עומדים על שלחן החלבים שהוא גבוה וכשראו הכהנים שהסגן עומד על הקרן והסודר בידו הלכו הכהנים ועמדו על שלחן החלבים ותקעו והריעו ותקעו כדי שיתקבצו הלוים לשיר הרא"ש ז"ל:

ושתי חצוצרות בידם תוספות ז"ל בזבחים דף ס"ח נראה שגורסין ושתי חצוצרות של כסף בידם. ואיתא נמי הכי בתוספות דפרק הקומץ רבה (מנחות דף כ"ח) ודפרק אין בערכין דף י'. ועיין במה שכתבתי שם בשמם ז"ל סוף הפרק וס"פ בתרא דמסכת קנים:

באו ועמדו אצל בן זירזא לפי שהוא גדול שבמשוררים ובקי להקיש בצלצל לפיכך היו עומדים אלו שני כהנים לימינו ולשמאלו כדי לתקוע על כל פרק ופרק של שיר כי פרקים היו להם לשיר שהיו בהן מפסיקין ובתוך אותו הפיסוק היו תוקעין וצלצול הוא אחד מכלי שיר ושאר דברים פשוטים הם וחיים הם למוצאיהם אמן עכ"ל ז"ל:

שהה לנסך פירוש דלא תימא דלאלתר בתחלת הניסוך היה מניף אלא לאחר ששהה כשיעור לנסך כל מה שהיה לו לנסך היה מניף ואין לפרש דוקא כששהה אז היה מניף אבל אם לא שהה לא היה מניף ויש שגורסין שחה דהיינו שחה עצמו והתחיל לנסך הראב"ד ז"ל. והרמב"ם ז"ל גריס ג"כ שהה בפרק ששי דהלכות תמידין ומוספין. עוד כתב הראב"ד ז"ל שלחן החלבים נראה שלחן האברים ששנינו במסכת שקלים בפי"ג שופרות ששני שלחנות היו עומדין במערבו של כבש ועל האחד היו נותנין את האברים ונראה לומר דבשביל כך היו צריכין לאותו שלחן משום דזימנין דהוו נפישין קרבנות ולא הכהן המקטיר אברי עולת נדבה מספיק להקטיר לאלתר עד שימתין שיתעכלו קצת מהם על המערכה אז היה מקבלם מן המושיטין לו את האברים ומניחן על השלחן שאצל המזבח והכבש ולפיכך היה עומד במערבו של כבש כדי שלא יצטרך להפוך את אחוריו כלפי הקדש כשהיה מקבל מן המושיטין וכמו שהיה עושה לאברי עולות כך היה עושה לחלבים דהיינו אימורין של כל הזבחים דסלקי לגבוה כמו העולה דכולה כליל ולפיכך קורא אותו בכאן של חלבים לפי שבשעת ניסוך שאר זבחים הנאכלין שהיו חלבים שלהם מונחין על זה השלחן כמו כן היו התוקעים עומדים עליו ומילתא דפסיקא נקט הכא

בלשון חלבים דבר שהוא נוהג בכל הזבחים ולפי שזה השלחן היה עומד אצל מערבית דרומית במקום הניסוך היו גם תוקעים מפני שממש בסמוך היה שהרי במערבו של כבש היה השלחן היינו בקרן מערבית דרומית דבעינן על בסמוך כדכתיב על עולותיכם וגו':

הגיעו לפרק שיש פרשה שהיא סוף המליצה ושלשה פוסקים היה בשיר שהן מפסיקים בו ועל כל פרק ופרק תקיעה ותרועה ותקיעה והיינו דתנן בפרק בתרא דסוכה אין פוחתין מאחת ועשרים תקיעות במקדש שלש לפתיחת שערים ותשע לתמיד של שחר וכו' והיינו ט' תקיעות תקיעה תרועה ותקיעה על כל פרק ופרק הרא"ש ז"ל. וכתב רד"ק ז"ל בשרש צלל צלצלי שמע הם שני כלי נחשת שמקישין זה בזה ומשמיעין קול וכן אמר במשנה הקיש בן ארזא בצלצל אבל בצלצלי תרועה הוא אומר על החצוצרות בלבד ע"כ וי"מ כלי ניגון שיש בו שלשה יתרים ע"כ:

והשתחוו העם תוי"ט כל העם שבעזרה הרמב"ם. ז"ל פרק ששי מהלכות תמידין ע"כ. והגיה הר"ר יהוסף ז"ל והשתחוה העם גם מחק מלות יהי רצון ומלת אמן:

זהו סדר התמיד רפ"ד מיתות. ובירושלמי ס"פ שני דמגלה. ואיכא מאן דמפרש התם רפ"ד מיתות דאע"ג דקתני זהו סדר התמיד לאו לאשמועינן עיכובא אלא למצוה מן המובחר ומ"מ אי אפיך לית לן בה. וביד שם פרק ששי דהלכות תמידין ומוספין סימן ה' ו' ז':

משנה ד

לה' הארץ ומלואה כל המזמור רש"י פרק בתרא דר"ה דף ל"א ופירש הרא"ש ז"ל דמפרש התם בגמרא ביום הראשון לה' הארץ ומלואה על שם שקנה עולמו והקנה ושָׁלַט בעולמו:

בשני גדול ה' ומהולל מאד על שם שחלק מעשיו ומלך עליהם ונתעלה וישב על כסא כבודו דוגמת שוכנו בעירו והר קדשו:

בשלישי אלהים נצב בעדת אל ע"ש שגילה תבל בחכמתו והכין חבל לעדתו פירש רש"י ז"ל שגילה ארץ מקום מצב עדתו:

ברביעי אל נקמות ה' ע"ש חמה ולבנה שעתיד ליפרע מעובדיהן:

בחמישי הרנינו לאלהים עוזנו ע"ש שברא עופות ודגים לשבת לשמו כנף רננים נעלסה

בששי ה' מלך גאות לבש ע"ש שגמר מלאכתו ומלך עליהם:

בשביעי מזמור שיר ליום השבת מזמור שיר לעתיד לבוא ליום שכולו שבת ומנוחה לחי העולמים. הדרן עלך החלו עולין וסליקא לה מסכת תמיד בס"ד עכ"ל הרא"ש ז"ל. ומנוחה בויו גרסינן:

לחי העולמים גרסינן וכך הגיה הרי"א ז"ל. וביד שם פרק ששי סימן ט'. ופירש בתוי"ט פירש הר"ב ז"ל האי תנא סבר לה כמ"ד שיתא אלפי שנין הוי עלמא וחד חרוב וכו'

לאפוקי ממ"ד שם בר"ה תרי חרוב שנאמר יחיינו מיומים. והיא דעת ר' נחמיה ואביי ס"ל כותיה ומתניתין ר' יהודה בשם ר' עקיבא דס"ל דחד חרוב ורב קטינא ס"ל כותיה: **לחיי העולמים** בתוי"ט והר"ב העתיק וכו' וכבר השיב על זה המדקדק מהר"ר שמואל ארקוולט"ו ז"ל ה"ה במהדורותיו ששלח לי על ספרו ערוגת הבושם אמר שם שכן מים אינו נמצא נפרד ובסמיכות יאמר מי הים בצירי כן יאמר מן חיים חי בצירי כשהוא סמוך ועניינו חיי העולמים וכן בחתימת ישתבח הנכון לקרות חי העולמים בצירי עכ"ל נר"ו. ואני מצאתי הגירסא בטור א"ח סימן קל"ג ליום שכולו שבת ומנוחה וחיי העולם הבא: סליק פירקא וסליקא לה מסכת תמיד.